

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Katedra sociální a kulturní ekologie

Vnitrobloky jako specificky utvářený městský prostor

(Diplomová práce)

autor

Bc. Markéta Jahnová

vedoucí práce

PhDr. Ivan Rynda

Praha

2015

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a s použitím pramenů a literatury řádně citovaných a uvedených v seznamu literatury. Práci jsem nevyužila k získání jiného titulu.

Souhlasím s tím, že tato diplomová práce může být zveřejněna v elektronické knihovně FHS UK a může být využita i jako studijní text.

V Praze, 4. ledna 2015

.....

Bc. Markéta Jahnová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala za pomoc a udělené rady vedoucímu práce panu PhDr. Ivanu Ryndovi, mé rodině za podporu při studiu a všem respondentům za ochotu zúčastnit se výzkumu.

Abstrakt

Předkládaná diplomová práce se věnuje problematice vnitrobloků v Praze. Vnitroblok je vymezen jako poloveřejný prostor vznikající v období přelomu 19. a 20. století do 2. pol. 20. století. Původní funkce vnitrobloků byla užitková. Případová studie věnovaná jako sonda jednomu konkrétnímu vnitrobloku se zabývá tím, jaké funkce mohou mít vnitrobloky v současné době, jak mohou přispívat ke kvalitě života ve městech a jaké rozhodovací procesy mohou vést k jejich optimálnímu využití. Usiluje o příspěvek k teoretickému popisu vnitrobloků jako prostoru důležitého pro živé kompaktní město.

Klíčová slova

urbanismus, veřejný prostor, poloveřejný prostor, vnitroblok, případová studie

Abstract

The diploma thesis that is presented is focused on courtyards in the capital city of the Czech Republic, in Prague. Courtyard is defined as a semi-public area enclosed by buildings and open to the sky. These areas were formed from the turn of the 19th and 20th century to the second half of the 20th century. The utility function was the original function of courtyards. This case study focuses on a specific courtyard and tries to analyse current functions of courtyards. How can courtyards contribute to a better life quality in cities and which decision-making processes can aim to their optimal utilization? This thesis tries to contribute to the theoretical description of courtyards and define them as a place important for a living and compact city.

Key words

urbanism, public area, semi-public area, courtyards, case study

OBSAH

1.	Úvod	1
2.	Struktura a cíle práce	3
3.	Teoretická část.....	5
3.1	Urbanismus	5
3.1.1	Urbanismus a urbanizace	5
3.1.2	Vývoj urbanismu od antiky po funkcionalismus.....	9
3.1.3	Současné tendence v urbanismu.....	14
3.2	Trvale udržitelný rozvoj a město.....	16
3.2.1	Město.....	16
3.2.2	Kvalita života ve městě	17
3.2.3	Trvale udržitelný rozvoj.....	19
3.2.4	Suburbanizace	20
3.3	Veřejný prostor.....	23
3.3.1	Historické proměny veřejného prostoru	23
3.3.2	Vymezení veřejného prostoru	25
3.3.3	Pojetí soukromého a veřejného prostoru ve městech	28
3.3.4	Vytváření funkčního veřejného prostoru.....	31
3.3.5	Možná ohrožení veřejného prostoru měst	33
3.4	Vnitrobloky	34
3.4.1	Vymezení pojmu vnitroblok.....	34
3.4.2	Historie vnitrobloků	39
3.4.3	Zeleň ve vnitroblocích.....	40
3.4.4	Zapojení veřejnosti do revitalizace vnitrobloků.....	43
3.4.5	Funkce vnitrobloků	44
3.4.6	Co nám brání ve využívání vnitrobloků.....	47
3.5	Teorie vztahující se k empirické části.....	49
3.5.1	Kvalitativní výzkum.....	49
3.5.2	Případová studie	50

3.5.3	Role výzkumníka	54
3.5.4	Etická stránka výzkumu	55
4.	Empirická část	57
4.1	Případová studie vnitrobloku Flora	57
4.1.1	Poloha ve struktuře města a vazba na okolí	61
4.1.2	Postavení vnitrobloku v rámci územního plánu	62
4.1.3	Informace o obyvatelích vnitrobloku	62
4.1.4	Majetkoprávní vztahy.....	62
4.1.5	Charakteristika zástavby vnitrobloku, historie a jeho členění.....	62
4.1.6	Dopravní přístupnost a provoz ve vnitrobloku.....	63
4.2	Analýza rozhovorů prvního kola.....	64
4.2.1	Využití vnitrobloku	65
4.2.2	Spokojenost s vnitroblokem	66
4.2.3	Bezpečnost ve vnitrobloku	70
4.2.4	Vnímání vnitrobloku respondenty.....	72
4.2.5	Sociální kontakty ve vnitrobloku	74
4.3	Analýza rozhovorů druhého kola	75
4.3.1	Využití, spokojenost, pravidla a ideální využití vnitrobloku	77
4.3.2	Otevřenost a bezpečnost a ostatní lidé, kteří mají přístup do vnitrobloku	80
4.3.3	Sociální kontakty ve vnitrobloku	81
4.3.4	Zapojení veřejnosti do revitalizace vnitrobloku.....	82
4.3.5	Jiné alternativy bydlení a veřejných prostor.....	83
4.3.6	Budoucnost vnitrobloků	84
5.	Závěr.....	85
6.	Seznam použité literatury	88
7.	Přílohy	94

1. Úvod

Vyrůstala jsem na vesnici. O volné prostranství, na kterém by lidé mohli trávit společné chvíle, zde nebyla nouze. Když jsem se později přestěhovala do města, zamyslela jsem se nad tím, jaké by to asi bylo vyrůstat v něm, a ne v domě, který má zahradu, ne na vesnici, která má klidnou návěs, ale v panelákovém bytě či v činžovním domě. Jaké mají lidé žijící ve městě možnosti dostat se k méně frekventovanému místu, kde si mohou nerušeně oddechnout? Jednou z možností jsou parky, možná i různá náměstí a náměstíčka. Kde se asi scházejí staří lidé? Pro ně tvoří návěs důležitý sociální prostor poskytující jim rozptýlení a přenos informací. Může jim tento prostor nahradit právě třeba lavička ve vnitrobloku? A co děti? Kde ve městě se najdou klidné a bezpečné prostory pro jejich hry? Z vyprávění znám, že trávit dětství ve vnitrobloku bylo velké dobrodružství.

Mám ráda město z mnoha důvodů a chci v něm žít. Možná právě proto mi na mysli stále častěji vyvstává otázka možnosti a efektivnosti využití prostoru a vztahu lidí k němu. Moje diplomová práce by se tak měla stát příspěvkem do diskuze o využívání prostoru ve městě za účelem zvyšování kvality života se zaměřením na úzký výsek tohoto prostoru, a to vnitrobloků.

Další podnět, který mě přivedl k tomuto tématu, jsou občas zaslechnuté výroky: *„Ve vnitrobloku v Holešovicích začali pěstovat zeleninu. Vnitrobloky na Žižkově se otevírají kulturním akcím. Ve vnitrobloku ve Vršovicích mají hezkou zahrádku.“* Vnitrobloky tvoří potenciál městského prostoru, který nabízí velké množství způsobů využití.

Osobně vnímám, možná až trochu poeticky, vnitrobloky jako takové malé ostrůvky zeleně ohraničené domy, tak jsou trochu tajemné díky své uzavřenosti a zároveň sloužící pro praktické účely díky své snadné přístupnosti pro obyvatele objektů, kde se vnitroblok nachází. Je to takový malý uzavřený svět, který vzniká jako protipól rušné ulice. Vnitrobloky přestaly vznikat v Praze v 2. polovině 20. století. [Sudek 2012] Jejich význam byl především užitkový a postupně klesal. Mnoho prostorů bylo zastavěno, začaly se využívat k parkování aut, zkomplikovaly se majetkoprávní vztahy. [Sudek 2012; Klimek 2014] V současné době se zájem o ně zvedl. Na území Prahy je jich bohužel mnoho v soukromém vlastnictví a jejich majitelé neumožňují jejich využití. Vnitrobloky vlastněné některou z městských částí Prahy můžeme považovat za součást veřejného městského prostoru. Jsou zvláštním druhem veřejného prostoru, který mohou doplňovat pestrou nabídkou možného využití. [Kol. autorů 2014]

V současné době jsme svědky diskuze o funkčnosti veřejného prostoru [Hnilička 2013; Kratochvíl 2012; Marcus 2012; Selle 2012], který je obecně jedním z témat

udržitelného funkčního, můžeme říci i živého města. [Gehl 2012] Dalšími tématy do diskuze jsou bezpečnost, snižování ekologické stopy, efektivní odpadové i vodní hospodářství, snižování emisí, místní soběstačnost a snižování automobilové dopravy a mnohá další. Neméně důležitá je i sociální složka udržitelnosti, která zahrnuje kvalitu života městských obyvatel. V případě živého města se dnes bloková zástavba jeví jako efektivnější, protože přirozeně odstupňovává prostor ve městě a jasně ho vymezuje. Nepodporuje automobilovou dopravu, ale prostou pěší chůzi. [Kloda 2013] Právě automobilová doprava začala měnit tvář města a umožnila vznik satelitních suburbií, které generují velké problémy. [Hnilička 2005; Jackson 2002] Současným trendem v případě udržitelnosti měst je zabránění degradace urbánního centra. Zájem, který by směřoval k oživení center měst, by byl mnohem cennější než následné řešení problémů.

Udržitelné město by mělo uspokojovat současné potřeby obyvatelstva, aniž by bylo ohroženo naplnění potřeb budoucích generací. [Šilhánková 2010] Městu dávají obsah především lidé, kteří v něm žijí, proto zapojování veřejnosti do rozhodovacích procesů o podobě města je neodmyslitelné. Ať už se jedná o zájmové skupiny nebo aktivní obyvatele, měli by dostat prostor vyjádřit se k budoucí podobě veřejného prostoru a k jeho následnému využití a místní úřady by měly umožňovat efektivní spolupráci. Kvalita veřejného prostoru determinuje kvalitu života ve městech.

2. Struktura a cíle práce

Práce se skládá ze dvou částí, teoretické a empirické. V první, teoretické části, na základě mnou vybrané relevantní literatury charakterizují základní pojmy, které považuji za nezbytné pro uchopení problematiky vnitrobloků jako specifického prostoru ve městech. Pomocí pohledů různých autorů vysvětlují pojmy urbanizace, urbanismus, město, veřejný prostor, trvale udržitelný rozvoj, kvalita života, suburbanizace a vnitroblok. Některé pojmy jsou jen nastíněny a některými, například veřejným prostorem, se zabývám hlouběji, především proto, že vnitroblok definuji jako poloveřejný prostor. Rozbor nemá a ani nemůže být vyčerpávající – vždy jen poskytuje teoretický základ pro hlavní cíl práce, jímž je zkoumání konkrétního vnitrobloku.

V kapitole Veřejný prostor vysvětlují různé pohledy na problematiku veřejného prostoru a rozlišují mezi veřejným prostorem a prostranstvím. V návaznosti na kapitolu Veřejný prostor definuji vnitrobloky jako zvláštní typ veřejného prostoru. Vnitrobloky rozlišuji dle jejich přístupnosti a způsobu využívání na poloveřejné, polosoukromé a soukromé. Poloveřejné vnitrobloky jsou součástí veřejného prostoru, je do nich teoreticky umožněn přístup každému. Polosoukromé a soukromé vnitrobloky takovou možnost neposkytují, proto jsou mimo zájem této práce. Dále se věnuji následujícím tématům: funkce vnitrobloků, problémy, které brání v efektivním využívání vnitrobloků, historii těchto prostorů a zapojením veřejnosti do jejich revitalizace.

Svou práci považuji za příklad interdisciplinárního přístupu a práce se pohybuje v rámci těchto témat: urbanismus, sociologie a sociální a kulturní ekologie s vazbou na trvale udržitelný rozvoj, neboť se věnuji i kvalitě života ve městech a především tomu, jak využívání vnitrobloků může kvalitu života ve městech ovlivnit.

V praktické části se nejdříve zmiňuji o kvalitativním výzkumu a o případové studii obecně. V případové studii komplexně popisuji mnou vybraný vnitroblok, jenž je obklopen ulicemi Vinohradská, Slezská, Jičínská, Čáslavská (dále vnitroblok Flora). Případová studie vychází z informací získaných z polostrukturovaných rozhovorů, z nezúčastněného pozorování, z informací a materiálů poskytnutých městskou částí Prahy 3. Z komplexního popisu případu jednoho vnitrobloku vyvozují obecnější charakteristiky týkající se těchto prostorů a snažím se odpovědět na základní otázku, zda mohou vnitrobloky přispět k lepší kvalitě života ve městech a jaké je jejich funkční využití. Výsledkem mé práce by tedy měla být teoretická konceptualizace vnitrobloku použitelná pro další kvalitativní i kvantitativní výzkum.

Základním cílem práce je definovat vnitroblok jako specifický poloveřejný prostor ve městě a popsat jeho přínos pro kvalitu života ve městě a zodpovědět následující výzkumné otázky:

- Jaká je funkce vnitrobloků?
- Podporují vnitrobloky kvalitu života ve městě?
- Jak zapojovat veřejnost do procesu revitalizace vnitrobloků?

Mým cílem není podat vyčerpávající popis vnitrobloků v Praze, ale odpovědět na mnou stanovené výzkumné otázky.

3. Teoretická část

3.1 Urbanismus

V této kapitole se zabývám pojmy urbanizace a urbanismus. Vymezení je a krátce zmiňuji jejich historii. Tyto dva pojmy jsou spolu spjaty a při popisu jejich vývoje je od sebe nelze oddělit. Urbanizace je historický proces, který vedl k zakládání měst a urbanismus je teoretickou vědeckou disciplínou. Při popisu urbanizace se snažím na základě prostudované literatury shrnout především trendy či charakteristické rysy, které vedly nejdříve k zakládání měst, poté k osidlování jejich center a následně k částečnému odchodu z měst, k tzv. suburbanizaci. V části věnované vývoji urbanismu se zabývám hlavně historickým přehledem nejznámějších teorií o urbanismu a poté kritikou urbanismu. Kritické ohlasy urbanismu jsou známé od 60. let 20. století. [Jacobs 1975] Od 90. let 20. století se začíná používat v urbanismu pojem udržitelný rozvoj. [Šilhánková 2010] V následujícím textu popisuji základní proměny urbanismu 20. století. Od zvoleného typu zástavby se odvíjí, zda je město živé či neživé a jakým způsobem jsou v něm vymezeny městské prostory.

3.1.1 *Urbanismus a urbanizace*

Když se vědci, odborníci, žurnalisté, ale i laikové snažili popsat svět, většinou mu donedávna dávali přízvisko moderní. Když se o jeho popsání snažili v celých větách, zněl popis většinou takto: pro 19. a 20. století byl charakteristický rozvoj civilizace a techniky, nadměrná motorizace společnosti, narůstající urbanizace a přesun obyvatel z venkova do měst a rozsáhlé proměny volné krajiny a přírody. Všechny tyto charakteristiky ovlivňovaly zpětně životní prostředí, ve kterém žijeme. Životní prostředí a v něm probíhající změny mají vliv na náš každodenní život, práci, bydlení a volný čas. Právě narůstající urbanizace byla jedním z hlavních trendů moderní doby, a i když se mám ve své diplomové práci věnovat vnitroblokům jako součástí funkčních prostorů ve městech, považuji za nutné tuto problematiku zařadit do širšího kontextu.

Urbanizace je velmi mnohostranný pojem a je možné ho popsat i zkoumat z mnoha hledisek. Společenské vědy, ale i vědy ekonomické či geografické, se však v minulosti při uchopení tohoto pojmu neubíraly směrem, který vysvětluje urbanizaci jako součást celospolečenských změn. Zaměřovaly se spíše na popsání jejich dílčích jevů, jako jsou například růst měst, zvyšování počtu lidí a jejich populační hustoty, prostorová expanze měst atd. Postupně byl ve zkoumání měst rozvíjen přístup, který vedl k produktivnímu

sbližování historiografie a teoretických disciplín, jako je sociologie, sociální antropologie a ekonomie. Dále se staly pro vědecké bádání v této oblasti nezbytnými i jiné vědy, jako jsou historie umění a architektury měst či hospodářské dějiny měst. Urbanizace začala být nazírána jako složitý komplexní a společenský proces, jako jedna ze základních složek modernizace společností v 60. letech 20. století. [Horská; Maur; Musil 2002: 7] Můžeme ji tedy definovat následovně: „Urbanizace neznamena však pouze zvětšování absolutního počtu i relativního podílu lidí žijících ve městech; je to společenský proces, který zasahuje do celé organizace společnosti, mění způsob života i vztahy mezi lidmi. Jako každá velká sociální přeměna je předmětem obav, odporu, ale také nadějí a obdivu.“ [Musil 1967: 9–10]

Urbanizace může být také zjednodušeně pojímána jako přeměna převážně venkovských společností na společnosti převážně městské. Tato přeměna se uskutečnila především na základě toho, že rozhodující část obyvatel jednotlivých zemí bydlí a pracuje v různě velkých městech nebo ve velkých městských regionech. A hlavně ve městech se odehrávají klíčové činnosti spojené s hospodářským, politickým a technologickým rozhodováním. [Horská; Maur; Musil 2002: 5]

Urbanizaci bychom si neměli představovat jako zjednodušený kontinuální proces, který započal již vznikem prvních měst. Tato změna probíhala v různých částech světa v různém historickém období. Má a měla několik forem. Jiným způsobem probíhala urbanizace v Evropě, ve Spojených státech nebo v Číně. Samotný termín urbanizace je nový, vyvíjel se postupně podle toho, jak byl zkoumán z hledisek různých vědních oborů. Na přelomu 19. a 20. století nebyl tento pojem využíván a ani znám.

V 70. a 80. letech 20. století došlo k propojení historického, geografického a sociologického přístupu k interpretaci urbanizace a tento přístup se stal východiskem soudobého výzkumu i praktických pohledů na urbanizaci. Toto propojení lze shrnout do několika bodů: [Horská; Maur; Musil 2002: 14–16]

- Urbanizace je především změnou systémovou, je to změna prostorové organizace společnosti, celé struktury osídlení. Není možné ji vnímat jako popis růstu jednotlivých měst nebo historií jednotlivých měst.
- Urbanizace je součástí modernizace společnosti. Má mnohočetnou podobu v různých typech modernizujících se společností, ale zároveň se jedná o proces univerzální (to lze doložit tvrzením, že urbanizace probíhala v obecné podobě v socialistických i v kapitalistických zemích).

- Za urbanizaci nelze považovat tzv. vlny rychlého růstu měst v různých obdobích evropské historie, například ve 12., 13. nebo 16. století. Jelikož jako urbanizaci označujeme jedinečný přechod z převážně venkovské společnosti do společnosti převážně městské, jedná se o konkrétní a časově omezený proces, který probíhal v období, jenž je možné historicky přesně vymezit. V Evropě tento proces začal v Anglii v polovině 18. století a poté se šířil po celém kontinentu. Dnes je Evropa prakticky urbanizovaná, celý proces urbanizace trval zhruba 250 let.
- Počátky urbanizace byly spojeny s industrializací. Koncentrace obyvatel ve městech narůstala v návaznosti na pracovní příležitosti v průmyslu. Od počátku 20. století se hlavním motorem narůstající koncentrace stává sektor služeb namísto práce v průmyslu. Na základě důvodů koncentrace obyvatel lze urbanizaci rozlišit na industriální a postindustriální.
- Urbanizace je relativně autonomní proces uspořádání lidských aktivit v prostoru. Není jen důsledkem technologického vývoje, ekonomického chování průmyslu a služeb, změn způsobu života, hodnot a preferencí lidí, ale i toho, co se v geografii označuje pojmem prostorová logika. Ta označuje nižší spotřebu energie při zajišťování interakce mezi jednotlivými aktivitami a prvky osídlení.
- Co se týče územního rozložení obyvatelstva, projevuje se urbanizace nejenom rostoucí koncentrací obyvatelstva v městských sídlech, ale i dalšími změnami, jako jsou například zvyšující se počet městských sídel obecně a zvětšující se průměrná velikost měst. Narůstá heterogenita sídelní sítě, zvětšuje se rozpětí mezi nejmenšími a největšími sídly. Vznikají nové formy sídel, jako jsou městské aglomerace nebo metropolitní oblasti a zvětšuje se i velikost největších sídel.

Evropská urbanizace, tak jak je výše popsána v několika bodech, probíhala ve čtyřech základních fázích: [Horská; Maur; Musil 2002: 17]

- První fázi můžeme označit jako **klasickou urbanizaci**. Koncentrace pracovních příležitostí i obyvatel probíhá především v samotných městech, okolí města zůstává stále venkovské.
- V druhé, **suburbanizační fázi**, se v důsledku změn ve zdrojích energie a dopravních technologiích a v důsledku změn hodnotových orientací lidí začíná část obyvatel stěhovat z vnitřních částí měst na jejich okraje. Postupně se

vylidňují centrální zóny měst. Suburbanizační období začíná v globálním měřítku po druhé světové válce převážně v USA, kde bylo možné v masovém měřítku realizovat to, co dnes nazýváme „americký sen“, tedy bydlení ve vlastním domě na venkově. [Šilhánková 2010: 6]

- Třetí, **desurbanizační fáze**, byla typická pro větší městské regiony v urbanizovaných zemích Evropy. V této fázi se zvětšují městské prostory a formují se velké městské regiony. V rámci desurbanizační fáze se městské obyvatelstvo přesouvá do městských periférií a blízkých obcí. Demografické změny a přesuny ve struktuře hospodářství vedou k zmenšování měst a změnám jejich kvality. [Šamšulová Hrubanová 2013: 29]
- Čtvrtou fázi můžeme označit jako **reurbanizaci**. Dekoncentrace obyvatelstva i počet pracovních příležitostí pokročil v desurbanizační fázi tak daleko, že v celém regionu začíná klesat počet obyvatel. Van der Berg vidí v reurbanizaci řešení desurbanizační fáze. Mělo by docházet ke zpomalování úbytku obyvatel městského regionu. Přechod k novému vývoji by měl být iniciován aktivitou městské správy a centrální vládou. Konečným stavem reurbanizační fáze by měl být návrat ke koncentračním procesům a začátek dalšího cyklu vývoje měst. [van den Berg a kol. 1982: 40]

Je nutné zmínit, že evropská urbanizace měla odlišný průběh než urbanizace kdekoli jinde ve světě. Je specifická tím, že zde velkou roli hrála historie. Síť evropských měst vznikala už v době prvních státních útvarů ve starověku. Největší rozvoj urbanizace je úzce spjat s industrializací v 19. století. Industrializace v Evropě měla svůj počátek v textilním průmyslu. Když použijeme zjednodušené schéma rozvoje průmyslu, zjistíme, že rozvoj jednoho aspektu vyvolává potřebu rozvoje dalších činností. Textilní průmysl vyžadoval stále více zdrojů. K výrobě strojů bylo zapotřebí železo, ocel, moderní metalurgie, těžba uhlí a výroba koksu. Textilní stroje využívaly parních strojů a výroba parních strojů zvyšovala poptávku po oceli, která opět zvyšovala poptávku po těžbě uhlí. K tomu všemu byl nezbytný rozvoj železnic. Tím byl odstartován proces industrializace spojený s průmyslovou revolucí. Lidé se začali soustřeďovat v místech, kde byla nezbytně potřebná jejich práce. Na začátku 20. století se začal povolovat těsný vztah mezi industrializací a urbanizací. Příčinou byly změny ve zdrojích energie, v komunikačních technologiích, v dopravních technologiích a ve struktuře průmyslu. [Horská; Maur; Musil 2002: 26–31]

Významným činitelem, který podněcoval změny ve vývoji měst a celého systému osídlení evropských zemí, byl způsob užití energie. Další významnou změnou v procesu urbanizace byl nepochybně vynález automobilu a výbušného motoru. Automobily posílily rozvoj suburbanizace. Nebyly však jediným faktorem, ale spíše nezbytnou podmínkou. Další změnou byl rostoucí národní důchod a blahobyt evropských zemí, který se začal promítat do struktury spotřeby obyvatel a do struktury zaměstnanosti. Technický pokrok vedl ke snižování počtu lidí pracujících v primárním sektoru. Růst měst ve dvacátém století nebyl již ovlivňován růstem pracovních příležitostí v průmyslu, ale ve službách, a to v dopravě, spojích, obchodu, výchově, zdravotnictví a ve službách sociálních. Rysem této další fáze urbanizace bylo vyprazdňování vnitřních částí měst, růst jejich okrajů a vnějších zón. Takovou povahu si urbanizace uchovávala až do období po druhé světové válce. [Horská; Mauer; Musil 2002: 32–35]

Po druhé světové válce probíhal vývoj odlišně v socialistických zemích a odlišně v zemích s tržní ekonomikou. Podle Hampla bylo hlavním rozdílem to, že došlo ke zpomalení obecných vývojových tendencí, a proto se v socialistických zemích suburbanizační tendence projeví později než v západním světě. [Hampl 1996] Současný stav urbanizačního procesu je takový, že dochází ke vzniku opuštěných zón brownfields ve vnitřních částech města a k suburbanizaci, která vede až ke vzniku urban sprawl. V rámci deurbanizace se městské obyvatelstvo přesouvá do periférií města nebo blízkých obcí. Fenomén suburbanizace, demografické změny a přesuny ve struktuře hospodářství vedou ke stagnaci městských center, která mohou být ohrožována ztrátou atraktivity a vyhlazením. [Šamšulová Hrubanová 2013: 11]

3.1.2 Vývoj urbanismu od antiky po funkcionalismus

Urbanismus je vědní a technický obor, který se zabývá teorií uspořádání sídel a osídlení. Tato teorie se stává východiskem pro územní plánování, které se komplexně zabývá plánováním a řízením urbanistického rozvoje sídel a využitím území. Urbanismus tvoří soubor uměleckých a vědeckých metod a postupů sloužících při zakládání a formování lidského osídlení. Uplatňuje se zejména při řešení měst, ale také při vytváření větších sídlištních celků, krajiny a celých územních jednotek, přičemž je vždy kladen důraz na životní prostředí. [Šilhánková a kol. 2002: 5]

První urbanistické principy se zrodily v antice, ale počátky vzniku prvních měst můžeme datovat do mnohem dřívější doby. Za nejstarší, vykopávkami doložené státní útvary je považováno několik lokalit v oblasti Blízkého Východu, jako je například Jericho. Nejstarší města vznikala v Mezopotámii, Indii, Egyptě a Číně zhruba od roku 3000

př. n. l. [Hrůza; Zajíc 2002: 18] Tvrdíme-li, že starověké civilizace vytvořily základní komponenty městských sídel, v tom případě antika uspořádala tyto komponenty do jednoznačných archetypálních vztahů a soustav, které dodnes tvoří základ moderního urbanismu. [Hrůza; Zajíc 2002: 53]

Po zániku Západořímské říše v roce 478 n. l. dochází ke stagnaci městské kultury. Společenské změny v Evropě způsobily utlumení rozvoje antických měst. Výrazným rysem tohoto období je stěhování národů, které vyústilo k přeměně dosavadní městské kultury v naturální feudální společnost a ta odstartovala novou epochu v historickém vývoji. [Šilhánková a kol. 2002: 15]

V druhé polovině prvního tisíciletí našeho letopočtu se opět pomalu začíná rozvíjet městotvorná činnost. Stabilizují se společenské a hospodářské podmínky a dochází ke vzniku nových prvků osídlení, jako jsou kláštery, hrady a křižovatky obchodních cest. Kolem těchto bodů vzniká nové osídlení. Pro rozvoj osídlení je ve středověku důležitý především obchod a vznik obchodních stezek. První velká středověká města vznikají v Evropě v 10. a 11. století, přičemž je důležité zmínit, že za velká města byla v této době považována města, jež měla několik desítek tisíc obyvatel. Hlavními charakteristikami středověkého města jsou pravidelný nebo koncentrický obrys, pravidelně založené náměstí nebo soustava náměstí s nejvýraznější zástavbou, pravidelná struktura uliční sítě s kompaktní zástavbou, výšková dominanta chrámu, radnice a zděné hradby se střílnami. [Šilhánková a kol. 2002: 15–17]

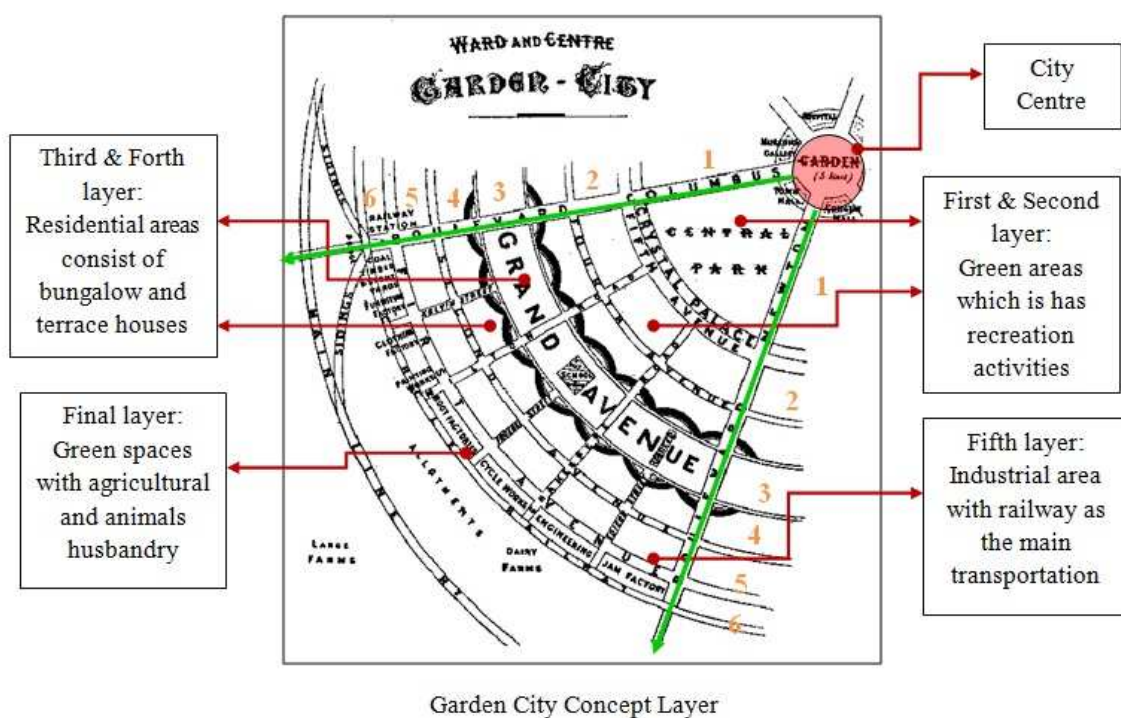
Klasicismus je posledním slohem, který zasahuje do uspořádání měst v historickém období. V klasicistní stavbě měst byly důsledně používány tyto principy: symetrie, měřítko, kontrast, rytmus a harmonie. V tomto období vzniká málo nových měst, protože je navazováno na sídelní strukturu, která byla vytvořena již ve středověku. [Šilhánková a kol. 2002: 23–25]

První teorie moderního urbanismu vznikaly v 19. století. Jedním z prvních teoretiků byl Camillo Sitte, který se dostal do povědomí výstavbou vídeňského Ringu. Sitte popisuje ideální uspořádání náměstí, jeho velikost, symetrii či asymetrii a rozmístění hlavních budov, jako jsou radnice a kostely. Za vzor dává renesanční a středověká města, hlavně města italská. Italská náměstí považuje za náměstí klasické krásy. Kouzlo středověkých a renesančních náměstí vidí v tom, že tato náměstí byla koncipována jako veřejný prostor. [Sitte 2012]

Do vývoje urbanismu významně zasáhla průmyslová revoluce, která způsobila masové stěhování lidí do měst. Na tento prudký nárůst reagovali sociální reformátoři

představou jakéhosi ideálního města, z nichž nejznámějším konceptem se stalo zahradní město Ebenezera Howarda, které nabízelo sloučení dostupných pracovních příležitostí a kvalitního obytného prostředí se zelení. Satelitní uspořádání zahradních měst mělo nabízet vyvážený vztah mezi člověkem a přírodou a mezi obytnou a pracovní funkcí. Pokus o vytvoření zahradního města v podobě satelitních zahradních sídlišť můžeme nalézt v celé Evropě. [Maier a kol. 2008: 15–16]

Myšlenka zahradního města považuje za optimální menší města, která jsou obklopena zelenými pásy, jejichž smyslem je zlepšit životní podmínky obyvatel, poskytnout rekreaci a zároveň zamezit plošnému rozrůstání města. [Obrázek 1] Dalším rysem zahradních měst mělo být nízké zastavění v podobě rodinných domů, které měly být rovněž obklopeny zahradami. Teoretici zahradního města předpokládali odlehčení obyvatel městských aglomerací postavením satelitních městeček na okrajích Londýna v blízkosti železnice. Ebenezer Howard viděl ve výstavbě zahradních městeček hlavně výhodu sloučení všech kladů života ve městě a na vesnici. Ohlas myšlenky zahradních měst byl poměrně velký a projevil se v mnoha teoretických spisech i v početných realizacích především v Anglii. [Hrůza; Zajíc 2002: 260–264]

Obrázek 1. Koncept zahradního města dle Howarda. Zdroj: <http://ayneehmad.blogspot.cz/2012/11/garden-city.html>

Základním způsobem výstavby měst byla ve stejné době bloková zástavba, která se udržela až do 40. let 20. století. S postupem času a rozvíjející se urbanizací začal být městský blok spojován s negativními jevy urbanizace, jak sociálními, tak i technickými. [Františkán 2004: 5] Hlavním odpůrcem blokové zástavby byl Camillo Sitte, který kritizoval hlavně „*motivickou chudost a suchopárnost moderních městských souborů*“ a obecně zástavbu do bloku: „*Moderní ulice sestává převážně z nárožních domů. Řada izolovaných domovních bloků však působí nedobře za všech podmínek a v každém prostředí, i kdyby třeba byla zakřivena... V moderní stavbě měst se zcela obrací poměr mezi zastavěným a prázdným prostorem. Dříve byl volný prostor (ulice a náměstí) uzavřeným celkem a tvarem vypočteným k dosažení účinku. Dnes jsou stavební parcely vymezeny jako pravidelně ohraničené útvary a ulice nebo náměstí jsou to, co mezi nimi všude zbývá.*“ [Sitte 2012: 62]

Jedním z hlavních cílů urbanismu v 19. století bylo zlepšení zdravotních podmínek ve městech. A protože bloková zástavba v té době převažovala, směřovalo nápravné úsilí k jejímu ozdravení, ale i k odstraňování. [Františkán 2004: 5]

Další alternativou ve tvoření města v 1. polovině 20. století bylo uspořádání do obytných okrsků a výrobních zón, které mělo přinést rozvolnění zástavby. Základním principem funkcionalismu, jak byl tento směr označován, bylo rozčlenění měst na prostorově oddělené zóny bydlení, práce a rekreace, které byly navzájem propojené dopravou. [Maier a kol. 2008: 16]

Východiskem pro funkcionalismus byly lékařské znalosti, které byly nashromážděny na přelomu 19. a 20. století. V plánování se projevil tím, že obydlí měla být světlá, vzdušná, orientovaná ke slunci, s přístupem na otevřené prostranství. Vznikaly budovy orientované ke slunci, ne do ulice, a tím byly potlačovány ohledy na psychologické a sociální aspekty budov a veřejných prostor. Jedním z nejvýraznějších změn bylo zmizení ulic a náměstí, které byly nahrazeny silnicemi, pěšinami a nekonečnými trávníky. Zabránění sociálním aktivitám se nedělo cíleně, jen nebylo bohužel dostatečně jasné, jaké bude mít plánování na tyto aktivity vliv. Naopak se předpokládalo, že rozsáhlé zatravněné plochy budou cennými místy pro mnoho aktivit a pestrý sociální život. Důsledky funkcionalistického plánování začaly být patrné až s odstupem času. [Gehl 1996: 42–48]

Urbanismus zaznamenal značné změny především v poválečném období. Změny byly způsobeny nutností obnovy sídel, společenskými změnami, motorizací a zhoršováním životního prostředí. Do vývoje urbanismu v tomto období začaly zasahovat i další vědecké disciplíny, a to především sociologie, ekonomie, ekologie a management. [Šilháková a kol

2002: 5] V 60. letech se k těmto změnám přidala kritika funkcionalistického uspořádání města, kterou prvně vyjádřila Jane Jacobs v knize *Život a smrt amerických velkoměst*. Autorka své dílo začíná úvahou nad tím, že je zvláštní, že některá města žijí a některá ne. Problém nevidí v neschopnosti urbanismu ani v automobilové dopravě ani v nedostatku peněz. Město považuje za mnohem komplexnější celek, který potřebuje ke svému životu složitou rozmanitost funkcí, které se ekonomicky i společensky doplňují. Problém při plánování měst vidí v tom, že urbanisté trvají na tom, co se naučili o generaci předtím a nejsou otevření novým myšlenkám. Teoretiky urbanismu, úředníky i finančníky staví na stejnou úroveň. [Jacobs 1975: 7–13]

Jacobs celou problematiku hodnotí trefným přirovnáním: *„Řekněme to bez obalu – všichni se opírají o pověry, kterým se pracně naučili, všichni jsou na stejném stupni, jako bylo lékařství na začátku minulého století. Tehdy lékaři spoléhali na pouštění žilou. Pouštění žilou mělo odčerpat z těla špatné šťávy, o nichž se věřilo, že způsobují nemoci. Lidé se léta učili, které žíly mají být při určitých příznacích otevřeny. Protože však lidem zřídka úplně chybí schopnost pozorovat a svobodně myslet, zdá se, že pouštění žilou během dlouhé doby, kdy v lékařství vládlo, bylo většinou zmírňováno jistou dávkou zdravého rozumu.“* [Jacobs 1975: 13]

Jane Jacobs chce touto metaforou říct, že stejně jako v případě pouštění žilou v lékařství existuje mnoho dogmat o plánování měst, která jsou založena na nesmyslu. Při zkoumání života ve městech prosazuje zaměřit se zblízka na ty nejobyčejnější události a výjevy. [Jacobs 1975: 13] Snahu zaměřovat se zblízka na události a jevy obyčejného života má Jane Jacobs společnou s teoretikem urbanismu Janem Gehlem, který se snaží o to, aby bylo zaváděno do plánování měst lidské měřítko. Gehl tvrdí, že pro život města platí jednoduchý princip: Lidé se rádi shromažďují tam, kde jsou lidé. [Gehl 2012]

Jane Jacobs se sice zabývá obyvatelností amerických měst, ale prvky ve městech, které popisuje a které umožňují obyvatelnost měst lidmi, mohou být zobecněny pro všechna města. Rozepisuje se o tom, jak je důležité, aby ulice byly bezpečné. To ovlivňují především různé psychologické efekty v ulicích, jako je osvětlení nebo pověst daného místa. Když se jednou rozkřikne, že je ulice nebezpečná, chodí do ní ještě méně lidí a stává se tak ještě nebezpečnější. Velkou roli hraje také rozestavení komponent v ulici. Domy by měly být natočeny k chodníkům a v ulici by mělo být živo, protože sociální kontrola ostatních je to nejdůležitější. Město by se mělo skládat z velkého množství částí, jelikož rozmanitost je jeho přirozenou vlastností. Naopak jako hlavní problém města vidí funkční monokulturu, která vede k nedostatku života. Zároveň zmiňuje, že pokud chceme městům

porozumět, musíme se zabývat komplexem jejich funkcí a ne jejich jednotlivými funkcemi. [Jacobs 1975: 86–87]

Podmínky rozmanitosti velkoměsta shrnuje Jacobs v těchto bodech: [Jacobs 1975: 90]

- Obvod, a to co možná nejvíce jeho jednotlivých částí, musí plnit více než jednu základní funkci a nejlépe více než dvě. Tyto funkce musí zajišťovat přítomnost lidí, kteří vycházejí do ulic v různém časovém režimu a jsou zde z různých důvodů, ale mohou společně užívat mnohá zařízení.
- V obvodu musí být většinou malé bloky; to znamená, že zde musí fungovat hustá uliční síť, která dává příležitost odbočit na nárožích.
- V obvodu by se měly mísit budovy různého stáří a v různém stavu a musí mezi nimi být i velký podíl starých budov. Toto střídání budov musí být dosti časté.
- V obvodu musí být dostatečná koncentrace lidí, kteří tam mohou být z různých důvodů. V tom je zahrnuta i koncentrace lidí, kteří v obvodu bydlí.

Jane Jacobs můžeme vnímat jako představitelku odporu proti období funkcionalismu v urbanismu, který se při svém vzniku vymezil vůči blokové zástavbě v evropských městech.

3.1.3 Současné tendence v urbanismu

V současné době jsou hlavními tématy urbanismu snaha o kompaktní město a snaha o udržitelnost. Pojem udržitelný rozvoj území je používán přibližně tři desetiletí. V 90. letech vzniká v USA hnutí New Urbanism, které se snaží vytvořit protipól suburbanizaci pomocí polyfunkčního uspořádání obytných částí měst s vyšší hustotou a podporou využívání hromadné městské dopravy namísto automobilů. O návrat k tradičnímu kompaktnímu městu jako ideálu je usilováno v Evropě od 70. let 20. století, a to v několika směrech, které jsou reprezentovány například Leonem Krierem a Aldem Rossim. Tyto směry našly vyjádření v dokumentu Evropské komise s názvem Green Paper on the Urban Environment. [Maier a kol 2002: 19–21] Leon Krier popisuje moderní tendence v urbanismu slovy: „*Slátaný vzhled našich měst je výsledkem mylné ideologie plánování, jejímž tragickým projevem je například fiasko ve výstavbě nových předměstí*“. [Krier 1997: 16] V souladu s Leonem Krierem tvrdí i dánský urbanista Jan Gehl, [2012; 1996] že jsou-li pro život ve městě dány příznivé podmínky správným

projektováním, je to cennější než snažit se učinit budovy zajímavé za pomoci nákladných a nepřirozených architektonických efektů.

Na počátku 21. století je právě lidské měřítko při plánování měst to, co se dostává do popředí. Hlavní představitel tohoto směru Jan Gehl popisuje ideální město jako město, které bude bezpečné, udržitelné, zdravé a živé. Město je bezpečné, když se v městském prostoru pohybuje více lidí, potenciál bezpečí ve městech se tak obecně zvyšuje. Město, vyzívající lidi k pohybu, musí mít ze své podstaty přiměřené soudržné struktury, které nabízejí krátké pěší vzdálenosti, přitažlivá veřejná prostranství a pestrost městských funkcí. Tyto elementy zvyšují pocit bezpečí na městských prostranstvích i v jejich okolí. Na ulici je více očí a větší motivace sledovat události, které probíhají ve městě v blízkosti obydlí a budov. [Gehl 2012: 6–7] Město musí být živé s příslibem pestrých sociálních kontaktů, jen tak je zaručena jeho atraktivita. Do jaké míry je město živé, je ovlivněno kvalitou veřejných prostranství. Hustě zastavěná města nejsou předpokladem živého města, stejně tak obytné čtvrti, pro které je typické, že mají příliš mnoho velkých vnějších prostor. Procesy, které podporují městský život, zde nemají šanci nastartovat. Přitom městský život funguje jako sebeposilující se proces. Lidé přicházejí tam, kde jsou lidé. Koncept udržitelného města má řadu oblastí, u kterých se snaží o zlepšení. Jedná se o spotřebu energie, zásobování vodou, odpadové hospodářství a řízení dopravy. Jako jeden z hlavních problémů udržitelnosti měst jmenuje Gehl automobilovou dopravu. Nabízí řešení a apeluje na to, aby ve městech byly plánovány prostory, které umožní pěší a cyklistickou dopravu. Důraz klade i na zdraví a zdravotní politiku ve vztahu k uplatnění lidského měřítka při plánování města. Základem tohoto principu je, aby městský prostor vybízel k prosté zdravé chůzi. [Gehl 2012: 63–111]

„Tradiční, „rostlá“ města se vyvíjela během času na základech každodenních aktivit. Cestovalo se pěšky a stavby vycházely ze zkušenosti mnoha generací. Výsledkem byla města s měřítky přizpůsobenými smyslům a potenciálu lidských bytostí. Dnešní urbanistická rozhodnutí se dělají na rýsovacích prknech a mezi rozhodnutím a realizací se neztrácí čas. Tradiční vědomosti o měřítku a proporcích se postupně vytratily a výsledkem je skutečnost, že nové městské oblasti jsou často vystavěny v měřítku, které se zcela vzdaluje představě toho, co lidé považují za užitečné a pohodlné. Chceme-li realizovat sen o živých, bezpečných a zdravých městech, musíme začít s důkladným poznáním lidského měřítka.“ [Gehl 2012: 55]

3.2 Trvale udržitelný rozvoj a město

V současné době v kontextu České republiky i většinové části Evropy mluvíme o udržitelném rozvoji měst. V této kapitole proto definuji pojmy udržitelný rozvoj a zabývám se tím, jakým způsobem jej lze aplikovat na město tak, aby se stalo udržitelným. Jedním z indikátorů udržitelnosti měst může být i kvalitní veřejný prostor a jako součást kvalitního veřejného prostoru skrývají velký potenciál vnitrobloky. Dále se budu zabývat tím, jak mohou kvalitní veřejné prostory města přispět ke kvalitnějšímu životu ve městě a jakou roli v problematice kvality života hrají vnitrobloky.

3.2.1 Město

Město je označení typu územního společenství, pro něž neexistuje jednotné pojetí. Město může být vymezováno z různých hledisek (historické, geografické, urbanizační, ekonomické) a je mu připisována řada souvisejících znaků. Zpravidla se v definicích používá šesti typů proměnných: [Geist 1992: 224]

- ekologické
- demografické
- sociální interakce
- ekonomické
- organizátorské
- subjektivní percepce

Město dále můžeme definovat jako specifický typ komunity, charakteristický velkou hustotou sociálně heterogenních obyvatel, v jejichž interakci (sociálních vztazích) převažuje sociální distance, neosobnost a anonymita, vysokou dělbou práce, integrací, specifickou právní normou a formálními mechanismy sociální kontroly. Od jiných komunit se liší zejména velikostí, druhem integrace, vztahy, strukturou, sociální organizací. Typologie města je obtížná. Různí autoři vybírají různé znaky za kritérium typologie. [Geist 1992: 224]

Pro účely mé práce je důležitá typologie města dle charakteru struktury zástavby. Kritériem je převažující charakter, ne místopisné vymezení. Město dle převažujícího charakteru struktury můžeme rozdělit na historické město, kompaktní město, zahradní město, modernistické město, původní sídla a obce a příměstskou krajinu, přičemž pro mou

diplomovou práci je nejdůležitější forma kompaktního města, jehož převažujícím charakterem je bloková zástavba. Kompaktní město je oblast, kterou tvoří souvislá naplánovaná geometrická struktura a ve které jsou veřejná prostranství vymezena klasickou blokovou zástavbou se službami v parteru. [Kol. autorů 2014: 28]

Dle urbanistické terminologie je shodné označení vnitřní město, které má následující charakteristiky: [Kol. autorů 2013]

- Jedná se o oblast stabilizovanou obecně akceptovaným geometrickým plánem na základě historického konsenzu ustaveného v řádu století až desetiletí.
- Oblast je intenzivně plošně využita, přírodní terén se zde vyskytuje pouze ve formě alejí, parků, občasně předzahrádek a parkových vnitřků bloků.
- Je tvořena kompaktními pravidelnými bloky vymezenými ulicemi, pasážemi a většinou parkovými náměstími. Bloky jsou uspořádány do čtvrtí.
- Je jasně dělena na soukromé a veřejné území.
- Je definována zpravidla uzavřenou stavební čarou, identickou s čarou uliční. Stavební čára je jasně definována fasádami domů.
- Je z větší části složena z objektů vystavěných v období mezi průmyslovou revolucí a první světovou válkou, rozložená mezi bloky činžovních domů se službami v parteru, sídla institucí a solitéry nových typologických objektů jako jsou divadla, nádraží, továrny, muzea, výstaviště.

3.2.2 Kvalita života ve městě

Tázat se potom co je kvalitní více a co méně je vždy spojeno s jistými obtížemi, které vznikají díky nejednoznačnosti pojmu kvalitní, který ať chceme či ne zůstane vždy do určité míry subjektivní. Abych mohla kvalitu života ve městech uchopit jako pojem, ke kterému dále přiřadím nějakou definici, budu vycházet z myšlenek trvale udržitelného rozvoje. Definice těchto pojmů s možnými subjektivními konotacemi vycházejí často z toho, že některé jejich aspekty lze hodnotit objektivně.

Mezi vědeckými a laickými pojmy není vždy shoda, proto se na kvalitu života můžeme dívat pohledem laického pojmosloví, ale i pohledem vědecké perspektivy. Pojem kvalita života má svou historii a jeho dnešní výklad je touto historií podmíněn. Předmětem systematického vědeckého zájmu se stala až v posledních dekádách 20. století. Pro dobu a společnost, ve které byla kvalita života artikulována, je charakteristická hojnost až

nadbytek. Otázkou však přestalo být jakým způsobem rozšířit blahobyť mezi větší počet osob, otázkou se stává samotný smysl tohoto počínání. Důrazem na kvalitu se tento koncept stal protikladem kvantitativnímu růstu (objemu výroby, spotřeby a délky života). Termín kvalita života měl reprezentovat obrát k hodnotám. Důležité je, že vznikal ve společnosti, která neměla problém s uspokojením materiálních potřeb a za popsáním kvality života byla snaha popsat jinou dimenzi než dimenzi materiální. Touto dimenzí se stala dimenze psychologická, sociální a duchovní, které lze souhrnně označit jako dimenze existenciální a sociální. [Křížová 2005: 218–19] Dle Ingleharta probíhá od konce 60. let 20. století tichá revoluce, v jejímž rámci dochází k obrátu k postmaterialistickým hodnotám, jimiž jsou rozvoj osobnosti, ochrana životního prostředí, komunikace, mír a participace. [Inglehart 1977] V 80. a 90. letech se objevuje další myšlenkový proud, neoliberalismus, který oživuje myšlenkové hnutí individualismu. Vytvářejí se dva odlišné proudy, které dohromady figurují v postmoderní společnosti. Lze také předpokládat, že pojem kvalita života bude v budoucnu proměnlivý a zároveň budou lidé v různých zemích a v různých kulturách za kvalitu života považovat něco jiného. [Křížová 2005: 219]

Kvalitou života se zabývá celá řada oborů, ústředním tématem je měření pohody a štěstí hodnocená buď z ekonomického pohledu (výše HDP/ob., vlastnění materiálních statků) nebo dle dobrého zdraví a funkční rodiny. Poslední dva nástroje jsou často založeny na subjektivním hodnocení respondenta. My se ale snažíme o objektivizaci měření za pomoci indikátorů, které umožňují na různých úrovních identifikovat stav a trendy vývoje a zprostředkovat souhrnné informace o environmentálních, demografických, sociálních, ekonomických a dalších jevech. [Pomališová a kol. 2010: 6]

Kvalitu života obyvatel v jednotlivých zemích hodnotí index kvality života obyvatel, který kvantifikuje devět kategorií (náklady na život, volný čas a kultura, ekonomika, životní prostředí, svoboda, zdraví, infrastruktura, bezpečnost, klima). Některé studie uvádějí kvalitu života jako součást udržitelného rozvoje, jako jeden z jeho pilířů, v některých se tyto termíny doplňují či dokonce nahrazují. Tato myšlenka vychází z faktu, že na místní úrovni je vztah mezi udržitelným rozvojem a kvalitou života mnohem užší. Pokud chceme vyjádřit udržitelnost města, používáme podobné nástroje, jako když hodnotíme kvalitu života. [Pomališová a kol. 2010: 7]

Kvalita života je předmětem vědeckého, politického i mediálního zájmu. Kvalitu života lze popsat jako objektivní vědecký pojem. Kvalita života a kvalita prostředí jsou kategorie vzájemně spjaté a neoddělitelné. [Drbal, Bencko 2005: 234] Prostor, ve kterém se budu snažit kvalitu života definovat, je město.

Kvalitu života však můžeme hodnotit také z hlediska subjektivního prožívání. To se stává především předmětem zkoumání pozitivní psychologie. Pozitivní psychologie vymezuje pocit životního štěstí obvykle jako pocit subjektivní pohody (subjective well-being), který má tři základní složky: emociální reakci, pocit uspokojení v různých oblastech života a celkové posouzení životní spokojenosti. Výzkumy ukazují, že sociodemografické faktory, jako je například věk, pohlaví, charakteristiky prostředí, finanční příjem a další, mají na pocit subjektivní pohody jen nepatrný vliv. Mezi klíčové faktory, které ovlivňují kvalitu života patří mezilidské vztahy. Sociální kontakty mají možnost přímo ovlivnit prožívání kvality života. [Hiršová 2005]

3.2.3 Trvale udržitelný rozvoj

Nejnámější definicí udržitelného rozvoje je definice norské političky Gro Harlem Brundtlandové, která zní: *„Trvale udržitelný rozvoj je takový způsob rozvoje, který uspokojuje potřeby přítomnosti, aniž by oslaboval možnosti budoucích generací naplňovat jejich vlastní potřeby.“* [Brundtlandová 1991: 47]

Definice zahrnuje dva důležité klíčové pojmy: potřeby a omezené možnosti. Pojmem potřeby se rozumí potřeby lidské společnosti. Druhým pojmem rozumíme omezenou možnost působit na schopnost prostředí uspokojovat současné i budoucí potřeby, zejména možností daných stavem vědy, techniky a sociální organizace. [Brundtlandová 1991: 47]

V českém prostředí je více známá komplexnější definice trvale udržitelného rozvoje Ivana Ryndy: *„Trvale udržitelný rozvoj je komplexní soubor strategií, které umožňují pomocí ekonomických nástrojů a technologií uspokojovat sociální potřeby lidí, materiální i duchovní, při plném respektování environmentálních limitů. Aby to bylo v globálním měřítku současného světa možné, je nutné redefinovat na lokální, regionální i globální úrovni jejich instituce a procesy“.* [Rynda 2000: 2]

Vladimíra Šilhánková zdůrazňuje trvale udržitelný rozvoj území, které označuje jako platformu pro trvale udržitelný rozvoj. Území je z velké části představováno urbanizovanými oblastmi. Místem, kde se územní dimenze udržitelnosti promítá nejintenzivněji, jsou území intenzivně urbanizovaná, tedy města. V současných městech můžeme sledovat mnoho problémů, které se týkají suburbanizace, brownfields, dopravy, participace veřejnosti v plánovacích procesech, veřejných prostor a bezpečnosti. [Šilhánková 2010: 5] Každé z témat by jistě stačilo na vydání samotné rozsáhlé publikace.

Diplomová práce se z uvedených tematických okruhů zaměřuje na suburbanizaci, veřejné prostory a participaci veřejnosti v plánovacích procesech.

V oblasti rozvoje měst směřující k udržitelnosti je snaha o udržitelný rozvoj přiznaně antropocentrická. O města a jejich prostory pečujeme především kvůli vlastnímu užitku. Prostředí měst, vesnic, náměstí a budov je vytvářeno pro člověka, nevytváří ho člověk pro prostředí. [Schmeidler 1997: 8] Města jsou stavěna pro lidi a měla by být stavěna takovým způsobem, aby jim mohla efektivně sloužit ke zvyšování kvality jejich života. Slovy Aristotela: „*Základem stavby měst je především postavit město tak, aby byli lidé bezpeční a zároveň šťastní.*“ [Aristoteles citace podle Sitte 2012: 15]

3.2.4 Suburbanizace

„Vzniklé struktury nebyly ani vesnicí ani městem. Byly pouhopouhou suburbií-nocelehárnou stejných typových domů. Kam a odkud se nebylo a není možno dostat jinak než automobilem.“ [Šilhánková 2010: 6]

Vznik satelitních suburbií je jedním z vážných problémů Prahy. Je zmíněn ve Strategickém plánu našeho hlavního města mezi aktuálními hrozbami: nekoordinovaná výstavba na okraji města a v jeho zázemí bez návaznosti na odpovídající dopravní a technickou infrastrukturu. [Kol autorů 2009: 20] Moje počáteční teze je, že pokud by byla kvalita veřejného prostoru v Praze vysoká a město by bylo více kompaktní a fungoval by zde přízemní ekonomický parter, lidé by se nestěhovali z měst a nedocházelo by tak k masivnímu vzniku suburbií. Dle mého názoru nejsou v dnešní době dostatečně ceněné vnitrobloky, které mohou přispět ke kvalitě života ve městech.

„Pokud město poskytne lepší městské prostory, jejich využití poroste. Je zřejmé, že to platí od rozsáhlých městských veřejných prostranství přes dílčí městské prostory až k jednotlivým lavičkám či sedadlům.“ [Gehl 2012: 17]

Problém suburbanizace je velmi komplexní a má na něj vliv mnoho dalších faktorů, nejen funkčnost samotného vnitřního města. Tento problém má i svůj ekonomický rozměr, správní rozměr a strategicko-plánovací rozměr. Mnou předkládaná perspektiva je jen jeden z mnoha úhlu pohledu, jak na problematiku nahlížet. Výzkum suburbanizace lze rozdělit do dvou skupin dle vztahu autorů k tomuto procesu. V prvních letech výstavby suburbií převažovala především kritika v rámci antiurbánního přístupu. Kritizována byla především monotónnost architektury, závislost suburbanitů na osobním automobilu, nedostatečná sociální koheze uvnitř suburbií a další aspekty tohoto procesu. Později se objevují práce,

kteřé dokládají pestrost forem suburbií a heterogennost suburbánního života. Předchozí výzkumy jsou označeny jako suburbánní mýtus. Obě formy vnímání suburbií přežívají dodnes. Podle většiny současných autorů působí suburbanizace na zhoršování sociálního a fyzického prostředí v centrálních částech města, hlavně ve vnitřním městě. [Ouředníček; Špačková 2013: 19]

Do druhé světové války se Praha a její zázemí vyvíjelo obdobným způsobem jako ostatní aglomerace západní a střední Evropy. V období první republiky přicházeli do Prahy obyvatelé z venkova za prací. Město se rozpínalo rezidenční i průmyslovou výstavbou do nejbližšího okolí, začala vznikat nová předměstí. Toto období do 40. let 20. století lze označit za „klasickou“ fázi suburbanizace našich velkoměst. Suburbanizační tendence přerušila válka i další vývoj v socialistickém Československu. Rozvoj suburbánní oblasti byl znemožněn především z důvodu malé nabídky pozemků a nedostatkem finančních prostředků a stavebního materiálu. V té době nefungovaly ani sociální podněty pro suburbanizaci jako separaci bohatších obyvatel od chudších. Specifickým životním stylem Pražanů byl v té době víkendový únik z města do chat a chalup v zázemí Prahy, který vyjadřoval vzrůstající preference bydlení ve zdravějším prostředí. Hlavní funkcí pražského zázemí tak nebylo bydlení, ale rekreace. [Ouředníček; Posová 2006: 97–98]

Po revoluci stagnuje výstavba bytů a nerozvíjí se příliš ani zázemí Prahy. Boom výstavby můžeme sledovat až od roku 2002. V roce 2004 výrazně vrostl počet domů v zázemí Prahy i v Praze samotné. Velké stavební firmy umožnily rozvoj domů v suburbiích Prahy. Oblasti zázemí Prahy jsou preferovány především z důvodu touhy bydlet ve vlastním domě. Lidé s dětmi dávají přednost bydlení v rodinných domech se zahradou v bezpečnějším a zdravějším prostředí. [Ouředníček; Posová 2006: 104–106]

Sýkora a Stanilov prováděli analýzu suburbanizace v městském regionu Praha v období od roku 1989 do roku 2008. Udávají, že v tomto období 68,3 % z nově zastavěné půdy v rámci území městského regionu se nachází mimo hranice Prahy a 63,0 % nově zastavěné půdy v rámci městského regionu bylo zastaveno rodinnými samostatnými a řadovými domy. Zároveň dochází ke dvěma hlavním zjištěním: Suburbanizace má formu sprawlu a je důsledkem specifického režimu správy a plánování rozvoje území. [Stanilov; Sýkora 2012]

Problémem urban sprawlu neboli sídelní kaše se hlouběji zabývá Pavel Hnilička ve své knize Sídelní kaše. Vylidňování center měst vede k extenzivnímu využívání okolní krajiny a vytváří prostředí bez tradičních veřejných městských prostor, které ztrácí

městskost. Sídelní kaše se usazuje především kolem komunikačních os, což vede k tomu, že propojuje města ve větší jednolitou hmotu. [Hnilička 2005: 17]

Mezi negativní následky urban sprawlu patří plýtvání novými prostředky (potřeba nové infrastruktury, potřeba nové občanské vybavenosti, požadavek na větší spotřebu materiálu, zboží a energií), zvyšování nároků na dopravu (zvyšuje se nárok na využívání soukromého automobilu, zvyšují se požadavky na výstavbu nových a na rozšiřování existujících silnic), zhoršování životního prostředí (zhoršuje se kvalita ovzduší a životního prostředí, ztráta lesní či zemědělské půdy). [Jackson 2002: 22]

Samozřejmě, že to, co zapříčiňuje snižování hustoty obyvatel v městských centrech a ve vnitřní části města, není pouze jenom jeho nekvalitní veřejný prostor. Samostatný dům se zahradou je vrcholem individualizace a emancipace, tedy procesů, které jsou charakteristické pro současnou společnost. Lidé chtějí mít vlastní dům, protože z hlediska investic je rozumnější vkládat peníze tzv. do svého než platit nájem. Dále je vlastní dům považován za symbol nezávislosti, jistoty a osobní svobody. [Hnilička 2005: 22]

Dalším důvodem je časté tvrzení, že si děti budou mít kde hrát. V tomto případě se jedná ale jen o několik let života člověka a pak začíná problém s tím, že musí někam dojíždět do školy. Zůstává otázkou, jestli by kvalitně upravený městský park nebo dvorek ve vnitrobloku nebyl schopný dostatečně saturovat vlastní zahrádku s bazénem. [Štěpánek nepublikováno]¹

Dalším problémem, kterého by mohla být česká společnost částečně ušetřena, kdyby nabídla kvalitní městský prostor v Praze, je fenomén zelených vdov. U nás se s tímto fenoménem setkáváme od 90. let 20. století. Zelené vdovy lze charakterizovat jako manželky podnikatelů, které žijí v rodinných domech v suburbii. Žena zůstává celý den osamocena v zeleni na okraji města, zatímco muž vyjíždí každé ráno do centra za prací. [Smolová 2009: 6] Podobně jako v předchozím případě by i zde upravený dvorek v dobré lokalitě mohl saturovat potřebu vlastní zahrádky, ženy by současně nebyly odcizeny od společnosti a kontaktů.

¹ Zdrojem je osobní rozhovor s Ing. arch. Petrem Štěpánkem, Ph.D, zde dne 8. 10. 2014

3.3 Veřejný prostor

Pojem veřejný prostor či veřejné prostranství může být vykládán více způsoby podle jeho kontextuálního využití. Pokusím se nastínit několik možností, jak chápat pojem veřejný prostor, jelikož každé vymezení přináší trochu jiný pohled a může nám usnadnit hlubší vhled do problematiky. I když se na veřejný prostor pokouším nahlížet interdisciplinárně, základem pro teoretické východisko chápání pojmu zůstává sociologie a architektura, ve kterých je tématem aktuálním. Podle Petra Kratochvíla je to, co mu dodává na aktuálnosti, jeho novodobá nesamozřejmost. To znamená, že je zpochybněn, rozkládá se jeho fyzická forma i tradiční funkce. Hledají se jeho odlišné formy, ale i jeho nové náplně [Kratochvíl 2012: 8], proto můžeme být svědky řady fenoménů, které v minulosti či v současné době zapříčinily vznik nekvalitních prostorů našich měst. Jedná se o tyto fenomény: vznik suburbií, fenomén chatařství, únik do vlastního světa, tzn. budování svého prostoru za dveřmi domu, bytu. [Melková 2009] Veřejný prostor je důležitý, protože s ním úzce souvisí jak často a jakým způsobem trávíme čas ve městech. Jako protipól negativních fenoménů existuje i mnoho pozitivních snah, které se snaží o revitalizaci veřejného městského prostoru. Dále se budu zabývat také tím, jak se veřejný prostor utvářel v historii.

3.3.1 *Historické proměny veřejného prostoru*

Zájem o veřejný prostor lze nalézt již v dílech ze 16. století. Jedná se o díla Thomase Mora Utopia z roku 1516, Giovanniho Campanelli Sluneční stát z roku 1602 a Zákoník přírody Étienne-Gabriela Morellyho z roku 1755. Tato díla mají společnou snahu o promítnutí ideálu společnosti do urbanistického plánování města. Reflektují negativní rysy společenského uspořádání. Podle nich se společenské vztahy odehrávají v prostoru, který jim musí být přizpůsoben. [Beranská; Uherek 2014: 5]

Funkce prostoru se v čase mění, a to spolu s organizací veřejného života. Když se podíváme hlouběji do historie, do období antiky, zjistíme, že zde veřejný prostor plnil důležitou politickou a sociální funkci. Athény jsou známým příkladem politické činnosti uvedené do vztahu k architektuře. Demokratické procesy zde byly lokalizovány do dvou míst ve městě, a to do divadla a na náměstí. Hlavním místem byla agora, která byla obklopena chrámy a stavbami nazývanými stoa. Na náměstí se odehrávalo mnoho aktivit: obchod, náboženské obřady a neformální schůzky. Stoa vymezovala přechod mezi veřejnou a soukromou sférou. Hlavním smyslem prostředí agory bylo, aby se zde mísila odlišnost, a to nejen odlišnost rasy, ale i odlišnost různých názorů a činností, protože se

předpokládalo, že když si lidé na odlišnost zvyknou, nebudou jednat agresivně v momentě, kdy se s ní dostanou do kontaktu. Agora měla sloužit k tomu, aby se zde o odlišných zájmech diskutovalo. Byly zde dva základní prvky uspořádání fyzického prostoru, absence vizuálních bariér a jasně vymezený přechod mezi soukromou a veřejnou sférou, které dávaly impuls pro vytvoření prostoru sociálního. [Sennet 2012: 23]

Ve středověku bylo jádrem města náměstí, bylo považováno za hlavní veřejný prostor ve městě, mělo ale odlišné funkce než agora. Z funkčního hlediska se mnohem více podobalo současným veřejným prostorům. Zatímco agora byla místem projednávání státní správy, náměstí bylo spíše místem projednávání lokální politiky. Lidé na náměstí se nepodíleli na výkonu moci, klíčová rozhodnutí se odehrávala z vůle panovníka mimo města. Náměstí tvořilo jednak prostor pro trh a jednak bylo přirozeným centrem měst a směřovaly do něj všechny ulice. Bylo místem setkávání a zároveň místem reprezentace. Náměstím se dávalo na odiv bohatství města. [Beranská; Uherek 2014: 15]

Camillo Sitte přikládá důležitý význam náměstí ve středověkých a renesančních městech jako veřejnému prostoru a stejně tak vyzdvihuje agory ve Starém Řecku. V minulosti bylo hlavní náměstí v každém městě nezbytností, protože na něm probíhala většina veřejného života, který dnes probíhá v uzavřených budovách: *„Agora starořeckého města byla místem, kde pod otevřeným nebem jednala městská rada. Dalším hlavním náměstím antického města bylo tržiště, které sice i dnes bývá na náměstí, avšak stále více se přenáší do uzavřených tržnic. Když si připomeneme, že se také venku před chrámem obětovalo bohům, že pod širým nebem probíhaly hry a divadelní představení, že i chrámy a dokonce i antické obytné domy měly otevřené prostory, pak je zřejmé, že se vlastně stavby a městská náměstí příliš vzájemně neoddělovaly, i když se nám to z našeho dnešního hlediska může jevit podivným.“* [Sitte 1995: 16] Naopak v dnešní době, kdy je význam těchto prostorů odlišný a je méně používán ke každodennímu provozu, se slovy Camila Sitteho stávají pouze *„určitým přerušením v jednotvárném moři domů“*. [Sitte 1995: 16]

Význam a činnosti ve veřejném prostoru se v čase proměňují a podléhají společenským změnám. Zdeněk Uherek a kol. ve své analýze veřejného prostoru v Praze shrnuje tři hlavní aspekty proměnlivosti veřejného prostoru v čase: [Beranská; Uherek 2014: 17]

- Společenský prostor se mění se změnami sociálního života a přímo odráží sociální organizaci. Ta se projevuje ve veřejném prostoru prostřednictvím činností, které zde jednotlivé skupiny obyvatel uskutečňují.

- Činnosti, které se ve veřejném prostoru uskutečňují, musí mít pro dané skupiny nějaký význam a užitek. Pokud tyto skupiny najdou cestu, jak svoje potřeby plnit pohodlněji, staré formy postupně opustí.
- Okolnost, že lidé vzpomínají s nostalgií na veřejný prostor v minulosti a na aktivity, které se v něm odehrály, ještě neznamená, že se k obdobnému využití veřejného prostoru vrátí, pokud bude existovat taková možnost. Právě možnost obnovit nové zvyky a tradice často občany ubezpečí, že řada nostalgicky vzpomínaných praktik již v současnosti nemůže být s vážnou tváří reprodukována jako součást každodenního života.

3.3.2 Vymezení veřejného prostoru

Když se budeme pokoušet definovat tento pojem z právního hlediska, zjistíme, že není v české legislativě zcela vymezen, ale můžeme najít jeho obdobu v podobě pojmu veřejné prostranství, který je obsažen v zákoně o obcích 128/2000 Sb., v zákoně č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon) a ve vyhlášce 501/2006 Sb., o obecních požadavcích na využívání území. Stavební zákon přebírá vymezení v zákonu o obcích a podřazuje veřejné prostranství pojmu veřejná infrastruktura. [Uherek; Beranská 2014: 9] Podle §34 zákona 128/2000 Sb., o obcích je veřejné prostranství vymezeno následovně:

„Veřejným prostranstvím jsou všechna náměstí, ulice, tržiště, chodníky, veřejná zeleň, parky a další prostory přístupné každému bez omezení, tedy sloužící obecnému užívání, a to bez ohledu na vlastnictví k tomuto prostoru.“ [Zákon 128/2000 Sb., §34]

Pojem veřejné prostranství je také používán v Manuálu tvorby veřejných prostranství pro hlavní město Prahu, kde je vymezen následovně a je zde zároveň i vymezen jeho vztah k pojmu veřejný prostor: *„Pojem veřejné prostranství je především plocha neboli „podlaha“ exteriéru města, jejíž nedílnou součástí jsou ale také veškeré prvky vybavení veřejných prostranství. Veřejné prostranství je podmnožinou veřejného prostoru.“* [Kol. autorů 2014: 16]

Pojem veřejný prostor je zde používán jako označení pro *„veřejně přístupnou komplexní fyzickou část prostředí, kterou je kromě veřejných prostranství také například veřejně přístupný prostor exteriéru města, vnitrobloků i vnitřního prostoru budov... Zároveň je pojem veřejný prostor používán pro nehmotnou rovinu prostředí, zahrnující vztahy, myšlenky, děje, média apod. Pojem veřejný prostor lze současně vnímat jako celek či kontinuum.“* [Kol. autorů 2014: 16] Přičemž veřejná přístupnost zde znamená

přístupnost pro všechny, a to bez omezení, bez ohledu na formu vlastnictví, a je zde vyloučen omezený režim užívání vyjma časového. [Kol. autorů 2014: 16]

Pojmu veřejný prostor jsou přiřazovány dvě dimenze, které se navzájem ovlivňují. Veřejný prostor má materiální a nemateriální složku. Od toho se odvozuje, kdo se má k veřejnému prostoru vyjadřovat: architekti, urbanisté, sociologové nebo etnografové? Pavel Pospěch se v této otázce opírá o práce Michela de Certeau. Ten rozlišuje mezi místem a prostorem. Místo je fyzická stabilní pozice. Prostor bere v úvahu další veličiny času, směru a rychlosti. Prostor je důsledkem činnosti, aktivity, je to „používané místo“. Například ulice se z místa mění v prostor díky chodcům, kteří ji užívají. Dichotomii materiálního a nemateriálního nahrazuje dichotomií místa a prostoru. Namísto pojmu místo upřednostňuje pojem veřejné prostranství a veřejný prostor považuje za konstrukt. [Pospěch 2013: 28] *„Veřejný prostor se nyní explicitně jeví jako konstrukce, jako něco, co nemůže vzniknout na rýsovacím stole, ale až ve skutečné interakci obyvatel a návštěvníků města.“* [Pospěch 2013: 28]

Pavla Melková, která vyzdvihuje především důležitost prožitku uživatele veřejného prostoru ho popisuje dokonce jako třídimenziální. Plnohodnotný veřejný prostor tvoří následující trojice: prostor – lidé – náplň (téma). Náplň je vytvářena tím, co se v prostoru děje, co zde cítíme, a tím, jaké v nás vyvolává pocity. Je hlavním nositelem a potvrzením smyslu existence prostoru. Prostor musí být schopný tuto náplň přijmout. [Melková 2009: 26]

Pro srovnání, spíše z materiálního pohledu, definuje veřejný prostor Vladimíra Šilhánková. *„Veřejné prostory představují významnou a důležitou složku městského organismu a jsou nedílnou součástí života města. Jsou to volná prostranství města, která slouží jeho obyvatelům a návštěvníkům k uspokojování rozdílných pohybových, pobytových a společenských aktivit. Veřejné prostory se spolupodílejí na vytváření obyvatelnosti města, orientaci ve městě; významné jsou i jejich další charakteristiky (např. psychologické a sociologické aspekty). Veřejné prostory jsou i součástí základního provozního systému města (pěší, cyklisté, MHD).“* [Šilhánková 2002: 13]

Veřejné prostory ve městě můžeme dělit podle významu v městském organismu na: [Šilhánková 2002: 13]

- Lokální – vnitroblokové a polovnitroblokové prostory, které mají význam zejména pro obyvatele nejbližšího okolí.
- Místní – prostor, který je jedním z několika obdobných v městské čtvrti.

- Okrskový – veřejný prostor, který je typický pro určitou městskou část nebo čtvrť.
- Celoměstský – veřejný prostor, který je občany vnímán jako nejdůležitější prostor ve městě.
- Regionální – veřejný prostor symbolizující určitý region.
- Nadregionální, národní – veřejný prostor vytvářející nebo symbolizující identitu národa, státu nebo jiné velké a významné skupiny lidí.

Manuál města Prahy pro vytváření veřejných prostorů rozlišuje tato veřejná prostranství: ulice, náměstí, nábřeží a park, ty řadí mezi typy tradičních veřejných prostranství. Ulice je lineárním prvkem a její role by neměla být redukována pouze na dopravní funkci. Ulicí by mělo být možné komfortně jít, zastavit se v ní a pobývat v ní. Náměstí je uzlovým bodem osnova veřejných prostranství a na ní založené struktury města. Je orientačním zdrojem v mentální mapě města. Bohužel v současné době mnoho prostranství, která nesou označení náměstí, nesplňují jeho typologické charakteristiky. Parky jsou „zelené oázy města“, jejich hlavní funkcí je odreagování a relaxace. Současně jsou jedním z hlavních ekosystémů města. [Kol. autorů 2014: 33–40] Jako specifické doplňující formy veřejných prostranství můžeme v Praze podle Manuálu nalézt tyto typy prostranství: veřejně přístupné vnitrobloky, veřejná prostranství okolo solitérních budov, pasáže a průchody, prostranství ve vyšších úrovních města, veřejná prostranství veřejných budov, areály, veřejná prostranství sídlišť, veřejná prostranství dopravní infrastruktury. [Kol. autorů 2014: 42–56]

Při vymezení veřejného prostoru můžeme vycházet z definování z hlediska materiálna, tzn. jeho fyzické podoby nebo ze sociologicky laděných definic, které zdůrazňují sociální využití prostoru a zaměření na jeho uživatele. Dále existují definice, které mají přesah do politiky a práva a konečně se můžeme při charakterizování veřejného prostoru pohybovat i na poli kulturní antropologie, sociální psychologie a sociálního interpretativismu. Z pohledu zmíněných věd je veřejný prostor nesamozřejmý, je dán významy a je spjat s určitým souborem pravidel, které musí uživatel veřejného prostoru přijmout.

Podle Pospěcha, který se zabývá veřejným prostorem z interpretativního hlediska, se vytváří dualita veřejného prostoru, která souvisí se setkáváním s ostatními lidmi. Za základní charakteristiku veřejného prostoru považuje sociální heterogenitu. (Ale je nutné podotknout, že toto tvrzení není obecně platné. Každá doba přináší určitou míru sociální exkluze ve veřejném prostoru. Například v Agoře byly z veřejného prostoru vyloučeny

ženy a otroci). [Pospěch 2013: 81–90] Při interpretování veřejného prostoru můžeme nalézt dva základní momenty, které nám přináší setkávání s ostatními lidmi. Ostatní lidé využívající veřejný prostor nám nejsou známi osobně, ale pouze kategoricky. [Lofland 1989: 19] Tím získáváme cennou zkušenost se setkáváním s ostatními, kteří jsou odlišní, a zábavu z jejich pozorování, která propůjčuje zajímavost veřejnému prostoru a zvyšuje jeho atraktivitu. Druhou stranou duality je pocit ohrožení. Nedostatek sdílených závazků v davu lidí, kteří nám nejsou osobně známi, dává vzniknout pocitu úzkosti a nejistoty v přítomnosti „neznámých druhých“. Je obvyklé, že problémy cizosti a ohrožení jsou předefinovány takovým způsobem, že za jejich původce označujeme příslušníky menšin a nekonformních skupin (bezdomovce, problémovou mládež). S tím souvisí i otázka kriminality. Zastánci teorie rozbitých oken James Wilson a George Kelling tvrdí, že drobné přestupky jsou odrazovým můstkem pro zvyšování kriminality. [Pospěch 2013: 83]

3.3.3 Pojetí soukromého a veřejného prostoru ve městech

Pojmy soukromý a veřejný můžeme vymežit jako svébytné oblasti týkající se lidského života, které nemusí být nutně v rozporu, ale mohou se různě prolínat. Nejdříve si vysvětlíme, co je soukromé. Nejzákladnějším rozdílem mezi privátním a veřejným je odlišnost mezi vnitřním prostorem člověka a vnějším prostorem světa. Nejprivátnějším prostorem každého z nás je ten uvnitř nás, naše mysl, která může být skryta před ostatními, ale pokud chceme, můžeme ji s ostatními sdílet. Biologické a sociální síly z vnitřku a z vnějšku lidského těla ovlivňují a utváří to, čemu říkáme nejniternější privátní sféra (innermost private sphere). Nastavování hranic mezi soukromým a veřejným začíná už v dětském věku, kdy děti rozlišují mezi sebou a ostatními dětmi. Postupně se v prostoru kolem člověka utváří vrstvy. Vrstva kolem těla se nazývá personální, její velikost záleží na okolnostech sociálního začlenění, na věku, pohlaví, kultuře apod. Personální prostor můžeme ohraničit i fyzikálními objekty, značkami, symboly. Formou personální sféry je osobní vlastnictví, které zajišťuje exkluzivní přístup do personálního prostoru pouze těm, které známe. Privátní sféra je ta část života, která je pod kontrolou jedince, mimo veřejnou kontrolu. Je to sféra svobody volby jedince, chráněná před externími pohledy. Právo na soukromí je uzákoněno i Listinou základních práv a svobod. Symbolem soukromé sféry je domov. Odděluje jednotku rodiny od společnosti. [Madinopour 2003]

Pokud hledáme odpověď na otázku, do jaké míry je soukromé a veřejné v dané společnosti provázané, je nezbytné uvažovat o úrovni urbanizace a individualizace dané společnosti. Veřejné ve vztahu k soukromému se vymezuje dvěma pohledy: [Burianová 2011: 10]

Veřejné a soukromé spíše jako dvě neslučitelné oblasti lidského života

Oblast veřejná je zde posuzována jako jistý protipól intimity oblasti soukromé. Ve veřejném prostoru se prezentujeme určitým přijatelným způsobem, v Goffmanovské teorii tzv. hrajeme divadlo. Vychází se zde z předpokladu, že pobytu ve veřejném prostoru se učíme a není pro nás tak přirozený jako intimita prostoru soukromého. Přechod ze soukromé sféry do veřejné nás nutí k použití jiného systému pravidel. S tím je spojené odlišné chování a očekávání druhých. Tento bod se týká národů, které oddělují veřejnou a soukromou sféru velmi striktně. Soukromé a veřejné chování je zde jasně vymezené a jeho prolínání může být matoucí. Jasná distinkce sfér vychází z racionality města, trhu, všeobecné anonymity a obecně kultury dané společnosti. [Burianová 2011: 10]

Veřejná oblast jakožto oblast komplementární k oblasti soukromé

Veřejné a soukromé je zde propojeno tak, že jejich jednotlivé prvky nemohou být odděleny. Přecházení, jak symbolické tak fyzické, z jedné oblasti do druhé zde probíhá bez omezení sebe sama a vlastní podstaty. Je pozvolné a nevyžaduje složitou přípravu. Bývá typické pro národy, které neoddělují dané oblasti tak přísně, tzv. jsou zvyklí žít na ulici, i když mají vlastní privátní prostor.

Při hodnocení kritérií funkčnosti veřejného prostoru by se mělo vycházet i ze vztahu soukromého a veřejného v dané kultuře. Z toho vyplývá, že aspekty funkčnosti městského veřejného prostoru nelze formulovat univerzálně pro všechny země stejně. [Burianová 2011: 10]

Jsou tři možnosti, jak můžeme nahlížet na dichotomii veřejného a soukromého. Může se jednat o svébytné sféry společnosti ve smyslu toho, jak jsou popsány výše. Dále můžeme dělit prostor a vlastnictví na veřejné a soukromé.

Vztaženo na prostor, lze rozlišit čtyři dimenze, které vymezují soukromý prostor proti prostoru veřejnému: [Pospěch 2012: 77]

Legální dimenze

Zákonný rámec veřejného prostoru je definován veřejným právem a veřejnými institucemi. Madanipour zdůrazňuje důležitost kontroly veřejného prostoru mocí či autoritou. Prostor může být pokládán za veřejný, pokud je kontrolován veřejnou mocí/autoritou, týká se lidí jako celku, je otevřený nebo všem k dispozici a je používán nebo sdílen všemi členy komunity. [Madanipour 2003: 112]

Funkcionální dimenze

Veřejný prostor v rámci města zakládá především obchodní a politické funkce, kdežto soukromý prostor je vyhrazen procesům produkce a reprodukce.

Sociální dimenze

Veřejný prostor je scéna, soukromý prostor je zákulisí.

Materiální a symbolická dimenze

Veřejný a soukromý prostor jsou odděleny celou řadou architektonických a symbolických prvků. [Pospěch 2013: 77]

Sociolog Barth poukazuje na to, že městský charakter je závislý na jasném vymezení prostor. Existuje veřejná a soukromá sféra, které jsou na sobě navzájem závislé, aniž by se vytrácela jejich vzájemná polarita. Prostory pro život člověka, které se nedají charakterizovat jako veřejné ani soukromé, tímto ztrácí na významu. Z pohledu sociologie platí, že čím silnější je polarita a vzájemný vztah mezi veřejnou a soukromou sférou, tím více městské je lidské osídlení. Čím slabší vztah se utváří, tím ubývá městského charakteru. [Barth 2012: 37]

V souladu s Marcusem, který tvrdí, že veřejný prostor nelze z mnoha důvodů chápat jen jako prostor veřejně vlastněný, protože vlastnictví je samo komplexní kategorií, budu vnímat veřejný prostor spíše jako veřejně využívaný, ne veřejně vlastněný. Pro Marcuse není až tak důležitá forma vlastnictví, ale charakter využívání. [Marcus 2012: 46] Veřejné a soukromé vlastnictví se může různě prolínat s veřejným a soukromým využitím a vytvářet různé typy prostorů: [Marcus 2012: 50]

- Veřejné vlastnictví, veřejné využití – ulice, parky, veřejné budovy.
- Veřejné vlastnictví, administrativní využití – radnice, úřadovny, policejní stanice.
- Veřejné vlastnictví, využití svěřené soukromé správě – letiště, pošty v některých zemích, pouliční kavárny.
- Soukromé vlastnictví, veřejné využití, veřejná funkce – obchodní centra, soukromé nemocnice a školy.
- Soukromé vlastnictví, soukromá funkce, veřejné využití – restaurace, kavárny.
- Soukromé vlastnictví a soukromé využití – typicky rodinný dům.

Každý z těchto příkladů se může proměňovat v závislosti na míře veřejné podpory a právních omezeních. Jednotlivé kategorie tedy nemají ostré hranice, ale jsou spíše kontinuálním spektrem. [Marcus 2012: 50]

3.3.4 Vytváření funkčního veřejného prostoru

„Skrze veřejný prostor poznáváme kulturní hodnoty města, charakter jeho společnosti i jednotlivých lidí... Veřejná prostranství jsou tvář města. Komunikující, zprostředkující vnitřní život navenek, reprezentující. S určitou nadsázkou lze říci, že jaká jsou veřejná prostranství, takové je město.“ [Kol. autorů 2014: 23]

Funkční veřejný demokraticky řízený prostor je důležitý, protože poskytuje přístup a příležitost k sebevyjádření všem skupinám společnosti. Spektrum aktivit a aktérů demonstruje možnosti veřejného městského prostoru, jak obecně posílit sociální udržitelnost. Pro všechny sociální skupiny je bezpochyby cenné, že se na své každodenní cestě městem mohou potkávat s ostatními lidmi, bez ohledu na věk, status, příjem, náboženství nebo etnický původ. [Gehl 2012: 28] Gehl při výkladu o vytváření funkčního prostoru dává do souvislosti různé možnosti smyslového vnímání s uspořádáním prostoru. Do souvislosti také dává odstupňování zón při komunikaci s velikostí prostoru a dochází k závěru, že blízké kontakty zajišťují intenzivní zážitky a velké prostory a velké budovy signalizují neosobní formální městské prostředí. [Gehl 2012: 30]

Jan Gehl dělí aktivity ve veřejných prostorech města do tří skupin: na nezbytné aktivity, volitelné aktivity a společenské aktivity. Nezbytné aktivity jsou ty, které jsou nucené, ty, které musíme vykonávat, protože nemáme na výběr jako např. chození do školy, do práce. Tyto aktivity probíhají po celý rok nezávisle na okolnostech a vnější prostředí na ně nemá vliv. Volitelné aktivity jsou provozovány pouze tehdy, když jejich účastníci mají zájem je provozovat a pokud to umožňuje místo a čas (procházky, postávání, sezení, slunění). Jsou-li venkovní prostory nekvalitní, dochází v nich často jen k nezbytně nutným aktivitám. [Gehl 2012: 32]

Ideální veřejný prostor z pohledu uživatele, který by vybízel k volitelným aktivitám, popisuje Pavla Melková: Úkolem architektury je vytvořit prostor, který vytváří prostředí pro děj. Když architekt navrhuje prostor, měl by se vžít do představy člověka, který ho bude využívat, představit si jeho pohyb prostorem, jeho potřeby a prožitky.

„Uživatelsky vstřícný veřejný prostor plní základní potřeby pobytu člověka: Mít si kde sednout, opřít se, natáhnout se, pojist, číst si, dívat se, vyjít ven na vzduch, vidět přírodu a dotýkat se jí, popovídat si s přáteli. Věci, které zní banálně a samozřejmě, ale

vybavíme-li si řadu příkladů veřejných prostor, zjistíme, že právě ony většinou zcela chybí. Prostory jsou místo toho přeplněny hromadami zdobných, anebo naopak utilitárních, nahodile vzniklých zbytečností. Nepochopitelně často opomíjenou a přitom jednou z nejzásadnějších součástí každého veřejného prostoru je obyčejné pohodlné sezení“ [Melková 2009: 26]

Úspěšný veřejný prostor musí přitahovat lidi. Lidi, kteří do něj přijít chtějí. Důvodem, proč by měli veřejný prostor navštívit, mohou být nejrůznější aktivity, které lze na území provozovat, a vzájemné kontakty, které mohou navazovat. Situace, že lidé navštěvují prostor, jen když jím musí projít, svědčí o tom, že je prostor neúspěšný z uživatelského hlediska. [Šilhánková 2002: 13]

Aby byl prostor funkční, musí splňovat následující kritéria: [Šilhánková 2002: 16–17]

Dobrá dostupnost

Veřejný prostor musí být dostupný pro pěší i cyklisty. S dostupností by se nemělo zapomínat ani na handicapované skupiny obyvatel. Podchody a nadchody dostupnost omezují a mohou se stát zdrojem kriminality. Pokud je přítomnost průchodu nezbytná, měl by být dostatečně prosvětlený, široký a průhledný.

Přehlednost

Člověk by neměl být v prostoru zmaten, měl by mít z každého místa jasný přehled, kde se právě nachází.

Lidské měřítko (viz výše)

Vybavení pro aktivity

Veřejný prostor musí být vybaven dostatečným městským mobiliářem, tak aby podporoval lidské aktivity ve veřejném prostoru. Každá aktivita si žádá své vybavení. Pro chůzi je nezbytný široký a kvalitní povrch. Pro hry dětí existují rozmanité druhy mobiliáře: prolézačky, houpadla a pískoviště. Na sezení postačí pohodlná lavička. Lavičky by měly být rozmístěny tak, aby se spolu lidé mohli bavit a navzájem si naslouchat. Mobiliář by měl být umístěn s nápadem. Měl by být z kvalitních materiálů a trvanlivý. Nezbytnou součástí veřejného prostoru je také obslužný mobiliář, jako jsou odpadkové koše nebo orientační systém.

Vytvoření příjemného klimatu

V obyvatelném veřejném prostoru je třeba vytvořit i něco navíc – pohodovou atmosféru. Pohoda znamená vyzrát nad rušivými vlivy vytvářenými městským životem –

eliminovat hluk a prach. Pohodu také přímo podmiňuje bezpečnost. V dobře obyvatelném veřejném prostoru by měla existovat skupina obyvatel, která se s daným veřejným prostorem identifikuje. Tito lidé se potom stávají přirozenými částmi veřejného prostoru.

Kvalita veřejných prostranství je základem kvality života ve městech. Tam, kde je struktura veřejných prostranství nedostačující, postrádá systém nebo fragmentuje, ztrácí se základní urbánní kvality města, které spočívají v kontinuitě, homogenitě a hierarchii. Město musí fungovat jako spojitý městský organismus. Autonomní vedle sebe existující objekty nejsou města, ale pouze kumulace objektů v prostoru, stejně tak shluk vedle sebe existujících nepropojených životů není městským životem. [Kol. autorů 2014: 23]

3.3.5 Možná ohrožení veřejného prostoru měst

Podstata veřejného prostoru byla narušena třemi různými způsoby. Veřejné prostory byly obětovány individuální automobilové dopravě. Rozpadl se samotný veřejný život, který se redukoval na konzum a rozplynuly se hranice vůči jeho soukromé sféře. Veřejné prostory jsou zprivatizovávány pro soukromé účely anebo se přenášejí do nákupních center. [Selle 2012: 78]

Privatizací veřejných prostorů se zabývá Sylke Nissen. Podle jejího názoru vede až ke vzniku prostorů, které mají hybridní charakter. Za jednu z hlavních charakteristik veřejného prostoru považuje volný přístup pro všechny. V současné době můžeme pozorovat stírání hranice mezi soukromým a veřejným. Tyto prostory jsou charakterizovány částečným nebo kompletním přesunem státní nebo místní správy do soukromých rukou nebo do komerční sféry. S tím je přirozeně spojena ztráta nebo redukce veřejné kontroly. [Nissen 2008: 1131] Autorka varuje před vznikem prostorů hybridního typu, protože veřejné prostory se otevírají imperativům ze soukromého sektoru a zanedbávají demokratickou roli místní samosprávy na úkor občanství. Podle této logiky se pak z občanů stávají konzumenti. [Nissen 2008: 1144]

Pavel Hnilička, který se zabývá rozkladem veřejného prostoru v suburbíích, si pokládá zásadní otázku: Potřebujeme vůbec veřejný prostor? Opírá se o teoretika urbanismu Thomase Sievertse, který tvrdí, že dochází k tzv. zrostrovnění života, kdy trávíme svůj čas na vymezených, uzavřených místech, mezi kterými se pouze přepravujeme. Pobyt vně tyto lokality se stává pouhou cestou z bodu A do B a zajímá nás pouze překonání vzdálenosti. [Hnilička 2013: 257]

„Není možno říci, že člověk přestal venkovní veřejné prostory ke svému životu potřebovat, že jsou nedůležité, že jsou v dnešní době pouhým přežitkem. Každý přece nechce žít na poušti, v liduprázdných mrtvých ulicích, kde není jednoho obchodu, jedné výlohy, kavárny, kina či restaurace a mnoho dalších prvků utvářejících městské prostředí. Magnetů, které přitahují společnost, kde pulzuje život. Lze namítnout, že se tyto magnety dají nahrnout na ostrovy nakupování a zábavy na louky za město a uzamknout pod jednu střechu. Náhražkovité jako-ulice však v žádném případě nejsou veřejnými městskými prostory. Jsou privátní (nespolečné) a smí se zde provozovat jen to, co dovolí majitel objektu – většinou jen nakupovat a bavit se.“ [Hnilička 2005: 89]

3.4 Vnitrobloky

3.4.1 Vymezení pojmu vnitroblok

Pro úvodní vymezení pojmu vnitroblok opět použiji definici z Manuálu vytváření veřejných prostranství pro hlavní město Prahu, protože obsahuje souhrnnou typologii všech veřejných prostranství v Praze a je aktuální. Tato definice řadí vnitroblok do kategorie specifických doplňujících forem veřejných prostranství: *„Vnitroblok je rubem uličního prostoru. Je zpravidla klidným prostranstvím se specifickou intimní atmosférou, nabízí neotřelý pohled na město, neboť budovy se do něj obrací zpravidla svou zadní fasádou. Má-li vnitroblok fungovat jako veřejné prostranství, musí být veřejně přístupný z uličního prostoru. Pro vnitřní blok je typické, že má často jen jeden až dva tyto přístupy, domovním průchodem, případně mezerou mezi domy.“ [Kol. autorů 2014: 46]*

Důležitost vnitrobloků v městském prostoru je dána tím, že mohou plnit funkci oddechového prostranství pro obyvatele bloku a nejbližšího okolí. Jsou to místa, kde si mohou hrát děti, mohou se zde vytvářet i veřejné zahrady či umisťovat zeleň. Zároveň zde v určité míře probíhá sociální kontrola. [Kol. autorů 2014: 46]

Jiná definice, definice Sojkové, která prováděla výzkum současného stavu vnitrobloků v Praze, vyjadřuje jistou míru skepse nad jejich současným stavem: *„Obytný vnitroblok je prostor obklopený úplně nebo částečně obytnou zástavbou a využívaný především jejími obyvateli. Jeho poslání vnějšího obytného prostoru se v současnosti pomalu vytrácí v souladu s nečinností a nezájmem správců a potenciálních uživatelů.“ [Sojková; Kiesenbauer 2008: 2]*

V kapitole veřejný prostor jsem vymezila rozdíl mezi soukromou a veřejnou sférou. Soukromá sféra je to, co se týká naší osoby a její bezprostřední blízkosti. Přeneseno do prostoru je to sféra, kterou důvěrně známe, obýváme a do které máme přístup pouze my

nebo někteří ze spřízněných nebo vyvolených lidí. Naopak do veřejného prostoru by podle jeho definice měl mít přístup každý bez nějakého zvláštního omezení (i když se v něm vždy určitá míra sociální exkluze vyskytuje). V tomto smyslu tvoří vnitrobloky prostor odlišný, který má některé charakteristiky veřejného prostoru a zároveň se přibližuje prostoru soukromému. Pro účely své práce vymezují vnitroblok jako specifický poloveřejný prostor. To znamená, že tvoří jakýsi přechod mezi soukromým a veřejným prostorem. Pokud opouštíme intimitu našeho bytu nebo domu, neocitáme se hned na veřejné rušné ulici, ale procházíme přechodovou zónou, která je zásluhou stavitelského ztvárnění vnitrobloku navíc klidná. Tvoří ji společné prostranství, které sdílíme s některými uživateli (dalšími obyvateli, kteří mají do vnitrobloku přístup), ale ne s širokou veřejností. Můžeme říci, že tyto prostory od sebe postupně oddělují soukromý a veřejný svět. Jedná se o liminální prostory, ve kterých se setkávají dva světy. Nejsou jednoznačně charakterizovány. Představují nový prostor, nově vzniklé prostředí. [Ouředníček; Špačková 2012: 216] Nemůžeme je označit ani jedním z termínů veřejný nebo soukromý.

Počátky zpochybnění fyzické formy veřejných prostorů jsou spojeny s modernistickým odmítnutím koridorové ulice a blokové zástavby. V blokové zástavbě byla jasně formována linie mezi veřejným a soukromým světem. [Kratochvíl 2012: 8] Funkcionalistické zástavbě je dáváno za vinu, že všechny tyto jasné linie a vymezení rozbila. Představa domu natočeného ke slunci, kde veřejný prostor je vlastně všechen prostor okolo, způsobila jeho novou rozvolněnou strukturu s nejasnými hranicemi mezi soukromým a veřejným. Výzkumy suburbanizace nebo výzkumy na panelákových sídlištích ukazují, že ze sociálně psychologického hlediska lidé pociťují jako méně kvalitní takový prostor, který není jasně vymezen. Blokovaná zástavba udržovala jasnou linii mezi soukromou a veřejnou sférou a vnitrobloky tvořily místo přechodu mezi těmito sférami. Jasně vymezené prostory zvyšují urbanitu území.

Jan Gehl se zmiňuje o důležitosti hraničních linií ve městech. Hraniční linie vymezují ve městě zorné pole a definují osobní prostor stejně jako zdi domova. Hraniční linie je současně zónou, v níž jsou situovány vstupy a místa interakcí mezi interiérem a exteriérem. [Gehl 2012: 75–79] Můžeme sledovat stejné aspekty funkčnosti vnitrobloku a přechodových zón, které se mohou nacházet v oblasti hraničních linií.

Jan Gehl uvádí celou škálu příkladů přechodových zón v různých částech světa: předzahrádky anglických dvojdomků, holandské stoops², hraniční zóny tradičních japonských městských domů, severoamerické verandy, schodiště a odpočívadla

² společné přístupové schodiště k domu

brooklynských pískovcových řadových domů v New Yorku a předzahrádky nízkých řadových domků v australských městech. Všechno jsou to přechodové zóny existující ve starších obytných čtvrtích. V mnoha nových čtvrtích se již urbanisté neinspirovali „klasickými“ hraničními zónami. Naopak je častým jevem, že si tento prostor uzurpují parkoviště a garáže nebo byly z nové zástavby odstraněny všechny členitosti, takže domy vyrůstají přímo z trávníků a chodníků jako „útesy z moře“. Lidé z takového typu obydlí se přesouvají rovnou ze soukromé sféry do sféry veřejné. [Gehl 2012: 82] Existence těchto prostorů, ve kterých můžeme nalézt analogii s vnitrobloky, ve světě dokládá důležitost postupného odstupňování veřejné a soukromé sféry pro člověka.

Mezi teoretiky jasně vymezených míst ve městech, kteří v nich viděli předpoklad pro sociální kontakty a identifikaci s okolním prostředím, patří Christian Norberg-Schulz. Jeho přístupem pro chápání architektury je fenomenologie. Na základě jeho teorie by mohly být vnitrobloky vnímány jako prostory, které mohou nabízet zvláštní zkušenost. Norberg-Schulz se zabývá psychickým působením architektury. Jeho hlavní teze zní, že architektura je prostředkem, který člověku poskytuje existenciální oporu. Klade důraz na to, že prostředí ovlivňuje lidské bytí, a z toho vyplývá, že účel architektury překračuje definici, kterou jí dal funkcionalismus. Člověk nezískává oporu pro svou existenci jen pomocí vědeckého poznání, potřebuje také symboly a umělecká díla, která reprezentují životní situace. [Norberg-Schulz 1994: 5]

Člověk bydlí, pokud se může orientovat ve svém prostředí a identifikovat se s ním, jinými slovy člověk bydlí, pokud zakouší své prostředí jako významuplné. Norberg-Schulz zavádí termín existenciální prostor. Tento termín není logicko-matematickým termínem. Zahrnuje základní vztahy mezi člověkem a jeho prostředím. Termín existenciální prostor dále dělí na prostor a charakter a jim odpovídající psychické funkce orientaci a identifikaci. [Norberg-Schulz 1994: 5]

Konkretizace existenciální dimenze závisí na tom, jak jsou věci zhotoveny. To znamená na jejich formě a technologii. To, jak jsou věci zhotoveny ve vztahu k přírodnímu prostředí, označuje kategorií místo. Místo je konkrétním výrazem bydlení člověka a jeho identita závisí na přináležení k místu. Struktura místa musí být popsána v kategoriích krajina a sídlo a analyzována pomocí kategorií prostoru a charakteru. [Norberg-Schulz 1994: 6]

Prostor je trojrozměrná organizace prvků, které vytvářejí místo. Charakter označuje celkovou atmosféru. Prostor je intuitivní trojrozměrná totalita, kterou nám zprostředkovává naše každodenní zkušenost, to znamená konkrétní prostor. Vše, co je vždy skutečně

přítomné, je vždy spjato s nějakým charakterem. Fenomenologie charakteru zahrnuje zkoumání ukazujících se charakterů a jejich konkrétních determinantů. Odlišné činnosti požadují místa s odlišným charakterem (kancelář musí být praktická, taneční sál slavnostní). Všechna místa mají charakter, který se stává součástí naší zkušenosti a je základním způsobem, jakým je nám svět dán. Charakter se mění s časem, ročním obdobím i světelnými podmínkami. Charakter je určen hmotným a formálním uspořádáním místa. [Norberg-Schulz 1994: 14–19]

Pojem bydlení znamená celkový vztah člověka k místu. S tím opět souvisí prostor a charakter. Jestliže člověk bydlí, je umístěn v prostoru a zároveň vystaven určitému charakteru prostředí. Tyto dvě psychické funkce, které jsou do procesu bydlení zapojeny lze označit jako orientaci a identifikaci. Pro existenci člověka je důležité, aby věděl, kde je, aby se orientoval, ale musí se také identifikovat, tzn. vědět, jaké určité místo je a jaké má určité místo vlastnosti. Když se jedinec dobře orientuje v prostředí, má dobrý pocit emociální jistoty. [Norberg-Schulz 1994: 14–19]

Podle vysvětlení Norberg-Schulzových termínů dospějeme k pochopení toho, proč lze vnitroblok považovat za místo s *geniem loci*. Norberg-Schulz dále rozlišuje mezi přírodním místem a umělým místem vytvořeným člověkem. Rozlišující kvalitou každého umělého místa je jeho uzavřenost. Charakter i prostorové vlastnosti místa určují způsoby jeho uzavření. Uzavření může být více nebo méně umělé a mohou se v něm objevovat otevření i směry. Uzavřenost znamená určitou rozlohu, která je od svého okolí oddělena hranicí tvořenou stávkami. Způsob, kterým se uzavřenost projevuje, závisí na konkrétních vlastnostech hranic. Hranice určují stupeň uzavřenosti, otevřenosti prostoru a jeho směry. Když je centralizovaná uzavřenost nějakým způsobem otevřena, vzniká osa, jež znamená podélný pohyb. Prostorové struktury, které se vyvinuly v dějinách architektury, jsou založeny na centralitě a podélnosti. Centralitu a podélnost často zdůrazňuje horní hranice prostoru. Strop definuje zvláštní druh uzavřenosti, a to vnitřní prostor či interiér. Tam, kde není strop, je horní hranicí prostoru nebe a prostor je i přes postranní ohraničení součástí vnějšího prostoru: „*Uzavřený, avšak shora osvětlený prostor nabízí zvláštní zkušenost, kdy se člověk nalézá zároveň uvnitř i vně.*“ [Norberg-Schulz 1994: 58]

Popsaný případ je případ vnitrobloků, které jsou buď ohraničeny zcela, nebo mohou mít jeden až dva průchody a jejich horní hranicí je přímo nebe. Jsou to formy uzavřenosti a jejich identita závisí na přítomnosti relativně souvislého postranního ohraničení. Charakter umělého místa je do určité míry určen stupněm jeho otevřenosti. Pevnost hranic určí to, zda prostor vypadá jako izolovaný či jako součást většího celku. Vztah vnitřku a vnějšku tvoří pravou podstatu architektury. [Norberg-Schulz 1994: 63]

Martin Sládek ve své diplomové práci používá pro dvě různé strany blokové zástavby metaforické označení rub a líc bloku: „*Domy mají rub a líc. Chovají se a tváří se jinak směrem do ulice a jinak směrem do vnitrobloku. Důležité není pouze to, jak se blok chová směrem k ulici, k městu, jak utváří veřejný prostor. Důležité je také, jak se chová uvnitř, ke svým obyvatelům, případně návštěvníkům. Jde o pohled na město z jeho vnitřní strany.*“ Samotný vnitroblok charakterizuje jako neformální prostor spojený s určitou komunitou lidí. Neformálnost je podle něj synonymem pro obytnost. Za klíčové pro vnitrobloky považuje sdílení prostoru a za nositele znalosti jejich území považuje lidi. [Sládek 2013]

Z pohledu sociální a kulturní ekologie můžeme vnitroblok označit jako městskou formu ekotonu. Charakteristický znak, který spojuje ekoton a vnitroblok, je hraničnost. Ekoton lze definovat jako přechodnou zónu mezi dvěma nebo více ekosystémy, např. rozhraní louky a lesa. Ekoton má určitou šířku a je charakterizován zcela zvláštními okrajovými životními podmínkami. V ekotonu jsou zastoupeny druhy ze všech zúčastněných ekosystémů a navíc zde žijí druhy charakteristické pouze pro daný ekoton. [Novotná 2001: 70] Vnitroblok, jak už bylo zmíněno výše, je hranicí mezi soukromým a veřejným prostorem. Je to zvláštní typ městského prostoru, který lze označit jako poloveřejný. Vnitroblok slouží primárně obyvatelům okolních domů, ale přístup do něj zůstává v některých případech částečně volný i ostatním. Pro ekotony je charakteristická vyšší druhová pestrost, proto jsou to prostory velmi cenné a příroda by bez nich byla o tuto pestrost ochuzena. Stejně by podobným způsobem bylo město bez vnitrobloků chudé. Jsou pro život města důležité, protože umožňují svobodné doplnění městského života rozmanitými funkcemi od společného oddychového prostoru přes kavárny, kulturu až po ateliéry, dílny a sídla firem. [Kloda 2012] Jsou to hraniční místa, která stejně jako ekotony mohou vynikat svou pestrostí. Máchal zdůrazňuje v souvislosti s ekotonem jeho význam pro stabilitu v krajině. Okrajový účinek nebo tzv. ekotonový efekt, který spočívá ve zvýšené druhové pestrosti oproti okolním společenstvům, významně přispívá ke stabilitě krajiny. [Máchal 2001: 19–30] Vnitroblok a jeho pestré funkční využití mohou také přispívat ke stabilitě městského prostředí.

V kapitole Veřejný prostor jsem se zabývala tematikou soukromého a veřejného a jejich možnými způsoby prolínání. Na základě tohoto přístupu lze kromě vnitrobloků poloveřejných rozlišit i vnitrobloky polosoukromé a soukromé. Rozhodující je zde forma vlastnictví i forma využívání prostoru. I když je vnitroblok veřejný a je využíván veřejně, podléhá podle mého názoru charakteristikám poloveřejného prostoru, neboť se jedná o veřejné prostranství lokálního významu a nelze očekávat masový příval návštěvníků

z opačného konce města či turistů. Velkou roli v tomto případě hraje také architektonická podoba vnitrobloku. Některé vnitrobloky nemají průchody mezi budovami, které je obklopují. Prostor je tedy fyzicky i opticky oddělen od klasického veřejného prostoru. Na základě výše zmíněného rozlišují tři typy vnitrobloků:

Poloveřejný vnitroblok: Vnitroblok, který je zpřístupněn veřejnosti. Může mít i soukromého vlastníka, který umožní přístup do vnitrobloku. Přístup je často spojen s omezením, hlavně časovým. Příkladem může být kavárna nebo restaurace, jejíž část se nachází ve vnitrobloku, nebo vnitrobloky ve vlastnictví městských částí, které se využívají jako park nebo dětské hřiště.

Polosoukromý vnitroblok: Vnitroblok, který bývá využíván jen určitou skupinou lidí. Jedná se o vnitroblok v soukromém vlastnictví, který je uzavřený a jeho využití je umožněno pouze místním obyvatelům.

Soukromý vnitroblok: Je v soukromém vlastnictví a jako takový je využíván pouze jeho vlastníkem. Častěji se jedná jen o část vnitrobloku.

3.4.2 Historie vnitrobloků

Původní funkce vnitrobloků byla hospodářská. Dvorky mající tuto funkci se utvářely při budování prvních měštanských domů, které lze označit jako pavlačové. Pro pavlačové domy bylo charakteristické, že na společném dvoře bývala pumpa nebo zde byl kanál, kam se vylévaly kuchyňské splašky. [Staňková; Štursa; Voděra 1991: 205]

Přelom 19. a 20. století byl ve znamení živelného rozvoje města a přinesl s sebou tři základní využití vnitrobloku. Nebylo výjimkou, že v rámci houstnoucí zástavby města probíhala ve vnitrobloku dodatečná přístavba činžovního domu. Strukturu města také poznamenal nárůst automobilové dopravy, takže ve vnitroblokových prostorech parkovala auta. Modernizace způsobila větší nároky na odpady a ty často znehodnocovaly prostory ulic, ale i vnitroblokové prostory. To vedlo později ke kritice blokové zástavby kvůli zhoršujícím se hygienickým podmínkám. [Štencel; Souček; Šonský 1983: 22–24]

Vnitrobloky mohou vznikat společně s výstavbou různých typů obydlí, nejčastěji však, kromě pavlačových domů, hovoříme o vnitroblocích činžovních domů. Činžovní dům představuje specifický typ obydlí, který má více pater s byty, je možné v něm bydlet díky pravidelnému placení nájmu a v minulosti v něm bydlela většina městského obyvatelstva napříč sociálními vrstvami. Počátky činžovních domů můžeme datovat do přelomu 18. a 19. století a období jejich výstavby bylo ukončeno druhou světovou válkou.

Činžovní domy představovaly v době svého vzniku odpověď na specifickou bytovou otázku, kdy zajišťovaly bydlení pro často chudší venkovské obyvatelstvo stěhující se do Prahy za prací. Až později se činžovní domy staly bydlištěm majetnější a střední vrstvy. [Sudek 2012: 28–31]

Druhá světová válka a principy funkcionalismu ukončily výstavbu vnitrobloků. Socialistický režim chápal činžovní domy a také vnitrobloky jako buržoazní přežitek a snažil se o jejich nahrazení novou architekturou. [Sudek 2012: 33] Za minulého režimu došlo k devalvaci těchto prostor, sloužily převážně jako technická zázemí činžovních domů. [Klimek 2014]

Blokové zástavby činžovních domů představují v Praze nezanedbatelné oblasti. Vnitrobloky nalezneme na území Prahy 1 až 10. Dle analýzy Ing. Evy Sojkové, která zkoumala stav 175 vnitrobloků, které jsou ve vlastnictví městských částí Prahy 1, 2, 3, 5 a 6 nebyl jejich stav k roku 2008 ideální. Celkem 84 (48 %) z nich bylo neudržovaných a pouze 44 (25 %) jich bylo využívaných. Celkem jich autorka k rekonstrukci doporučila 142, tedy celých 81 % ze zkoumaných vnitrobloků. [Sojková; Kiesenbauer 2008: 2–3]

3.4.3 Zeleň ve vnitroblocích

Zeleň je součástí kvalitního městského prostoru. Měla by být rozmístěna v prostoru správným způsobem, tak aby doplňovala prostory, do kterých se hodí a nepůsobila jako bariéra. Jedním z možných prostorů, kde by mohly být vytvořeny funkční plochy zeleně, jsou vnitrobloky. Podle posledních územně analytických podkladů hlavního města Prahy představuje podíl veřejně přístupných ploch zeleně 25 % z rozlohy města a na jednoho obyvatele připadá 97 m² veřejně přístupných ploch. Zelení jsou zde myšleny všechny její typy od spontánně vzniklého společenstva až po kompozičně utvářenou parkovou plochu. [Slánský 2013: 8]

Od 90. let se stanovil základ systémového řešení zeleně. Začal se vytvářet celoměstský systém zeleně. Současně se zpracováním urbanistické koncepce pro celé město si nechal tehdejší magistrát zpracovat nezávislou studii od Ing. Petra Kučery (vedoucího Ústavu plánování krajiny Zahradnické fakulty Mendelu) a Ing. Hana Petrlíkové pod názvem Systém celoměstsky významné zeleně. Tuto koncepci dále rozpracovala na tehdejším Ústavu rozvoje města Ing. Arch. Alena Vinterová a tím byl vytvořen základ systémového pojetí zeleně. Koncepce byla začleněna jako závazný prvek do územního plánu Prahy a je stále jeho platnou součástí. Stávající koncepce je poměrně složitá a je

založena na zelených klínech, rozvojových osách a rozvojových uzlech. Zelené klíny tvoří souvislé stávající volné zelené plochy v území s různými funkcemi městské krajiny, které pronikají radikálně do městské struktury. Zelené klíny jsou provázány rozvojovými osami. Rozvojové osy dotvářejí prostorově a funkčně spojitý systém na základě vzájemných vazeb jednotlivých zelených ploch. Rozvojové uzly byly navrženy v místech největších plošných deficitů zeleně. Takto vytvořený systém není statický, ale umožňuje další rozvoj. Byl upravován například v roce 2009, kdy byl posílen o rozvojová území krajinná především na severu města a vybrané části byly začleněny do tzv. zeleného pásu. Zelený pás byl zapracován do konceptu územního plánu na základě materiálu zpracovaného Útvarem rozvoje hl. m. Prahy. V současné době se připravuje zadání tzv. Metropolitního plánu Prahy. [Slánský 2013: 8–9]

Jako městskou zeď můžeme chápat všechny plochy vegetace, které se vyskytují v organismu města, a zároveň veškerou bodovou a liniovou vegetaci. Zeď je jedním ze základních skladebních prvků městského prostředí. Se změnou charakteru osídlení a s měnícím se způsobem života (především s rostoucím stresem u člověka a narůstání rušivých vlivů ve městě) se význam zeleně zvyšuje. [Pondělíček 2012: 8]. Autor dále definuje funkce zeleně.

Základními funkcemi zeleně jsou:

- Hygienická funkce
- Psychické funkce

Dalšími funkcemi jsou:

- Existenční význam
- Klimatická funkce
- Hygienická funkce
- Půdochranná a hospodářská funkce
- Psychická a rekreační funkce
- Estetická a prostorotvorná funkce

Plochy zeleně můžeme rozlišit na soukromé a veřejně přístupné. Plochy veřejně přístupné zeleně můžeme rozdělit do následujících kategorií: [Pondělíček 2012: 7]

- Městské parky, parčíky a parková náměstí a pásy
- Sídlištní zeď

- Uliční stromořadí a doprovodná zeleň komunikace
- Zeleň u významných budov
- Zeleň pietních území
- Zeleň dětských hřišť a sportovních areálů
- Veřejné historické parky a parkové lesy
- Doprovodná zeleň vodotečí a technických děl

Pro způsoby utváření zeleně je nezbytné hledat souvislosti v historickém vývoji lidského společenstva, jehož kořeny jsou důležitým inspiračním zdrojem, který vede k utváření veřejných i soukromých prostranství respektujících nejen genia loci, ale vede také k principům udržitelnosti rozvoje daného místa spojeného s tradičními hodnotami předchozích generací. Zeleň tvořila vždy důležitý prvek městského interiéru. Je nezbytností, aby respektovala stávající vývoj městských struktur a reagovala na současný stav. Stále častějším jevem je vznik opuštěných prostranství v centrálních částech měst. Život se z nich přesouvá k periferiím. [Šamšulová Hrubanová 2013: 5] Při umisťování zeleně do interiéru města by se mělo využívat potenciálu nezastavěných ploch. Zeleň by se neměla stát fetišem společnosti a neměla by být umisťována do všech prostranství. Nemělo by dojít k vytvoření městské „džungle“, která bude bránit průchodu prostorem. Jako ideální pro umisťování zeleně se jeví prázdné ulice, střechy a vnitrobloky. [Štěpánek nepublikováno]³

Eva Sojková společně se Zdeňkem Kisenbaurem vytvořili metodiku Regenerace obytného vnitrobloku. Za nejdůležitější prvek vybavení parteru obytného vnitrobloku považují zeleň. Zároveň vnitrobloky označují v rámci ekologie města a systému sídelní zeleně za poslední plošné rezervy pro zeleň. Podle jejich průzkumu pražských vnitrobloků se jedná o 5,3 m² nezastavěné plochy na obyvatele, z toho tvoří plochy zeleně 1,4–3,5 m² na obyvatele. Dále z jejich výzkumů vyplývá, že ze 175 vnitrobloků sledovaných na Praze 1, Praze 2, Praze 3, Praze 5, Praze 6 bylo vnitrobloků s funkční zelení 12 %, vnitrobloků se stromy 54 % a vnitrobloků se zelení v kritickém stavu 13 %. [Sojková; Kiesenbauer 2008: 2–3]

Podmínky pro zeleň ve vnitroblocích nelze ovlivnit, jsou dané jeho tvarem a velikostí. Sojková vymezuje několik stanovištních typů. Stěna s jižní expozicí v severní

³ Zdrojem je osobní rozhovor s Ing. arch. Petrem Štěpánkem, Ph.D. z dne 8. 10. 2014

části vnitrobloku je nejdéle osluněna a je nejteplejší, stěna v severní expozici v jižní části je stále zastíněná, je nejchladnější a má nejvyrovnanější průběh teplot. Stěna s východní expozicí má největší srážkový stín a svítí na ni slunce ráno a odpoledne. Na stěnu se západní expozicí svítí slunce odpoledne a má nejvyšší úhrn srážek vzhledem k převládajícím větrům. [Sojková; Kiesenbauer 2008: 11]

V závislosti na charakteristikách stanovištních typů se odvíjejí vhodné formy zeleně. Koncepce ploch zeleně musí být vytvářena zároveň s provozním řešením a vymezením ploch pro obytné a hospodářské funkce. Hlavní snahou je vytvořit ucelené plochy zeleně, které zohledňují uspokojení všech požadavků na provoz a vybavenost pro jednotlivé aktivity. Zároveň musí svou působností (mikroklimatickou, architektonickou, psychohygienickou a estetickou) dotvářet kvalitu i obytnost prostředí. [Sojková; Kiesenbauer 2008: 11]

3.4.4 Zapojení veřejnosti do revitalizace vnitrobloků

Účast veřejnosti na rozhodování je ideou každého demokratického státu. Víme, že veřejnost se podílí na společenském dění jako celku nebo při řešení konkrétních problémů. Její zapojování známe už z dob antiky. Nové jsou ale způsoby zapojení veřejnosti při naplňování principů udržitelného rozvoje, dnes dobře známé v procesech Místní Agendy 21. [Pomališová a kol. 2010: 5]

Zapojení veřejnosti do rozhodovacích procesů je nezbytným předpokladem směřování k udržitelnosti měst. Možnost uživatele veřejného prostranství ve městě spolurozhodovat o jeho podobě je zásadním momentem posilujícím jeho vztah k danému místu, obzvláště v případě, kdy se jedná o místo v jeho nejbližším okolí.

V posledních letech se do principů rozhodování zahrnuje nehierarchický způsob řízení. Plánování by mělo být souhrou různých činitelů jako např. městské plánovací výbory, politici, podnikatelé s nemovitostmi, obchodní organizace a občanská sdružení zapojená do místních sítí. Dále se aplikuje princip subsidiarity, který počítá s řešením úkolů co nejbližše stranám, kterých se bezprostředně dotýká. Lidé tak mají možnost aktivně ovlivnit kvalitu svého života. [Pomališová a kol. 2010: 23]

Důležité je získání názoru obyvatel na současný stav, potřeby změny a budoucí představu veřejných prostorů. Veřejná prostranství typu vnitrobloků jsou pro procesy participace veřejnosti takřka ideálními projekty. Jsou relativně jasně vymezena, občané je používají téměř každodenně a jejich problematika v sobě spojuje mnoho aktuálních

problémů, jako je bezpečnost, volný čas, ochrana životního prostředí. [Kol. autorů 2011: 4]

V první fázi procesu zapojení veřejnosti se doporučuje sestavit přehled potenciálních uživatelů. Mezi klíčové osoby patří vlastníci nemovitostí v území. Zainteresovanými osobami v případě vnitrobloků mohou být i obyvatelé přilehlých domů, majitelé a návštěvníci sousedících či blízkých institucí (školy, úřady, restaurace a obchody). V metodice zapojení veřejnosti do revitalizace vnitrobloků v Brně je jejími autory doporučován postup sběru informací pomocí kvalitativního šetření a následné veřejné plánovací setkání. Názor uživatelů je možné zjistit rozhovory, vyplněním krátkého dotazníku či ankety. [Kol. autorů 2011: 10–11]

Názory zainteresovaných je následně možné vyhodnotit na veřejném projednávání, které by mělo začít krátkou prezentací místa se shrnutím cílů, následně by měla probíhat strukturovaná diskuze vedená facilitátorem. V diskuzi by měly být probrány slabé a silné stránky místa a podán návrh na řešení problému. Ve fázi navrhování nových zásahů a úprav a doplnění prostranství novými prvky je nejlepší dodržet klasickou metodu brainstormingu a až poté nechat účastníky zhodnotit formou komentářů přínosy a zápory jednotlivých návrhů. Následně by měli mít občané možnost návrhy bodově hodnotit. V další fázi může být provedena skupinová práce s mapou, ve které mají jednotlivé skupiny možnost pod vedením facilitátora zakreslit jednotlivé problémy a návrhy na úpravy. Setkání by mělo být zakončeno společnou diskuzí nad návrhy. Výstup z projednávání by měl sloužit jako součást podkladů pro zpracování ideové studie revitalizace vnitrobloku. Ideová studie by měla být následně znovu veřejně projednána. [Kol. autorů 2011: 14–16]

3.4.5 Funkce vnitrobloků

Na základě prostudované literatury [Klimek 2014; Kloda 2013; Kol. autorů 2013; Kol. autorů 2011; Sládek 2013; Sojková; Kiesenbauer 2008; Sudek 2012; Zahradníčková; Grimm 2011] i vlastního výzkumu shrnují možné způsoby využití vnitrobloků v přehledných bodech. Využití vnitrobloku reaguje na společenské změny. Jejich původní funkce, především užitková (společná pumpa, klepadla na koberce a další), byla vytlačena společenským pokrokem [Staňková; Štursa; Voděra 1991: 205]. Nová doba 21. století si žádá nové funkční vymezení těchto prostorů a nabízí následující možnosti:

Netradiční místa pro pořádání kulturních akcí

Známost akcí konajících se na Praze 3 jsou Žižkovské mezidvorky, jejich popis zní: *„Koncerty, divadla, přednášky, výstavy a mnoho další zábavy ... oživí běžně skryté vnitrobloky, zákoutí a zajímavé prostory. Přijďte zažít sousedskou atmosféru v pravém srdci Žižkova.“* [web 1] Je to výjimečná akce, kdy se otevírají vybrané vnitrobloky v Žižkově. Festival Žižkovské mezidvorky proběhl letos již počtvrté. Cílem projektu je kromě kulturního obohacení obyvatel Prahy také oživení neznámých a obvykle nepřístupných prostor, i když jsou historicky a architektonicky neodmyslitelnou a ojedinělou součástí Prahy 3. [web 2] Akci pořádá nezisková organizace Žižkovské mezidvorky.

Podobné akce se odehrávají i na Praze 6, a to v Dejvicích a Bubenči, kde se v rámci festivalu Živé město uskutečňuje Dvorkový bleší trh.

Sídla kulturních institucí

Galerie a divadla jsou často situované ve vnitroblocích. Například Divadlo Alfred se nachází ve vnitrobloku v Holešovicích. Galerie Školská 28 je otevřena na Praze 1.

Lokace dílen a služeb

Umisťováním dílen a služeb (holič, solárium) do vnitrobloků dochází k rozšiřování komerčního potenciálu parteru. Některé kavárny a restaurační zařízení mají zahrádky ve vnitrobloku.

Průchody

Vnitrobloky mohou navyšovat prostupnost města nebo sloužit jako alternativa rušné ulice při chůzi.

Místa s geniem loci

Místa, která díky své ohraničenosti nabízí zvláštní zkušenost (viz výše). Často se jedná o historicky cenné oblasti s historickou zelení.

Herní plochy pro děti

V přístupných vnitroblocích mohou být vytvářena veřejná dětská hřiště. I bez přítomnosti dětských hřišť mohou vnitrobloky sloužit jako integrační plocha pro děti.

Zdravotní funkce

Ulice obklopující vnitrobloky mají dvě tváře: rušnou a klidnou. Vnitrobloky, i když přiléhají k velmi rušné ulici, zůstávají klidnými místy.

Estetická funkce

Podle uživatelů je pohled do vnitrobloku příjemnější než pohled na rušnou ulici. Některé z městských částí, například Praha 10 nebo Praha 7, vyhlašují soutěže o nejhezčí dvorek roku. Cílem této soutěže je motivovat k údržbě a zvelebování vlastních vnitrobloků, prohlubovat sousedské vztahy a přispívat k tomu, aby město bylo příjemnější místem pro život.

Sdružovací funkce

Pokud to úprava vnitrobloku umožní a bude existovat i zájem ze strany uživatelů, mohou vnitrobloky fungovat jako integrační plochy.

Odstupňování přechodu soukromé a veřejné sféry

Jedna z nezbytností funkčnosti kompaktního města. *„Přechodová zóna mezi polosoukromým a veřejným prostorem je jakási pružná hranice, která není ani úplně privátní, a ani zcela veřejná – funguje jako jakási spojovací linie a usnadňuje přechod mezi privátním a veřejným. Zóna vytváří možnost zůstat u budovy nebo pouze přijít a odejít.“* [Zahradníčková, Grimm 2011: 5]

Zahrádky

Popularita komunitních zahrádek stále stoupá. Zahrádka s květinami může zpříjemnit pohled do vnitrobloku. Vnitrobloky se také mohou stát místem guerillového zahradničení.

Relaxace, krátkodobá rekreace

Sezení, opalování se, povídání si, čtení na lavičce v klidném vnitrobloku jsou v dnešní uspěchané době jednou z mnoha atraktivních možností využití, které tyto prostory nabízí.

Užitkové funkce

Věšení prádla a klepání koberců už není tak běžné, ale stále přetrvává. Tyto aktivity jako jedna z mála současných činností dělají prostor obytným. [Zahradníčková, Grimm 2011] Další z možných užitkových využití je umístění popelnic ve vnitrobloku.

Ztotožnění se s místem

Dětství prožité na dvorku ve vnitrobloku podle mého názoru umožní navázat hlubší vztah k danému místu. Pojem „kluci ze dvora“ používá jeden ze starousedlíků z vnitrobloku Flora pro označení party dětí, která zde společně vyrůstala. Další situací, která nám umožní lepší ztotožnění se s místem, může být spolurozhodnutí o jeho budoucí podobě nebo podílení se na ní.

Zeleň

Vnitrobloky jako rezervoáry pro její umístění. Prostory vnitrobloků jsou velmi vhodné pro umístování zeleně. Zeleň má navíc mikroklimatickou a hygienickou funkci.

Protipól zahrádek v satelitních suburbiích

Mohou určitým způsobem saturovat potřebu zahrádky v suburbiích.

Bezpečnost

Už sama ohraničenost prostoru umožňuje přístup jen omezenému počtu lidí, a jelikož jsou navíc okna natočena do vnitrobloku, dalo by se předpokládat, že zde bude fungovat sociální kontrola. Nemusí to ovšem platit ve všech případech, obzvláště ve vnitroblocích, které jsou přístupné široké veřejnosti.

Na základě charakteristik uvedených v této kapitole definuji vnitrobloky jako poloveřejné nebo polosoukromé hraniční prostory, které jsou součástí kompaktní zástavby města, jež vznikala od přelomu 19. a 20. století do 40. let 20. století. Jsou obklopeny částečně nebo zcela obytnou zástavbou a využívány především místními obyvateli. Vnitrobloky mají ekologickou, mikroklimatickou, zdravotní, rekreační, sociální, kulturní a produkční funkci.

Domnívám se, že výše zmíněné možnosti využití vnitrobloku aspirují na zlepšení kvality života ve městech ve všech jejích aspektech.

3.4.6 Co nám brání ve využívání vnitrobloků

V současné době se objevují některé problémy, které brání ve využívání vnitrobloků. Patří mezi ně:

Nezájem

Jedná se podle mého názoru o nezvyk obyvatel České republiky využívat veřejné prostory, který je v souvislosti i s případným nezájmem o tuto činnost. Nezájem lze pozorovat jak ze strany správy, tak i potenciálních uživatelů.

„Musíme v sobě probudit radost chodce, radosti obyvatele veřejných prostorů a budovat obyvatelná města. Musíme je upravit tak, aby se v nich dalo žít, volně a bezpečně se pohybovat, procházet se, klidně nakupovat, pozorovat jejich krásu a památky, hrát si na hřištích, shromažďovat se, odpočívat, sedět v kavárnách venku, když je krásně, slunit se, koupat se,...Musíme se naučit města obývat.“ Tvrdil již v roce 1944 architekt Honzík. [Honzík 1944 citace podle Klimek 2014]

Nevyřešené majetkoprávní vztahy

Soukromí majitelé někdy brání ve využívání vnitrobloku nájemníkům.

Charakter zástavby

Charakter zástavby přímo ovlivňuje možnosti využití prostoru. Je dán architektonickými dispozicemi prostoru. V některých případech by mohla být změna finančně příliš nákladná nebo technicky neuskutečnitelná. Problémem může také být, že vnitrobloky byly v poválečném období zastavovány. [Sudek 2012]

Jednostranné využití pro parkování aut

Využití vnitrobloků reaguje na společenské změny, proto se v současné době nelze vyhnout tomu, aby byly využívány jako parkovací místa. Ale toto využití by mělo mít svá pravidla a nemělo by se dít na úkor bezpečnosti a snížené estetické funkce prostoru. V případech, kde je to možné, jsou nejvhodnějším způsobem řešení podzemní garáže. [Kol. autorů 2011]

3.5 Teorie vztahující se k empirické části

3.5.1 Kvalitativní výzkum

Charakteru tématu mé diplomové práce odpovídá kvalitativní typ výzkumu. Kvalitativní výzkum je takový typ výzkumu, ve kterém nejsou používány statistické metody. Velmi dobře vystihuje poslání kvalitativního výzkumu metodolog Cresswell, o jehož definici se opírá ve své knize sociolog Jan Hendl:

„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“ [Cresswell citace podle Hendl 2005: 50]

Kvalitativní výzkum dává výzkumníkovi určitou svobodu, která spočívá v tom, že není nutné mít dopředu stanovené hypotézy. Výzkumník určí na začátku výzkumu téma a základní výzkumné otázky. Otázky mohou být modifikovány a doplňovány v průběhu výzkumu, během sběru a analýzy dat. Protože během kvalitativního výzkumu nevznikají pouze výzkumné otázky, ale také hypotézy i nová rozhodnutí, jak modifikovat zvolený výzkumný plán a pokračovat při sběru dat i jejich analýze, je tento typ výzkumu označován jako emergentní čili pružný typ výzkumu. [Hendl 2005: 50]

Zároveň je pro kvalitativní výzkum důležité chápání souvislostí, abychom mohli konstruovat vnitřně soudržné bádání. Aby byl výzkum smysluplný, musí být brán zřetel na to, jak výzkum zapadá do širšího kontextu literatury k danému tématu, do kontextu předchozích výzkumných zkušeností, a do toho, jak danému fenoménu rozuměl výzkumník během své práce v terénu. [Chenail 1998: 29]

Aby byl kvalitativní výzkum správně proveden, je dobré držet se těchto bodů: [Hendl 2005: 53]

- Nezbytný je delší a intenzivní kontakt s terénem, situací jedince či skupiny jedinců.
- Měli bychom se snažit o získání integrovaného pohledu na předmět studie, na jeho kontextovou logiku, na explicitní a implicitní pravidla, která fungují v dané oblasti.
- Ve kvalitativním výzkumu se používají relativně málo standardizované metody získávání dat. Hlavním nástrojem výzkumu je zde výzkumník sám. Typy empirických dat, se kterými můžeme pracovat, mohou mít podobu terénních

poznámek z pozorování a rozhovorů, fotografií, audio a videozáznamů, deníků, osobních komentářů, poznámek a úředních dokumentů.

- Výzkumníci se snaží o izolování určitých témat, projevů a datových konfigurací. Obvykle je však ponechávají co nejdéle v kontextu ostatních dat.
- Hlavním cílem je snaha objasnit, jak lidé v daném prostředí a v dané situaci chápou to, co se zde odehrává.
- Data jsou induktivně analyzována a interpretována. Výzkumník konstruuje obraz, který získává kontury v průběhu sběru a poznání jeho částí.

Nevýhodou kvalitativního výzkumu je, že v otázce toho, co je kvalitativní přístup, panuje značná názorová pluralita způsobená nejednotností metod a jejich možným překrýváním a nejasně vymezenými hranicemi. Existuje několik termínů vystihujících kvalitativní přístup ve všech případech. Jedním z nich je **jedinečnost a neopakovatelnost**. To znamená, že můžeme zkoumat fenomény, které jsou jedinečné a neopakovatelné a lidé je mohou vnímat velmi odlišně v různých rovinách a kvalitách. **Kontextuálnost**. Tento termín vypovídá o tom, že fenomén je vázán pouze na určitý kontext. Fenomén nastává pouze na určitém místě v určité době. Pro kvalitativní výzkum je důležitá **procesuálnost a dynamika**. Zkoumaný fenomén určitým způsobem vznikl, rozvíjí se a zaniká. To vše se odehrává v procesu, který je při výzkumu třeba respektovat. A posledním termínem vypovídajícím o pozici výzkumníka, je **reflexivita**. Výzkumník se de facto podílí na zkoumaných procesech, určitým způsobem je ovlivňuje a sám je jimi ovlivňován. [Miovský 2006: 17–18]

3.5.2 Případová studie

Jako vhodný typ výzkumu se pro problematiku diplomové práce jeví případová studie. Podstatou případové studie (v sociálních vědách označovanou také jako case study) je koncentrace na jeden sociální objekt, který je nahlížen a zpracováván jako celek ze všech relevantních aspektů. Tímto objektem může být jednotlivec, rodina, jiná instituce, pracovní nebo zájmová skupina, organizace, lokální komunita, etnická skupina či jiný typ skupiny, dokonce i historická událost. Case study patří k nejstarším způsobům empirického studia sociálních jevů. Jako tradiční příklad případové studie se uvádí výzkumná práce W. I. Thomase a F. W. Znanieckého: *The Polish Peasant in Europe and America* [1918], která obsahovala nejen podrobný popis, ale i komparaci případů podobných. Nejběžnějším

případem jsou komunitní studie. Pro case study je typická kombinace nejrůznějších technik sběru informací. Nejčastějšími technikami jsou analýza dokumentů, přímé pozorování, interview. Za vhodné pro případovou studii se považují metody kvalitativní, i když kvantitativní metody mohou někdy sloužit jako doplněk. Každá metoda má svá specifika a nese s sebou různé klady a zápory. Případové studii jsou vytýkány malé možnosti generalizace a její možná subjektivizace. [Vodáková; Petrušek a kol. 1996: 143]

Stake popisuje případovou studii jako holistickou, etnografickou, fenomenologickou, biografickou metodu. Případovou studii vnímá jako systém s určitými sociálními hranicemi. Je studií jedinečnosti a komplexity jednoho případu. Rozlišuje tři hlavní typy případové studie: [Stake 1995: 1–4]

Intrinsitní případová studie

Intrinsitní případovou studii využíváme, chceme-li se dozvědět co nejvíce o jednom případě bez vztahu k obecnější problematice.

Instrumentální případová studie

Využíváme ji, když potřebujeme zjistit informace obecnějšího charakteru. Poznání dosáhneme právě studiem jednotlivého případu.

Kolektivní případová studie

Je obdobou instrumentální případové studie, s tím rozdílem, že si pro vhled do dané problematiky vybereme více případů.

Existuje mnoho způsobů, dle kterých můžeme případovou studii dělit. Sociolog Hendl dělí případové studie podle případu, který studie sleduje: [Hendl 2005: 105]

Osobní případová studie

Představuje podrobný výzkum jednoho určitého aspektu u jedné osoby. Věnuje se např. její minulosti, postojům, které předcházely nějaké události nebo změnám chování v životě. Zkoumají se různé příčiny a determinanty. Může jít také o zachycení celého života osoby.

Studie komunity

Zkoumá se jedna nebo více komunit ve městě. Popisuje a analyzuje vzorce hlavních aspektů života komunity a provádí se jejich komparace.

Studium sociálních skupin

Zahrnuje výzkum malých přímo komunikujících skupin (rodina) i větších difúzních skupin (zaměstnanecká skupina). Analyzuje vztahy a aktivity ve skupině.

Studium organizací a institucí

Jde o zkoumání firem, škol, odborových organizací, implementací programů a intervencí, kultury organizací, procesů změn a adaptací. Cíle těchto případových studií mohou být různorodé – od hledání nejlepšího vzorce chování, zavedení určitého typu zařízení až po zkoumání procesu změn a adaptace.

Zkoumání událostí, rolí a vztahů

Tento typ studie je zaměřen na určitou událost. Může se překrývat s třetím či čtvrtým typem studie. Zahrnuje např. analýzu interakce učitele a žáka, konfliktu rolí a stereotypů.

Podle Yina platí, že v mnoha případech lze v dané výzkumné situaci aplikovat všechny výzkumné strategie. Každé ze strategií má své výhody a nevýhody a závisí na třech podmínkách: [Yina 2003: 1]

- Typ výzkumné otázky
- Kontrola probíhajících událostí
- Zaměření na současnost nebo na historický fenomén

Pokud chceme tento systém aplikovat na případovou studii, dosáhneme následujících výsledků: [Yina 2003: 1]

- Pokládají se otázky jak a proč
- Výzkumník nemá žádnou kontrolu nad probíhající událostí
- Je kladen důraz na současný/reálný kontext.

Definice případové studie se skládá ze dvou částí. První část určuje rámec případové studie. Případová studie je strategie pro zkoumání předem určeného jevu v rámci jeho reálného kontextu, a to zvláště když hranice mezi fenoménem a kontextem nejsou zcela evidentní. Protože tuto hranici nelze vždy dobře v reálném životě oddělit, následuje druhá část definice zahrnující sběr dat a strategii analýzy dat. Druhá část definice říká, že se případová studie zabývá typickými situacemi, kde sleduje více než jednu zájmovou proměnnou. Spoléhá se na datovou triangulaci a snaží se využít předchozí teoretická tvrzení, která usměrňují sběr dat a jejich analýzu. Jinými slovy je případová studie výzkumná strategie všech typů metod – logiky designu, techniky sběru dat a specifických přístupů k analýze dat. V tomto smyslu není jen taktikou sběru dat, ale i designem samotným. [Yin 2003: 13–14] Dle Yina je tvorba případové studie proces sice lineární, ale

opakující se, který osciluje po celou dobu mezi základními fázemi: plánem, projektem, přípravou na sběr dat, sběrem dat, analýzou a publikací výsledků. [Yin 2009: 1]

Yin rozlišuje tyto typy případových studií: [Yin citace podle Hendl 2005: 110]

Exploratorní

Jejím cílem je prozkoumat strukturu případu a vztahy. Definovat hypotézy, otázky nebo dokonce navrhnout teorii a připravit tak podklady pro další výzkum.

Explanatorní

Vysvětluje případ za využití nějaké teorie tím, že rozvádí jednotlivé příčinné řetězce, které lze u případu rozpoznat.

Deskriptivní

Jejím cílem je podat co nejkompaktnější popis daného jevu. Za tímto účelem se nejdříve stanovuje seznam základních témat a aspektů, na něž se výzkum zaměří.

Evaluční

Jejím základem je také popis. Většinou hodnotí nějaký program nebo intervenci na základě určitých hodnotových kritérií.

Hendl uvádí, že zásadní rozdíl mezi Yinem a Stakem je v tom, že jejich názory vychází z různých vědeckých přístupů a také v jejich různém přístupu k hodnocení validity výzkumu. Stake vychází z interpretativismu. Yin vychází spíše z vědeckého realismu. [Hendl 2005: 108]

Pro případovou studii je stěžejní, že objektem našeho zájmu zůstává případ. Proto není podstatné, jakou zvolíme kombinaci metod. Případová studie umožňuje kombinace kvalitativních a kvantitativních metod. [Miovský 2006: 94] V diplomové práci je kombinována metoda pozorování a rozhovoru, které patří mezi nejstarší metody získávání poznatků, [Miovský 2006: 141] přičemž pozorování bylo nezúčastněné a rozhovory se odehrály formou polostrukturovaných interview. Polostrukturované interview je založeno na vytváření určitého schématu, z něhož tazatel vychází. Schéma vždy specifikuje okruhy otázek. Dává prostor pro různé doplňující otázky a umožňuje některá témata rozebrat více do hloubky. Základem je jádro interview, to představuje minimum otázek, které tazatel musí tázanému položit. Na jádro se mohou nabalovat další vhodné otázky. [Miovský 2006: 159] Yin považuje metodu rozhovorů za základní pro případovou studii, protože dobře informovaní respondenti mohou poskytnout důležité informace. Při samotném sběru dat z rozhovorů je velmi důležitá zvědavá povaha výzkumníka. Měl by pokládat otázky ve

správném pořadí a v případě nutnosti by měl být schopen přizpůsobit otázku dané situaci. To je základním předpokladem úspěšné case study. Tazatel se nemusí řídit protokolem, ale musí umět přizpůsobit otázky tak, aby se mu vždy dostávalo relevantních informací pro celou studii. Schopnost reagovat správnými otázkami je důležitá pro metodu případové studie, protože vyžaduje umění komunikace s lidmi na rozdíl od jiných metod výzkumu, kdy respondent pouze vyplňuje dotazník bez možnosti svou odpověď rozšířit. [Yin 2003: 59] Předpoklady dobrého tazatele vidí Yin následovně:

„Předpokladem položení dobrých otázek je naše porozumění, že výzkum je především o otázkách, ne o odpovědích. Pokud jsi typ osobnosti, u níž odpověď na otázku vyvolá celou řadu nových otázek, máš předpoklad stát se dobrým tazatelem.“ [Yin 2003: 60]

K analýze polostrukturovaných rozhovorů využívám ve své diplomové práci rámcovou analýzu. Rámcová analýza slouží k lepší organizaci dat a následné interpretaci výsledků. Postup je založen na tabulkové metodě. Pro základní klasifikaci výsledků jsou zvolena jednotlivá témata, která jsou ve sloupcích tabulky, každému respondentovi je přiřazen jeden řádek. Postup se týká hlavně organizace dat a usnadňuje další analýzu. Vede k vytvoření klasifikačních kategorií a umožňuje porovnání uvnitř případu a mezi případy a identifikaci zvláštností a pravidelností v datech. [Hendl 2005: 219]

3.5.3 Role výzkumníka

Ivo Čermák definuje kvalitativní výzkum jako systematické použití mnoha metod, které nejsou apriorně kalibrovány na určitý typ interpretace, ale naopak vyzývají výzkumníka, aby bez předpokladů přistupoval k interpretaci většinou narativního materiálu a aby s předmětem svého výzkumného zájmu zacházel přirozeně. Výzkumník buduje holistický, komplexní obraz, provádí analýzu slov a dalších verbálních i neverbálních významových jednotek, zachycuje podrobné názory informátorů, přičemž se vše odehrává v přirozených podmínkách. [Čermák 2002: 11]

Výzkumník samozřejmě musí dbát na to, aby byl výzkum validní. Existuje určitá možnost, že výzkumník může do jisté míry zkreslit výsledky výzkumu svými názory, předsudky, subjektivními teoriemi či vlastnostmi. Dalším nebezpečím je reaktivita: přítomnost badatele může ovlivnit procesy, na které je výzkum zaměřen. [Hendl 2005: 148] Výzkumník spoluutváří realitu, kterou je možné nazírat z mnoha perspektiv. Proces poznávání je současně procesem neustálé interpretace. Realitu je tedy třeba spíše interpretovat než objevovat. Výzkumník se sám stává účastníkem. Neexistuje nezávislý výzkumník, protože každý je součástí sociálních, psychologických, finančních a dalších

vazeb. A neexistuje také zcela nezávislý výzkum. Každý výzkum přímo nebo nepřímo ovlivňuje zkoumaný proces a mění jej. Osobní vztah s účastníky výzkumu je základním předpokladem úspěchu. Autentičnost vztahu patří mezi základní kritéria validity. Žádný výzkumník není bez předsudků a nezatížený svými zkušenostmi a osobní historií a s tímto faktem je nezbytné počítat. [Miovský 2006: 25–26]

Yin se také dopodrobna zabývá vhodnými vlastnostmi výzkumníka. Ten by měl mít jisté dovednosti a měl by určitým způsobem přistupovat k respondentům. Základními dovednostmi každého výzkumníka jsou: [Yin 2003: 59]

- Měl by být schopen klást účelné otázky, které je respondent schopen pochopit a účelně na ně odpovědět.
- Měl by být dobrý posluchač a neměl by si odpovědi idealizovat nebo upravovat dle svých předsudků.
- Výzkumník by měl v plném rozsahu chápat problematiku věci, i když se jedná o průzkumnou studii nového oboru nebo směru.
- Výzkumník by měl být adaptivní a flexibilní. Novou informaci by měl vnímat jako příležitost danou problematiku ještě více uchopit, ne jako hrozbu.
- Výzkumník by měl být nestranný a nepředpojatý. Jeho názory by neměly zasahovat do odpovědí respondentů.

3.5.4 Etická stránka výzkumu

Jelikož součástí mé případové studie budou rozhovory, považuji za nezbytné krátce se zmínit o etice výzkumu. Nejdůležitější zásadou, ačkoliv nebyla v rámci historie kvalitativního výzkumu vždy dodržována, je informovaný souhlas. Informovaný souhlas znamená, že osoba se zúčastní studie, jen pokud s tím souhlasí a je plně informována o průběhu a okolnostech výzkumu. [Hendl 2005: 155]

Mezi výzkumníkem a respondenty se vytvářejí určité typy vztahů, které mají své charakteristiky a měly by splňovat určité zásady etiky. Klasický vztah mezi výzkumníkem a zkoumanými objekty je vztah mocenský. To je dáno tím, že výzkumník ví přesně, jak má výzkum proběhnout, ví, co chce a co očekává od jeho účastníků. V kvalitativním přístupu respektuje různorodost kontextuálních souvislostí. Vzájemná pozice mezi účastníky výzkumu je pozice rovnocenná, v tom smyslu, že o nich uvažujeme jako o jednotlivých osobách nadaných vůlí a vlastním způsobem seberealizace. Zohledňujeme biologické determinanty lidského chování a respektujeme individuální odlišnosti a necháváme jim

dostatečný prostor, aby se mohly projevit. Výzkumnou situaci chápeme jako dialog vytvářený oběma stranami. V případě nahrávaných rozhovorů je důležité požádat respondenty o souhlas s dalším využitím dat. [Miovský 2006: 74]

4. Empirická část

4.1 Případová studie vnitrobloku Flora

Pro případovou studii jsem vybrala vnitroblok dle následujících kritérií. Záleželo mi na tom, aby se jednalo o poloveřejný vnitroblok přístupný širší veřejnosti po celý den. Zároveň bylo mým cílem vybrat vnitroblok z doby klasické blokové zástavby.

Pro přehlednou charakteristiku vnitrobloku jsem se inspirovala v již existujících zpracovaných metodikách. V tomto případě používám Metodiku obytného vnitrobloku vypracovanou Ing. Evou Sojkovou v roce 2008 v rámci řešení výzkumného záměru Ústavu Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví v Průhonicích. Popis vnitrobloku budu strukturovat dle bodů vnímaných autorkou jako důležité pro popis hlavních rysů vnitrobloku.

Pozorování ve vnitrobloku jsem prováděla po dobu dvou týdnů, kdy jsem se snažila pokrýt různé časové intervaly během dne. Do terénu jsem vždy vstupovala vybavena diktafonem a poznámkovým blokem, který mi sloužil k zaznamenávání skutečností zjištěných pozorováním.

Podle témat, na něž jsem se snažila od uživatelů vnitrobloku zjistit jejich názor, jsem si připravila ke každému okruhu několik otázek. Základní témata okruhů byla využívání prostoru, spokojenost s prostorem a vnímání prostoru. Využila jsem metodu polostrukturovaných rozhovorů, přičemž jsem předpokládala, že někteří z respondentů se rozovídají více a v tomto případě budu klást doplňující otázky. Počítala jsem i s možností, že někteří respondenti budou naopak struční nebo že k některým tématům nebudou mít co říci.

Respondenty jsem oslovovala přímo ve vnitrobloku po dobu několika dní. Nejvíce respondentů se mi podařilo oslovit v odpoledních hodinách. Ráno, v poledne i k večeru byl vnitroblok poměrně opuštěný. Překvapil mě nezájem lidí zúčastnit se rozhovoru na téma využívání, vnímání a změn vnitrobloku. Z 50 dotázaných lidí odmítlo rozhovor 37 uživatelů vnitrobloku. Jako nejčastější důvod, proč se mnou nechtěli vést rozhovor, udávali uživatelé vnitrobloku tyto příčiny: nedostatek času, nevyužívání prostoru, využití prostoru pouze jako průchodu, neznalost místa, pobyt pouze za účelem návštěvy, neochota bavit se na dané téma. Dalším problémem, se kterým jsem se musela při oslovování potenciálních respondentů potýkat, byl fakt, že ve vnitrobloku se vyskytovali stále ti samí uživatelé. S některými z nich jsem již rozhovor provedla, někteří rozhovor se mnou z nějakého výše zmíněného důvodu provést odmítli.

Nakonec jsem získala třináct respondentů, kteří dle mého názoru pokrývají pestrou škálu obyvatel. Účastníci rozhovorů byli dle etických principů seznámeni s účelem rozhovorů a s tím, že budou nahrávání na diktafon a jejich nahrávky budou dále použity v mé diplomové práci. Všichni z respondentů mi udělili svůj souhlas. Jména respondentů nebudou ve výzkumu zveřejněna, a proto jsem se na ně před začátkem rozhovoru nedotazovala. Zaznamenala jsem věk respondentů, pohlaví, a to, jak dlouho obývají byty v domech obklopujících vnitroblok Flora. Také jsem si vždy poznamenala, při jaké činnosti ve vnitrobloku jsem je oslovila. [tabulka 1] Získané nahrávky z polostrukturovaných rozhovorů jsem přepsala do textové podoby ve formě doslovného přepisu. Ukázky přepsaných rozhovorů jsou umístěny v přílohách. Zbylé rozhovory přikládám ke své práci vzhledem k jejich širokému rozsahu pouze na CD. V takto přepsané podobě jsem rozhovory analyzovala pomocí rámcové analýzy a dle témat připravených ve scénáři rozhovorů jsem vyhodnotila názory uživatelů.

Tabulka 1. Tabulka respondentů prvního kola rozhovorů.

Resp.	Pohlaví	Věk	Žije zde	Vzdělání	Zaměstnání	Činnost, při které byl osloven
1	žena	62	14 let	střední škola	důchodkyně	venčení psa
2	žena	12	bydlí v okolí	základní škola	studentka	relaxace na dětském hřišti
3	žena	13	bydlí v okolí	základní škola	studentka	relaxace na dětském hřišti
4	žena	13	bydlí v okolí	základní škola	studentka	relaxace na dětském hřišti
5	žena	13	bydlí v okolí	základní škola	studentka	relaxace na dětském hřišti
6	žena	80	34 let	vyučena	důchodkyně	průchod vnitroblokem
7	žena	48	25 let	střední škola	obchodní zástupkyně	průchod vnitroblokem
8	žena	32	10 měsíců	střední škola	mateřská dovolená	průchod vnitroblokem
9	muž	35	1 měsíc	vysoká škola	IT pracovník	návštěva dětského hřiště se synem
10	muž	40	1 rok	vysoká škola	podnikatel	parkování
11	muž	25	3 roky	vyučen	prodavač	venčení psa
12	muž	56	20 let	střední škola	technik	návštěva dětského hřiště s vnučkou
13	muž	29	29 let	vysoká škola	projektový manager	venčení psa

V průběhu tvorby diplomové práce jsem se k tématu vnitrobloky i k tématu konkrétního vnitrobloku Flora dozvíдалa stále více informací, proto jsem se rozhodla uskutečnit ještě jedno kolo polostrukturovaných rozhovorů a doposud nashromážděné považovat za úvodní vhled do problematiky. V této fázi jsem zjistila základní problémy,

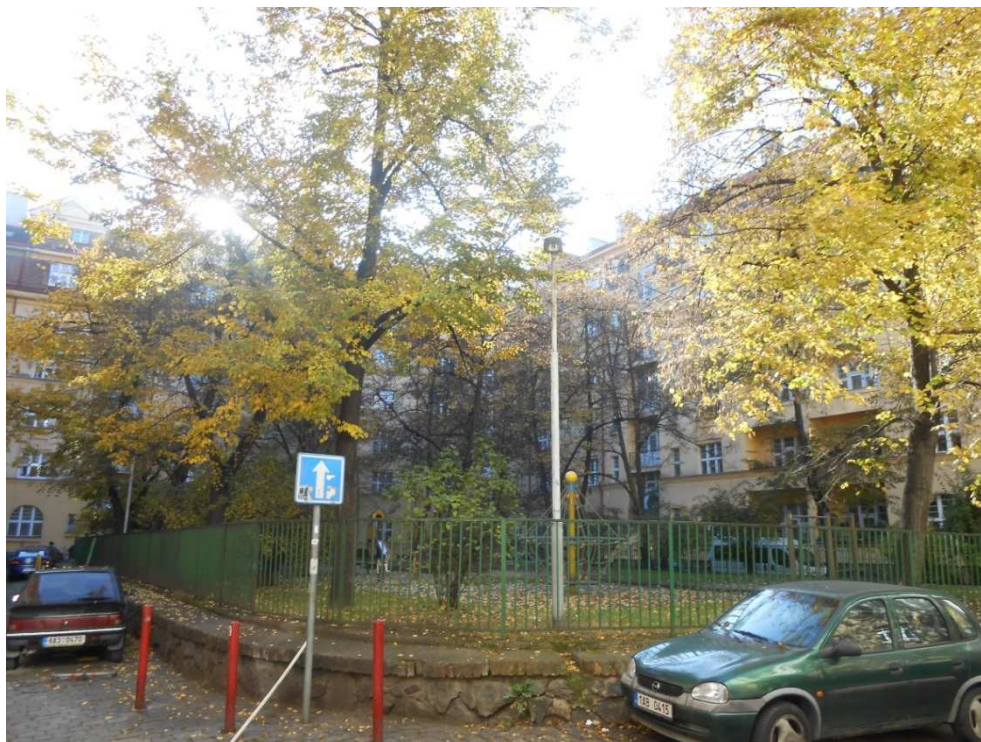
kteřé uživatelé s prostorem mají, jak prostor vnímají a jak ho využívají. Výhodou prvního kola výzkumu bylo, že rozhovory probíhaly přímo na místě. Základní problémy prostoru vnitrobloku jsme mohli konfrontovat přímo s terémem. Nevýhodou bylo, že takto oslovení respondenti nebyli ochotni věnovat rozhovoru příliš času. Určila jsem si další okruhy témat: zapojení veřejnosti do vytváření podoby vnitrobloku, srovnání využívání vnitrobloku s jinými alternativami ve městě, srovnání bydlení v domě s vnitroblokem s jinými možnostmi bydlení ve městě. Další kolo rozhovorů jsem provedla s respondenty, kteří byli ochotni diskuzí se mnou strávit více času. Celkově jsem provedla deset dalších rozhovorů. [tabulka 2] Rozhovory jsem opět zaznamenala na diktafon a přepsala do textové podoby ve formě doslovného přepisu.

Tabulka 2. Tabulka respondentů druhého kola rozhovorů.

Resp.	Pohlaví	Věk	Žije zde	Vzdělání	Zaměstnání	Činnost, při které byl osloven
14	žena	22	1 rok	vyšší odborné	servírka	průchod vnitroblokem
15	žena	55	25 let	střední škola	trafikantka	venčení psa
16	žena	72	72 let	střední škola	důchodkyně	průchod vnitroblokem
17	žena	35	7 let	vysoká škola, Právnická fakulta	mateřská dovolená	průchod s vnitroblokem
18	žena	30	11 let	vyučena	mateřská dovolená	návštěva dětského hřiště
19	muž	72	50 let	vyučen	důchodce	průchod vnitroblokem
20	muž	35	35 let	střední škola	obchodní zástupce	relaxace na dětském hřišti
21	muž	27	rok a půl	vyučen	truhlář	venčení psa
22	muž	32	32 let	vysoká škola, Ekonomická fakulta	IT pracovník	průchod vnitroblokem
23	muž	25	11 let	vysoká škola, obor architektura	architekt	průchod vnitroblokem

Jako další zdroje informací jsem využila Radniční noviny vydávané radnicí Prahy 3 a zápisy ze zasedání Komise životního prostředí Městského úřadu Prahy 3. Na základě informací zjištěných z těchto zápisů jsem navštívila různé odbory městského úřadu a získala další údaje o vnitrobloku Flora. Městská část Prahy 3 nechala zpracovat studii proveditelnosti a nabídla uživatelům několik možností řešení vztahující se k neúnosné dopravní situaci. Dotčená veřejnost se mohla vyjádřit k podobě vnitrobloku v anketě, která nabízela několik forem budoucí úpravy vnitrobloku.

Pro svůj výzkum jsem vybrala vnitroblok na území Prahy 3, který je obepínán ulicemi Vinohradská, Jičínská, Čáslavská a Slezská. Vnitroblok se nachází v blízkosti stanice metra Flora. Má dva přístupové vchody, jeden z ulice Vinohradská [obrázek 2] a jeden z ulice Slezská, [obrázek 3] které se nezavírají ani v noci. Průchody mají podobu bran bez vrat.

Obrázek 2. Pohled do vnitrobloku z ulice Vinohradská. Foto: autorka.

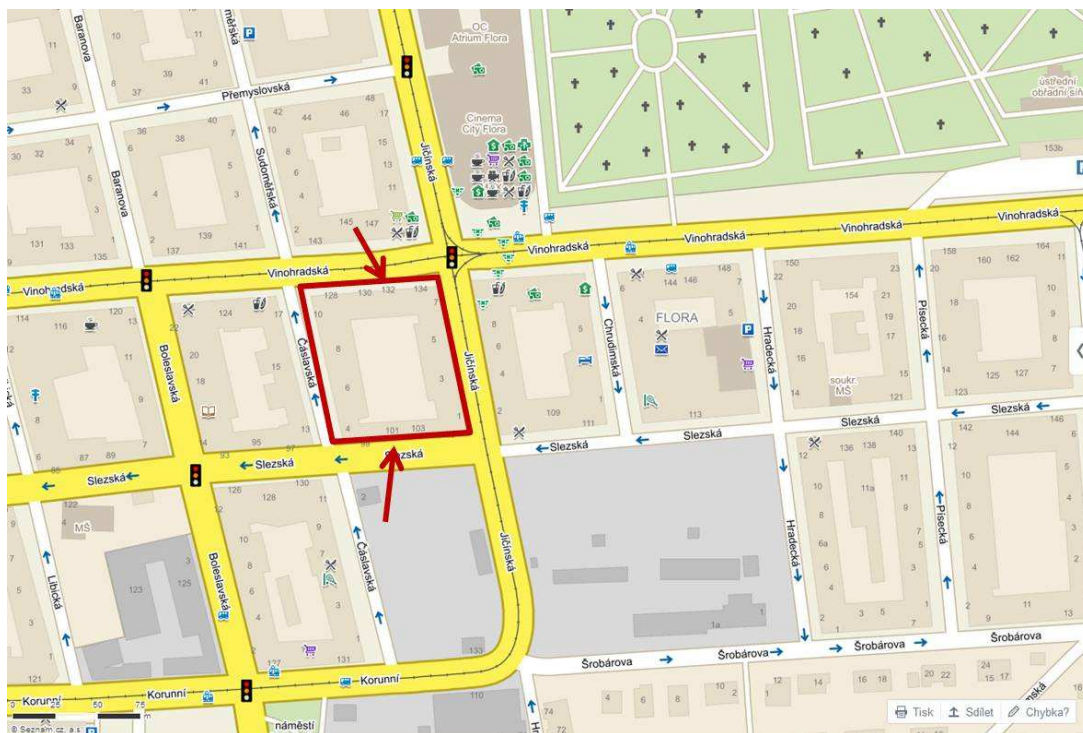
Obrázek 3. Pohled do vnitrobloku z ulice Slezská. Foto: autorka.

Konkrétní vnitroblok jsem si vybrala proto, že jsem se v něm mohla volně pohybovat, pozorovat okolí a vést rozhovory s jeho uživateli, aniž bych byla závislá na někom, kdo by mi průchod do vnitrobloku umožnil. Také mě zaujal zajímavou historií a podobou, která sice nepůsobí upraveným dojmem, ale má své kouzlo. Máte dojem, že se zde zastavil čas. Tento dojem je ale bohužel narušován projíždějícími auty. Vnitroblok jsem si vybrala také proto, že dlouhodobě neprošel revitalizací a chtěla jsem zjistit, jestli by ji uživatelé uvítali nebo zda je nějaká revitalizace v plánu.

4.1.1 Poloha ve struktuře města a vazba na okolí

Jak bylo zmíněno, vnitroblok se nachází v blízkosti stanice metra Flora na území Prahy 3. Městskou část Prahy 3 tvoří Žižkov a část Vinohrad. Vnitroblok je umístěn v katastrální části Vinohrady a je obklopen ulicemi Vinohradskou, která představuje jednu z hlavních tříd Prahy. Rovnoběžně s Vinohradskou ulicí obepíná vnitroblok ulice Slezská. Tyto ulice jsou protínány ulicemi Čáslavskou a Jičínskou. [obrázek 4]

Vnitroblok se nachází v rušné části Prahy, v blízkosti se nalézá obchodní centrum Flora a ulicemi Vinohradská a Jičínská projíždějí tramvaje. V okolí není mnoho míst, která by mohla být využita ke krátkodobé rekreaci, zmínila bych park Parukářka.

Obrázek 4. Mapa umístění vnitrobloku, šipky označují průchod. Zdroj: mapy.cz.

4.1.2 Postavení vnitrobloku v rámci územního plánu

Vnitroblok je v územním plánu veden jako veřejné prostranství a zároveň účelová komunikace, která je veřejně přístupná. Na plochu je nutno hledět jako na účelovou komunikaci ve vlastnictví hl. m. Prahy, na které se pohybují občané i vozidla. [web 3]

4.1.3 Informace o obyvatelích vnitrobloku

Počet obyvatel žijících v domech, jež vnitroblok obklopují, nelze přesně zjistit. Na úřadě městské části Praha 3 jsem se dozvěděla, že počet soukromých vlastníků bytů je 344 a 13 bytů je ve vlastnictví hl. m. Prahy.

Při získávání informací o obyvatelích přilehlých domů je nezbytné zjistit jejich názory. V metodice je uváděna jako způsob zjišťování anketa. Tento způsob je považován za nejrychlejší, nejpoužívanější a nejméně náročný. Já jsem zvolila formu dotazování přímo v terénu, protože jsem se obávala nízké návratnosti ankety. Získané výsledky budu prezentovat v další části kapitoly.

4.1.4 Majetkoprávní vztahy

Správa domů je zajišťována firmou Správa majetkového portfolia Praha 3 a.s. Okolní domy jsou vlastněny soukromými majiteli. Prostor vnitrobloku má ucelenou vlastnickou strukturu, dominantní část vnitrobloku tvoří pozemky vlastněné hl. m. Prahou, které jsou svěřeny městské části Praha 3.

4.1.5 Charakteristika zástavby vnitrobloku, historie a jeho členění

Vnitroblok byl navržen architekty Bohumilem Slámou a Václavem Vejrychem a stavitelem Bohumilem Pelclem. Projekt vznikl na začátku 20. let 20. století a stavba byla ukončena v roce 1922. Architektonickým záměrem byly jednotné fasády všech domů a vnitroblok vytvořit nedělitelný, s potenciálem využití jako parkové území. Fasády nesou rezidua prvků národního slohu. Celá oblast mezi Jičínskou ulicí a náměstím Jiřího z Lobkovic, položená proti Olšanským hřbitovům, byla ve 20. a 30. letech zastavěna uzavřenými bloky. Architektonická úroveň činžovních domů této lokality je nepochybně nadprůměrná. [Svoboda, Noll, Havlová: 2000] Vnitrobloky v oblasti Vinohrad II, kde se vnitroblok nachází, tvoří 23,5 % rozlohy Vinohrad II, jejich celková rozloha činí 132 051 m². [Sládek 2012]

V komplexu domových bytů se nachází dvanáct vchodů, šest podlaží a v každém podlaží čtyři byty. S domem je spojeno několik historických zajímavostí. V jedné linii

bloku, směrem do Vinohradské ulice, byli ubytováni zaměstnanci tehdejších elektrických podniků, kteří zde měli blízko do práce. Dvorek byl zvěčněn ve filmu Písnička za groš natočeném počátkem 50. let 20. století. [Web 4]

Zástavba vnitrobloku má tvar obdélníku, povrch je dlážděný. Vnitroblok je nedělený a tvoří kompaktní plochu pro všechny nájemníky domu. Hřiště je ve vnitrobloku od 50. let a bylo postaveno obyvateli domu. Ve stejné době zde byly i vysazeny lípy, které zde rostou dodnes. V 60. letech byl kolem hřiště vystavěn plot. [Web 4]

Dětské hřiště má tvar obdélníku, nachází se přibližně ve středu vnitrobloku, je zatravněné a ohraničené plotem. Na okraji je šest laviček a mezi nimi je umístěno pískoviště. Děti mohou využívat další herní prvky jako kolotoč či houpačku. V prostoru ohraničeném plotem zbývá poměrně dost volného místa z části vyplněným písčitým pláckem využívaným místními dětmi jako hřiště pro hraní míčových her. V části dětského hřiště rostou lípy tvořící spolu s trávničkem na hřišti jedinou zeleň ve vnitrobloku. Ze směru z Vinohradské ulice se nachází trafostanice. Když zvolíme jako přístupovou cestu do vnitrobloku průchod ze Slezské ulice, za plotem dětského hřiště narazíme na sedm kontejnerů na odpad. Kolem plotu je dlážděná cesta s parkovacími místy. Ta jsou vyznačena nesourodými, mnohdy i povalenými sloupky.

4.1.6 Dopravní přístupnost a provoz ve vnitrobloku

Prostor vnitrobloku je přístupný autům a je využíván k parkování. Vjezd je umožněn z ulice Slezská. Problém s parkovacími místy vedl k tomu, že městská část Praha 3 nechala zpracovat studii proveditelnosti, která se zabývá řešením dopravní situace ve vnitrobloku.

Vnitroblok slouží také jako průchod, protože někteří obyvatelé domu mají vchod přístupný pouze z vnitrobloku. Při dotazování jsem rovněž zaznamenala případy uživatelů, kteří tudy jen procházeli, místo toho, aby k tomuto účelu využili ulici.

4.2 Analýza rozhovorů prvního kola

Tabulka 3. Rámcová analýza prvního kola rozhovorů.

Téma Resp.	Využití prostoru	Spokojenost s prostorem	Pocit bezpečnosti	Specifická charakteristika místa	Srovnání s jiným veřejným prostorem	Sousedské vztahy
1	venčení psa, průchod do domu, parkování	nespokojen (nepořádek u popelnic, bezdomovci)	necítí se bezpečně (narkomani)	není	vnitroblok je permanentně zastíněn	řešení společných problémů nutí lidi k seznámení
2	setkávání s přáteli, odpočinek	částečně spokojená (nedostatek herních prvků pro děti na hřišti)	pouze pokud se pohybují ve více lidech	pohoda, klid	oproti parku je zde větší klid	dobré s lidmi ve stejném věku
3	setkávání s přáteli, odpočinek	částečně spokojená (nedostatek herních prvků pro děti na hřišti)	pouze pokud se pohybují ve více lidech	pohoda, klid	neomezený vstup	dobré s lidmi ve stejném věku
4	setkávání s přáteli, odpočinek	spokojen	sám nemá problém, ale uznává, že jsou tam narkomani	ticho	vstup do vnitrobloku není zpoplatněn	dobré s lidmi ve stejném věku
5	setkávání s přáteli, odpočinek	spokojen	prozatím ano, nemá děti a strach o ně	centrum, ale přesto klid	vstup do vnitrobloku není zpoplatněn	dobré s lidmi ve stejném věku
6	nevyužívá	částečně (malá frekvence úklidu společných ploch)	necítí se bezpečně (potloukají se zde cizí lidé)	děti, které si zde hrají	preferuje park, vnitroblok by měl sloužit dětem	neudrzuje
7	průchod k domu, občas dětské hřiště	nespokojena (nepořádek)	necítí se bezpečně (narkomani, bezdomovci)	stín, který v létě ochlazuje	zná mnoho hezčích dětských hřišť	zná ostatní maminky s dětmi
8	průchod k domu, parkování	velmi nespokojena (nepořádek)	necítí se bezpečně (narkomani)	nepořádek	park je sice dál, ale je lepší než vnitroblok	zhoršování (lidé se neshodnou na podobě, jak by měl prostor vypadat)
9	občas dětské hřiště	částečná (popelnice, nepořádek)	cítí se bezpečně	žije zde krátce, nemůže posoudit	neví	může formovat lepší vztahy, hlavně díky hřišti
10	parkování, průchod	částečná (nepořádek)	cítí se bezpečně, ale ostatní mohou mít problém s narkomany	park a stromy	ve vnitrobloku je větší soukromí	pouze na úrovni pozdravu
11	nevyužívá	nespokojen (auta, nepořádek, rozbitý povrch komunikace)	cítí se bezpečně, ale ostatní mohou mít problém s narkomany	hlavní třída, ale nepořádek	oproti parku je zde více dětí	sám neudrzuje, ale hřiště je může podporovat
12	občas dětské hřiště	nespokojen, ale zlepšuje se to	cítí se bezpečně, ale ostatní mohou mít problém s narkomany	nic	stejně jako jakékoliv veřejné místo, je to otevřený prostor	skeptický vůči sousedským vztahům ve městě
13	venčení psa, v dětství hřiště	částečná	nebezpečné, ale bývalo to horší	pískoviště je zde již několik generací	nedá se porovnat	zná se s dětmi z pískoviště

Rámcová analýza prvního kola rozhovorů je uvedena v tabulce 3 a následující charakteristiky z ní vycházejí.

4.2.1 Využití vnitrobloku

. Z rozhovorů vyplynulo, že hlavní způsoby využití prostoru jsou následující:

- Přístup k domu
- Průchod vnitroblokem namísto využití ulice
- Venčení psa
- Parkování
- Využití dětského hřiště
- Setkávání s přáteli
- Odpočinek

Z pozorování také vyplynulo, že je vnitroblok obecně využíván málo a že ho využívají hlavně ženy s dětmi a majitelé psů k jejich venčení. Jak už jsem zmínila výše, jeden z hlavních důvodů pro odmítnutí rozhovoru bylo nevyužívání prostoru vnitrobloku. Dva z respondentů uvedli, že vnitroblok nevyužívají vůbec. Z výpovědí většiny vyplývá, že vnitroblok využívají buď občasně, protože využívají dětské hřiště nebo jej využívají ke každodenním aktivitám jako je venčení psa, průchod do domu nebo parkování.

Část domů, které se nachází v Jičínské ulici, nemá přístup do domu z ulice ale pouze z vnitrobloku, proto se stává průchod vnitroblokem každodenní činností některých rezidentů. Jan Gehl [2012] dělí aktivity ve veřejném prostoru na volitelné a nezbytné. Nezbytné aktivity vykonáváme, protože nemáme na výběr. Průchod do domu považuji za nezbytnou aktivitu, kterou budou rezidenti nuceni provozovat bez ohledu na to, jak bude prostor vypadat. Tato aktivita neobohacuje tedy funkčnost prostoru vnitrobloku.

T: Využíváte prostory vnitrobloku?

R 1: *Využíváme prostory tak, že tady je využíváme proto, že tu máme jediný vchod do domu. Tadleťta část (ukazuje část vnitrobloku rovnoběžného s Jičínskou ulicí) má vchody i zvnějška, my ne.*

Pouze čtyři respondenti využívají prostor k relaxaci a k pravidelnému setkávání.

T: Tak první otázka je, jestli využíváte prostory vnitrobloku?

R 2: *Asi jo.*

T: A k jakému účelu, jak často sem chodíte?

R 2: *Tak jako, chodíme si sem sednout a popovídat. Ne fakt nic jinýho (smích).*

R 3: *Když vlastně nemáme co dělat, tak prostě řekneme, že jdeme do bloku. Tak jdeme sem a povídáme si tady.*

R 4: *Prostě, když nemáme po škole co dělat, tak řeknem, že jdem do bloku a jdeme sem.*

T: Prostě je to takové místo na setkávání.

R 4: *Takovej relax.*

T: Vídáte se takhle často, třeba několikrát do týdne?

R 5: *Jo, docela jo.*

Z této výpovědi i z vlastního pozorování usuzuji, že vnitroblok je místem pro setkávání mladší generace. Další skupinou, která prostory využívá, jsou majitelé psů a rodiče či prarodiče s dětmi.

Využívání vnitrobloku je přímo podmíněno spokojeností s prostorem a bezpečností. Následující kapitoly tedy vysvětlují, proč je vnitroblok využíván méně často.

4.2.2 Spokojenost s vnitroblokem

Mezi respondenty existuje do jisté míry shoda názorů na spokojenost s prostorem, která většinou není úplná. Pouze dvě respondentky uvádějí, že jsou spokojeny s prostorem. Šest respondentů je spokojeno pouze částečně a pět je nespokojeno.

Mezi spokojené a částečně spokojené respondenty patřili zároveň ty, kteří využívali dětské hřiště. Z rozhovorů zároveň vyplynulo, že dětské hřiště je respondenty považováno za tu hezčí, ale i městem udržovanější část, i když někteří připustili, že co se vybavenosti týče, je poměrně chudé:

T: Myslíte, že zde je něco nutného změnit nebo jestli existuje něco, co byste nechal, tak jak je?

R 9: *No to hřiště bych tu rozhodně ponechal.*

Respondentka 7 projevila ale opačný negativní názor na dětské hřiště, který byl spíše podmíněn jejím celkovým negativním pohledem na vnitroblok.

T: Využíváte prostory vnitrobloku?

R 7: *Málo sem chodím s dětma, hrozně málo... Tohle hřiště nemám ráda, z toho důvodu, že tady jsou popelnice, krysy atakdále. I když tady bydlím.*

T: Takže se současnou podobou asi spokojená nejste?

R 7: *Ne, vůbec.*

Jako hlavní důvody nespokojenosti rezidentů s vnitroblokem jsem identifikovala následující jevy:

Nepořádek v prostoru vnitrobloku

Nepořádek je velkým problémem, zmiňují ho téměř všichni respondenti. Některým vadí více, některým méně. O úklid se stará městská část Praha 3. Někteří z respondentů chválili, že úklid probíhá často a především v prostoru dětského hřiště, někteří byli s frekvencí úklidu nespokojeni. Vnímání problému uživateli je do jisté míry subjektivní. Tento problém má nejjednodušší řešení a tím je zvýšený úklid prostoru. Stížnosti na téma nepořádku nebyly adresovány jen městské části, ale i ostatním uživatelům, kteří zde venčí psy či bezdomovcům a narkomanům, kteří způsobují nepořádek v prostoru vnitrobloku. Tím, že je prostor vnitrobloku ve vlastnictví města můžeme pozorovat svalování viny za jeho stav na městskou část. Dle Madanipoura [2003] a Pospěcha [2013] je rozdíl mezi veřejným a soukromým prostorem v tom, že veřejný prostor je spravován veřejnou autoritou, která by nad ním měla zajistit i dohled. Dle Marcuse [2012] je pro označení prostoru jako veřejný rozhodující to, jak je využíván a ne kým je vlastněn. Efektivním řešením problému by tedy v tomto případě mohla být spolupráce městské správy i uživatelů vnitrobloku, kteří by mohli být zapojováni do úklidu. Většina respondentů na dotaz, zdali jsou ochotni podílet se na nové podobě vnitrobloku, odpověděla ano. To by se mohlo stát důležitým momentem pro zlepšení estetické podoby vnitrobloku, když přihlídneme k tomu, že vnitroblok není veřejným prostorem v pravém slova smyslu, ale prostorem poloveřejným. Jako takový by měl sloužit především místním lidem a lidem z okolí. Lze předpokládat, že by mohla existovat ochota lidí podílet se na úklidu vnitrobloku v případě, že by tato činnost byla organizována ze strany městské části.

Občasný pobyt narkomanů a bezdomovců

Tento problém je úzce spjat s problémem předchozím, tedy s nepořádkem v prostoru vnitrobloku a zároveň je jedním z jeho zdrojů.

T: A jste spokojený se současnou podobou? Nebo jaké myslíte, že jsou problémy toho prostoru?

R 10: *Problémy jsou tady s odpadky. Popelnicemi, kde prostě večer, když sem jdu, u toho stojí bezdomovci. Přehrabujou to, vybírají si z toho věci, což mi jako nevadí. Ale jak to přehrabujou, tak to furt vyhazují, takže tady je furt bordel.*

Shodně s respondentem 12 myslím, že narkomany a bezdomovce přitahuje do prostoru jeho neupravenost a také to, že je prostor odříznutý od veřejné ulice a vytváří jakési nerušené zákoutí pro podobné živly, což je umocněno tím, že prostor je otevřen i v noci.

R 12: *Já se cejtím bezpečně, nicméně celkově to tu prej moc bezpečný není. Tady ten vnitroblok docela funguje jako průchozí místo pro narkomany. Jsou tady sběrači z popelnic, že jo. Těch se teda nebojím, ale narkomani tady jsou. Voni si tady píchaj vobčas, přes den ani ne, ale večer to není nic moc hezkýho tady.*

T: Proč myslíte, že se schází zrovna tady?

R 12: *To je jednoduchý. Na ulici to mají složitý, tady se schovaj za roh a nikdo na ně nevidí v podstatě.*

Dle politologa Wilsona a kriminologa Kellinga [1982] a jejich teorie Broken windows lze z výskytu narkomanů a bezdomovců také vinit nedostatečný úklid v prostoru vnitrobloku. Prostranství, která nejsou dostatečně udržována, se stávají z nefunkčních prostorů prostorem chátrajícím a tím dochází k podporování sociální patologie. Krokem ke zlepšení situace by mohla být zvýšená údržba prostoru vnitrobloku.

Parkování aut

Vnitroblok trpí také dalším nevyhovujícím funkčním zatížením, a to dopravou. Jsou zde pronajímána parkovací stání městskou částí Praha 3. Dochází k problémům mezi platícími a neplatícími řidiči. Neplatící řidiči někdy zabírají dalším majitelům aut jejich placená stání nebo blokují průjezdnost vnitrobloku.

R 1: *No helejte, když jede slušně a nesnaží se někoho přeject, tak mi to nevadí. Todleto jsou placený stání, to vidíte. Takže to mi samozřejmě vadit nemůže. Horší je když tu nový nájemníci rekonstruují byty. Tak si sem postaví auta na celej den, tady to musí bejt průjezdný, pro strážníky.*

Největší nespokojenost s přítomností aut projevili respondent 11.

R 11: *Akorát ty auta kdyby zmizeli. Myslím si, že tady nemusí parkovat. Stejně jako nemusí mít jedna rodina dvě auta. Stačí jim jedno. Tady prostě vidím, jak nastupují do*

dvou aut a je to manželskej pár. A zabíraj tady zbytečně místo. Nebo kdyby ty sloupky tady byly aspoň všechny stejny. To je každej jinej, jak si to prostě někdo postavil. A vypadá to tady tak slepeně... Na to, že je to Vinohradská, hlavní třída, nic moc. Třeba todle auto, jo, to tady stojí, nikdo s ním nejezdí, espézedky to nemá...

Nutnost změny dopravní obslužnosti ve vnitrobloku vedla k tomu, že se celou problematikou začala zabývat Komise životního prostředí pro Prahu 3. Ze zápisu č. 2/2014 z jednání Komise životního prostředí Rady městské části, které proběhlo dne 25. 2. 2014, se dozvídáme, že vnitroblok Jičínská byl podnětem k diskuzi. Jedním z bodů ze schváleného programu jednání bylo řešení dopravní obslužnosti vnitrobloku Flora.

Komise životního prostředí v čele s předsedkyní Ing. Světlanou Škapovou jednala o budoucí podobě vnitrobloku Flora také dne 27. 5. 2014. Byly projednávány návrhy k řešení dopravní situace ve vnitrobloku. Na základě narůstajících stížností na tento problém bylo zadáno městskou částí zpracování studie proveditelnosti, která posuzovala možnosti řešení dopravní obsluhy. Studie proveditelnosti nabízela následující možnosti řešení:

- ponechání stávajícího stavu s dílčími modifikacemi
- ponechání veřejné přístupnosti a zrušení pronajímání parkovacích stání
- technologické řešení regulující dobu pobytu ve vnitrobloku (aplikace technologického řešení regulující dobu pobytu ve vnitrobloku mimo uživatele vyhrazených stání)
- komplexní rekonstrukce – komplexní změna dispozičního řešení a aplikace technologického řešení regulující dobu pobytu ve vnitrobloku v kombinaci se zrušením vyhrazených stání

Výsledkem jednání komise dne 27. 5. 2014 bylo doporučení zadat zpracování studie revitalizace vnitrobloku Flora. Na toto téma také probíhala anketa mezi rezidenty s účastí 55 hlasujících a na jejím základě byla schválena varianta první, tedy ponechání stávajícího stavu s dílčími modifikacemi.

Zvyšující se automobilizace s sebou nese zvýšené nároky na prostor a Praha není v tomto případě výjimkou. Ideální řešení parkování ve vnitroblocích by mělo být v následujícím pořadí: nemělo by být povoleno, měly by se vystavět podzemní garáže, prostor by měl sloužit k parkování jenom místním. Jedná se ale o problém se širšími souvislostmi vyžadující řešení na správní úrovni celého města, které by se mělo týkat celkového omezení automobilové dopravy zkvalitněním hromadné městské dopravy nebo zvýšením možnosti cyklistické a pěší dopravy.

Nedostatečná bezpečnost

Bezpečnost analyzuji jako samostatné téma.

4.2.3 Bezpečnost ve vnitrobloku

Co se bezpečnosti týče, ve vnitrobloku Flora můžeme zjistit dvě skutečnosti, které mohou různým způsobem bezpečnost ovlivnit. První je, že je vnitroblok obklopen domy, tedy do vnitrobloku jsou nasměrovaná okna domu. To může zvyšovat buď bezpečnost samu nebo pocit bezpečnějšího místa, protože vnitroblok se tak nachází pod nepřetržitým dohledem očí, které zajišťují přirozenou sociální kontrolou. Tento názor zastupuje například Jane Jacobs [1975], když tvrdí, že domy by měly být natočeny okny do ulice, protože je tak zvýšen pocit bezpečnosti. Tím se zvýší pohyb na ulici a ulice zůstávají živé. Dalším faktorem je, že prostor je ohraničený, ale zároveň otevřený, takže je zde umožněn přístup komukoliv. Bezpečnost je opět v přímé souvislosti se spokojeností s prostorem. Jak bylo zmíněno výše u téma spokojenosti s prostorem, je zde bezpečnost ovlivněna přítomností narkomanů a bezdomovců.

T: A cítíte se tady bezpečně, když jste zmiňovala, že sem...

R 1: *Ne, tady v našem ve stojedniče a ve stotrojce to jsou vstupy do domu, vy to vidíte, že to je trochu chráněný. Tam jsou feťáci, píchají si drogy. Takže jsem několikrát volala stopadesátšestku, protože, když chcete vyjít z domu, tak jim musíte říct, jestli by vám ušli. To nevíte, jestli se náhodou nevhodne a nedá vám jehlou.*

Respondentka 6 si také stěžovala na přítomnost adolescentů z okolí, kteří se scházejí na místním hřišti ve skupinkách.

T: Využíváte prostory vnitrobloku?

R 6: *Já ne... Pro mě už to není. Když sem chodí ty děti, tak to vidím z balkonu, jak je to dobře. Ale někdy přijdou takový habáni. To si nepomůžete, to na ně nemůžete ani křiknout, protože voni prostě jsou sprostý. Poněvadž vědí, že to pro ně není. To co voni tady dělají, když by seděli tady. Není to častý, není to častý. Je to jenom takový jako, když se sejdou. Jinak vidíte ty maminky s těma dětma to je něco úžasnýho. Bydlím tady v druhým patře a dívám se, když vidím ty habáni. Tak trošku, protože už jsem dneska sama, tak se trošku bojím. Byla jsem ve sklepě a se strachem jdu do sklepa, protože tomu taky nevěřím. Pak přijdou i z jinejch to třeba nejsou děti vodsud. Ty rodiče by to nedovolili. To přijdou nějaký kamarádi a dělají tady neplechu...*

Častým názorem respondentů bylo, že oni sami se bezpečně cítí, ale připouštěli, že prostor obecně bezpečný není. Čtyři respondenti přímo uvedli, že se v prostoru bezpečně necítí. Jednalo se vždy o ženy.

Respondent 13 se vyjádřil, že prostor není bezpečný, ale že v minulosti to bývalo ještě horší. Takže lze pozorovat určité zlepšení situace, ke které dochází, když na prostor pravidelně dohlíží policie, ale zmiňuje i dohled někoho z místních. Zároveň upozorňuje na existenci psychocentra v průchodu směrem do Slezské ulice a přičítá mu zvýšenou koncentraci závislých jedinců v prostoru vnitrobloku.

T: A cítíte se tu bezpečně?

R 13: *No jako v noci? No, bejt holka, tak tady asi rád nechodim. Ale zase, policajti sem choděj. Bejvalo to tady horší, protože tady, jak je ta lékárna, tady prodávali ty léky, z kterých si vařili drogy, takže to bylo super. Všichni tady občas, ale pak už to bylo dobrý. No tamhle je psychocentrum (ukazuje směrem ke Slezské ulici), tam on jim právě napsal nějaký léky nějaký psychotropní a tady si to koupili a tady si to uvařili, takže to bylo supr v tu chvíli, ale pak to právě jeden soused takovej vyhazovač vyřídil s nima.*

T: Takže tam už je to zavřený?

R 13: *Ne, to je furt, to furt funguje, akorát, že už ty léky nemůžete dostat. Doufam. Už tady nejsou jakoby, občas nějaký bezdomovec. Už je to lepší.*

Respondentka 5 uvádí jako důvod, proč ona sama se cítí bezpečně to, že se tu pohybuje ve velké partě.

T: S tím souvisí další otázka, cítíte se tu bezpečně?

R 5: *Tak jako my jo, protože tady jsme ve velký partě. Třeba nějaký maminky s dětma, tady asi úplně v bezpečí nebudou.*

Nikdo z respondentů se sám nezmněl o tom, že by v prostoru mohla fungovat nějaká sociální kontrola.

V odpovědích respondentů se opakuje názor, že vnitroblok je otevřený, ale zároveň není dění v něm kontrolovatelné z ulice. To zapříčiňuje výskyt bezdomovců a narkomanů.

T: Cítíte se tu bezpečně?

R 12: *Já se cejtím bezpečně, nicméně celkově to tu prej moc bezpečný není. Tady ten vnitroblok, docela funguje jako průchozí místo pro narkomany. Jsou tady sběrači z popelnic, že jo. Těch se teda nebojím, ale narkomani tady jsou. Voni si tady píchaj vobčas, přes den ani ne, ale večer to není nic moc hezkýho tady.*

R 7: *Je to tady moc otevřený. Chodí sem spousta lidí, chodí sem venčit psy. Bezdomovci vybírají popelnice, stojí tady na hřišti feťáci, protože je tady lékárna.*

R 4: *Je to tady takový jako, jak je to jakoby odsunutý. Ale je tu takovej klídeček, ale někdy to může bejt prostě nebezpečný.*

Zmínka o bezdomovcích a narkomanech se objevovala skoro ve všech rozhovorech s respondenty prvního kola. Nezmínili ji pouze dva respondenti.

4.2.4 Vnímání vnitrobloku respondenty

Nejdříve se zaměřuji na odpovědi respondentů na otázku co je podle nich pro místo charakteristické. Další tématem vnímání prostoru mělo být jeho srovnání s jiným veřejným místem ve městě nebo popřípadě s jiným místem ve městě, kde respondenti rádi tráví svůj volný čas.

Tři z respondentů si nedokázali nic vybavit, když měli říct co je pro místo charakteristické. Respondent 9 k tomu uvedl, že je to proto, že zde žije krátce, takže si zatím nevytvořil žádný názor na toto téma. Zbylí respondenti byli schopni pospat, jak na ně dané místo působí. Dva z respondentů uvedli negativní popis místa s tím, že je pro něj typický nepořádek. V popisech většiny respondentů (v tomto případě osmi respondentů) se objevovaly slova jako klid, ticho, pohoda nebo charakteristiky, které byly spojeny s dětským hřištěm uprostřed vnitrobloku.

T: A myslíte si, že je něco, co je pro toto místo charakteristické, máte k místu nějaký osobní vztah?

R 13: *Tohle pískoviště no, to už je tady fakt několik generací, celej tenhle vnitroblok už, to je těžký říct.*

R 2: *Je tu taková pohoda, klídek.*

R 3: *Že to je sice v centru, ale že sem doléhá jenom takový maličký šrum. Že všude jezděj auta a tady to vlastně není slyšet.*

R 10: *Tak nevím, jestli to je charakteristický nebo jestli to je i někde jinde, ale je příjemný, že v tom vnitrobloku je ten parčík a stromy. To není asi úplně obvyklý ve všech vnitroblocích.*

Lze tedy usuzovat, že i když jsou ve vnitrobloku problémy s nepořádkem a bezpečností, lidé vnímají i klady vnitrobloku, jakými jsou klid uprostřed rušného centra, místní hřiště a zeleň.

Otázka srovnání vnitrobloku s jinými místy ve městě nabízí celou řadu možností jak odpovědět, proto také odpovědi na tuto otázku byly velmi pestré. Tři z respondentů neuvedli žádné porovnání s jiným místem. Z toho respondent 13 se ani nepokusil vnitroblok porovnat s žádným jiným místem, protože to dle jeho názoru není dost dobře možné. Osm z respondentů srovnávalo místa dle svých vlastních preferencí. Z toho pět respondentů uvedlo, že raději navštěvují park či jiná dětská hřiště. Hlavní důvody byly permanentní stín ve vnitrobloku, „přenechání vnitrobloku dětem“, či nepořádek. Čtyři z respondentek preferovaly vnitroblok z důvodu klidu, bezplatného a neomezeného vstupu. Dva z respondentů zvolili za kritérium otevřenost/uzavřenost prostoru a jejich názory na toto téma se radikálně lišily.

T: Vnímáte to místo nějak jinak ve srovnání s dalšími veřejnými prostory jako jsou náměstí či parky?

R 10: *Hm, určitě. Já tu bydlím a je to takovej ten prostor, kde se pohybuju, uzavřenej, i když vlastně částečně průchozí. A spíš se tady pohybujou ty lidi, co tady bydlej. Je to takový trošku jak doma na zahradě.*

T: Vnímáte vnitrobloky nějak jinak ve srovnání s jinými veřejnými místy, jako jsou parky, náměstí?

R 12: *Ne v tomhle stavu v jakým ten vnitroblok je, to znamená, že je průchozí, to nevnímám jinak, kdyby byl uzavřenej a chodili do něj jenom lidi, co tady bydlej, tak by se to asi lišilo, ale vzhledem k tomu, že jo. Je to takhle.*

Tyto dvě odlišné výpovědi poukazují na to, že může být do jisté míry subjektivní vnímání míry soukromí ve vnitrobloku, i když se teoreticky předpokládá, že díky svým architektonickým dispozicím by měl určitou míru soukromí poskytovat. Tato míra soukromí je v případě vnitrobloku Flora narušovaná neomezeným vstupem a může být proto řazen na stejnou úroveň jako tradiční městské prostory.

4.2.5 Sociální kontakty ve vnitrobloku

Názory respondentů se příliš neshodovali s mou představou, že lidé v prostoru se budou více znát. To, že je zde nějaké místo, které umožňuje navazování sociálních kontaktů, ještě neznamená, že k nim dle respondentů dochází. Podobně, jako ideální prostor pro sociální kontakty popisují vnitroblok Grimm a Zahradníčková [2011], kteří ho charakterizují jako přiměřeně velký z hlediska sociální struktury, vazeb a mezilidských kontaktů. Dále je jeho výhodou to, že nepůsobí anonymně na své okolní prostředí. Jednou z tezí Jana Gehla [2012] v jeho konceptu živého města je, že malá velikost prostoru umožňuje blízké kontakty a zajišťuje intenzivní zážitky. Naopak velké prostory a velké budovy signalizují neosobní formální prostředí.

Podobně i respondent 12 předpokládal, že jasně vymezený prostor vnitrobloku bude pro navazování sociálních kontaktů lepší než prostory v okolí sídlišť.

R 12: *Jako nějaký integrační prostory by měly vždycky bejt. Já znám sídliště a tam se mi to vždycky zdálo strašný, že tam nic nebylo, proto my jsme vždycky chtěli bydlet ve starý zástavbě, kde je ten lidskej život bych řek příjemnější a vstřícnější, protože ty sídliště jsou neosobní. I když ne, že bysme tady byly nějaký strašně osobní, ale je to rozhodně lepší.*

Do jisté míry opačné zjištění je možné zdůvodnit tím, že prostor vnitrobloku není funkční a nevybízí tak k setkávání. Řešením, které navrhli sami respondenti, se více zabývám u tématu ideálního využití prostoru vnitrobloku v druhé části analýzy.

4.3 Analýza rozhovorů druhého kola

Tabulka 4. Rámcová analýza rozhovorů druhého kola. První část tabulky.

Téma Resp.	Současné využití prostoru	Ideální využití prostoru	Parkování	Pravidla	Spokojenost	Podílení se na podobě vnitrobloku, spolurozhodnutí	Bezpečnost, otevřenost
14	nevyužívá	dětské hry, věšení prádla, drobné domácí práce, krátkodobá rekreace	auta by zde neměla parkovat	žádná neplatí, každý si zde dělá, co chce	nespokojena	nejlépe, kdyby se toho ujal někdo, kdo tomu rozumí a osobní dotazování	cítí se zde bezpečně, ale preferovala by, kdyby byl vnitroblok uzavřený
15	občas s dětmi na hřiště, venčení psa	dětské hřiště, park	ano, ale regulovat	nejsou, každý si dělá, co chce	částečně spokojená (prostor není úplně využit, absence správce)	dříve se podílela na společném úklidu	relativně bezpečné, nechala by otevřené, ale s dohledem
16	nyní nevyužívá, jako malá dětské hřiště	dětské hřiště, parkoviště, relaxace	ano, ale regulovat	nejsou, každý si dělá, co chce	částečně spokojená (prostor není úplně využit, absence správce)	dříve se podílela na společném úklidu	relativně bezpečné, nechala by otevřené, ale s dohledem
17	nevyužívá	dětské hřiště, altán, věšení prádla, zahrada	nevadí	o žádných neví	částečně spokojená (narkomani)	nepodílela by se na pracích, ale spolurozhodovat o budoucí podobě by chtěla (anketa, veřejné projednání)	sama se cítí bezpečně, ale někomu mohou vadit narkomani, preferuje uzavřené vnitrobloky
18	hřiště	dětské hřiště, rekreace	zakázat	o žádných neví	nespokojená (nepořádek, nedostatek vybavení)	nepodílela by se na pracích, nezajímá se o věc	otevřenost vnitrobloku vadí
19	nezbytný průchod	dětské hřiště	pouze pro rezidenty	neplatí, ani pro auta	nespokojen	nepodílel by se na pracích, nevěří v spolurozhodovací proces	uzavřenost není možná, místo není moc bezpečné
20	průchod, prostor pro vnitřní rozjímání	park, místo k rekreaci	nevidí jinou možnost než povolit	platí zde Návštěvní řád parku	místo by se dalo vylepšit po estetické stránce	sekal by trávník, byl by pro osobní dotazování, společné setkání s koordinátorem revitalizace	cítí se bezpečně, prostor by měl zůstat otevřen, ale regulován kamerovým systémem nebo správcem
21	nevyužívá	místo k rekreaci, dětské hřiště	ne v žádném případě	silničního provozu, ale nedodrží se	nespokojen, nízká estetická hodnota	nepodílel by se, nemá zájem	cítí se bezpečně
22	průchod, bude využívat, až bude mít děti	dětské hřiště	auta by zde neměla parkovat	nevedl	velmi spokojen	velmi aktivní, řeší problémy na domovních schůzích, nejradši by o budoucí podobě spolurozhodl anketou	necítí se bezpečně (narkomani, jeho matku napadli)
23	nevyužívá	parkové území se zelení	auta by zde nemusela parkovat	pravidla ulice, nepsaná pravidla	nespokojen, nesplňuje funkčnost parku	rád by se podílel, nejlépe návrhem nové podoby prostoru	cítí se bezpečně, ale obecně vzato by to mohlo být lepší

Tabulka 5. Rámcová analýza rozhovorů druhého kola. Druhá část tabulky.

Téma	Ostatní (cizí) lidé	Sousedské vztahy	Ideální způsob bydlení	Srovnání s ostatními veřejnými prostory	Názor na blokovou zástavbu
Respondent					
14	pozná je dle toho, že jsou hlučnější a dělají větší nepořádek	prostor je může spíše zhoršovat, protože si zde každý dělá, co chce	byt v činžovním domě, ale vnitroblok není prioritou.	park je dále, ale je něco více, než si pouze sednout před dům	ano, vnitroblok velmi ocenila, když byla malá
15	nevdá	vnitroblok jako takový je nepodporuje	byt ve městě, nejlépe s vnitroblokem	parky jsou lépe vybaveny	ano, oáza zeleně ve městě
16	nevdá	dříve fungovaly, dnes ne, velká migrace obyvatel	byt ve městě, nejlépe s vnitroblokem	vnitroblok je méně využívaný než parky	ano, jste ve městě i máte zahrádku
17	nerozlišuje, velká migrace lidí v bytech	prostor je může zlepšovat	byt s vnitroblokem	uzavřený vnitroblok je bezpečnější, soukromější	ano, ale vnitrobloky by měli sloužit jen těm, kteří tam bydlí
18	pozná lidi, kteří sem nepatří	vnitroblok jako takový je nepodporuje	moderní byt s terasou	vnitroblok přirovnává přístupností a zelení k náměstí	ano, ale uzavřené bloky
19	nepoznává místní	dříve byly podporovány, dnes ne	nevedl	Nevedl	ano, vznikají prostory pro dětské hry
20	poznává místní usedlíky, ale nevdá mu přítomnost cizích lidí	může podporovat, je zde hodně míst k setkávání	byt v domě s vnitroblokem	v okolí parku je více doprovodných služeb (např. kavárna)	ano, ale normy pro stavby to dnes neumožňují
21	nevdá mu přítomnost cizích lidí	mohou se zde seznámit návštěvníci hřiště a pejskaři	rodinný dům	park má raději, protože je to tam hezčí	ne, myslí si, že už by se nemělo vůbec stavět
22	neodlišuje je, povolil by vstup, ale reguloval by to	prostor podporuje navázání sousedských vztahů	byt v centru, vnitroblok je velké plus	park je pro něj lepší, vnitroblok by nechal k využívání dětem	ano, dobrý nápad, stavěl by veřejné vnitrobloky
23	některé pozná, v zásadě je neodlišuje, povolil by jim vstup	může částečně podporovat, společné zájmy	Hanspaulka	Baráčnická rychta: podobný vstup, podobný dojem z místa	není to možné do budoucna vzhledem k normám

Rámcová analýza druhého kola rozhovorů je uvedena v tabulkách 4 a 5 a následující charakteristiky z ní vycházejí.

4.3.1 Využití, spokojenost, pravidla a ideální využití vnitrobloku

Hlavní problémy prostoru a způsoby využití jsou popsány v prvním kole analýzy rozhovorů. Jelikož jsem nezaznamenala žádné nové problémy ani způsoby využití, shrnuji témata využití a spokojenosti pouze krátce. Novou zajímavou otázkou je, jak by si respondenti představovali ideální využití prostoru vnitrobloku. Objevily se různé zajímavé názory, na to, jak by se dal prostor vylepšit. Všechny tyto názory narážely na to, že prostor je nefunkční z důvodu jeho nízké rekreační hodnoty a nízké bezpečnosti.

V současné době většina respondentů vnitroblok příliš nevyužívá. Zbývající tak činí pouze občas. Dvě z respondentek využívají dětské hřiště a dva z respondentů parkují ve vnitrobloku. Dva z respondentů vyzdvihli relaxační funkci vnitrobloku. Ocenili především příjemnější pohled do vnitrobloku než do rušné ulice. Jeden z nich se chodí do vnitrobloku procházet a zavzpomínat si. Část z dotazovaných využívala vnitroblok v dětství, kdy si zde hrála. Respondenti se většinou shodovali, že vnitroblok má velký potenciál pro využití. Mohl by sloužit jako parkové území k relaxaci, ale ne za jeho současného stavu. Všichni se shodli, že by prostor měl sloužit především dětem. Dvě respondentky a jeden z respondentů zdůrazňovali, že v okolí není příliš dětských hřišť a pro nejmenší děti se dělá na Praze 3 málo.

T: K jakému účelu by to podle vás mělo sloužit?

R 22: *Já si myslím, že to hřiště je dobrý nápad. Nikde kolem nejsou, když, tak v nějakých školkách, tam se děti nedostanou. Já souhlasím, aby to bylo otevřený pro všechny. Vůbec mi to nevadí. Vím, že si spousta sousedů stěžuje, že ty děti řvou třeba přes prázdniny. Mě je to fakt jedno, já tam nejsem přes den. Já mám kuchyň na té straně a přijde mi to fajn, když tam něco vařím a ty děti tam hulákaj. Já bych s tím souhlasil, když se udělá nějaký lepší, hezčí. To bych podpořil všema deseti. Na druhou stranu, když by tam bylo hřiště, tak by se mělo zamezit, ty feťáci a bezdomovci nějakýma dveřma v tom průchodu. Plánujou se nějaký čipový karty. I to by se dalo udělat. Pár lidí co by chtěli chodit na hřiště, tak by si ty karty zařídili. Ale to je všechno daleko, je tam spousta právních problémů. Rozhodně by to nemělo být parkoviště. Ted' se v tom vnitrobloku parkuje, tak kdyby tam ty auta zmizely, tak by mě to asi nevadilo. Je to trochu hnusný. Když tam pak někdo parkuje naštorc a vy se pořádně nemůžete dostat do průchodu, tak je to takový nepříjemný. Nebo kdyby se to omezilo.*

Spokojenost s prostorem nebyla moc velká. Z rozhovorů opět vyplynulo, že prostor vnitrobloku není úplně bezpečný, protože je otevřen každému a jeho neupravený vzhled a možnost úkrytu láká bezdomovce a narkomany. Rezidenti by tedy uvítali dílčí úpravy a různá opatření. Navrhované úpravy se týkaly estetičnosti a funkčnosti prostoru. Uzavření popelnic by mohlo napomoci eliminaci bezdomovců, kteří zde způsobují nepořádek, protože odpad rozptylují po okolí. K funkčnosti prostoru by přispělo další vybavení v podobě laviček, altánů i více herních prvků pro děti.

T: *A jak by sis ten prostor představoval, kdybys ho měl navrhnout?*

R 23: *První co bych řešil, tak by bylo nějaký zastřešení, aby ten veřejnej prostor mohl fungovat bez ohledu na počasí. Řešení alá altánek není vůbec špatnej nápad, protože chtějí-li se lidi setkávat, tak musí využít veřejnej prostor a kolik je krytejh veřejnejch prostorů, kde si mohou jen tak popovídat. Vyjdeš na Vítkov, vyjdeš na Křížek, minimum takovejch prostorů. Můžu si vždycky zajít do nějaký hospody, ale není to vono, to není zeleň. Takže nějaký krytý prostor je určitě ideální řešení. A nemusí to bejt ani velký ... Stačí pavilónovej systém, může tam bejt pět nějakých oddělených boxů, kam si zaleze pět part, který se chtějí sejít a nechtějí si povídat dohromady u jednoho stolu..... Ale lepší využití než v podstatě zainvestovat do nějaké zeleně, která bude moct bejt odpočinková zóna, pro to asi není. Jde o to, jak zajistit dohled nad tím, aby to tak fungovalo, aby se tam nestahovali feťáci kvůli, kterým se potom bojí dát ženská děti ven na pískoviště.*

Další návrhem na zlepšení funkčnosti prostoru byla osoba správce, který by dohlížel na provoz ve vnitrobloku.

R 15: *Přístřešek jako... nehledě kdyby tam byla budka. Byl by tam správce, který vám uvaří kafe, půjčí hračky, večer to zamete. Dohlíží na to, aby tam ty velký děti nechodily a nehulily tam a nedávaly špatný příklad mladším dětem. Takže kdyby tam byla budka a správce, který by to v létě v osm hodin zavřel, v zimě v pět, když se setmí a tím to končí. Může tam uvařit kafe, můžou tam být kadibudky. Ten prostor je nevyužitý. Kdybych měla možnost, tak bych to zvětšila, dala tam toho správce, nějaký důchodce by měl supr džob a byl by tam pořádek. To by se mi líbilo.*

Respondenti se shodli na tom, že v prostoru neplatí žádná pravidla. Ti, kteří uvedli, že zde platí oficiální pravidla, jako jsou pravidla silničního provozu a provozní řád dětského hřiště, zároveň uvedli, že pravidla nejsou dodržována.auta zde stojí mimo parkovací místa a často blokují vjezd. I to, že na dětské hřiště nesmí psi, je porušováno. Stálo by za zvážení zřízení správce prostoru, který by dohlížel na ustanovená základní pravidla a jejich dodržování v prostoru.

Čtyři respondenti žijí v bytech u vnitrobloku Flora celý život, z toho dva mohou porovnat současnou podobu s minulou a také minulé využití vnitrobloku. Na závěr tématu využití uvádím jejich vzpomínky, které nám umožní udělat si lepší představu o tom, jak sloužil prostor lidem dříve. Respondentka 16 a respondent 19 vzpomínají na tuto dobu následovně.

R 16: „*My jsme měli pod oknama u Sládků, my bydleli v tom výklenku. Pamatuju si jako holka, že vždycky přišli kluci k autu, když tam tatínek přišel a vykládal jim. V každém domě byly kamna, sklepy se používaly na uhlí, uhlí se přiváželo koňma. Maminka byla nemocná s páteří, tak abych nebyla sama, já jsem jedináček, tak jsem dostala pejska pudlíka a pamatuju si, že když jsem s ním vyšla na dvůr a zrovna tam byly koně s uhlím, tak to byl hukot. Ten malinkej pejsek štěkal na koně. Před každým domem bylo klepadlo, nejdřív dřevěný a pak kovový, a vždycky když byly velikonoce nebo vánoce, tak bylo klepadlo obsazený. I z pátýho patra se nosily koberce. Popelnice byly normální a taky byly před každým domem. V těch našich domech nahoře na půdě, tam se věšelo a vedle byla prádelna. Bylo rozvržený kdo, a kdy měl prádelnu, a pak se celý den pralo. Tam byl kotel na vyvážení a pak se pořizovaly ty obrovský pračky. To byly ty koryta kameninový – v těch se máchalo a vedle byla půda, kde se věšelo. To bylo ve všech domech. V některých domech byly koupelny a v některých byla jen jedna koupelna na patře. Na ten dvůr jsme si chodili hrát.“*

R 19: „*No, sloužilo to k žití, že jo, no ono tady ty Vinohrady byla taková lepší čtvrť, ale když jsem jako malej šel v létě po Žižkově, tak ty starší ženský seděly normálně na židlích před tím, měly každá džbánky s pivem, drbaly, že jo. Tady taky... baba Hrušková... pomlouvali, starali se ty lidi... Tenkrát ty lidi tam bydleli do smrti, teď to prodávaj, nemaj na to, nájmy nebyly vysoký. Byly to trošku lepší byty, lidi byly šťastný, že to měli, byli tady zvyklí. Tady jsou velký byty. Jsme tam dělali závody na kolech, v běhu... Tenkrát nebyla televize, televize začínala, byl jeden program... tak jsme se scházeli, chtěli jsme být všichni spolu, doma to bylo za trest, jediné když jsem měl zápal plic, tak jsem musel. To byl nejtěžší trest, domácí vězení... Bráchanec říká, nás mlátili, abychom ven nechodili a já abych mlátil kluka, aby šel ven. On sedí u počítače... My jsme lítali, v zimě se nastříkalo kluziště, hokej jsme hráli, tady se lítalo. Všichni měli přezdívky. Sloužilo to k životu, byla jiná doba... Teď je to takový ponurý.“*

Z výpovědi respondenta 16 a 19 vyzdvihují to, že prostor dle jeho názoru sloužil především k žití. Vzpomínají na něj jako na místo, kam si chodili hrát, při jejich

vzpomínání nezaznamenáme žádné negativní hodnocení jako ve výpovědích současných rezidentů. Spíše bych řekla, že na místo vzpomínají s nostalgií. Kromě toho, že jim vnitroblok sloužil jako herní plocha, zmiňují i jeho hospodářská využití. Ve srovnání s dnešní dobou již toto využití nemá smysl. Některé z činností v minulosti, jako klepání koberců či zavážení uhlí, byly vymýceny technickým pokrokem. Dalo by se říci, že lidé dříve prostor více potřebovali kvůli jeho užitkové funkci. Dle Beranské a Uherka a jejich výzkumného týmu, kteří se zabývali v roce 2012 výzkumem veřejného prostoru v Praze, se změna životního stylu odráží ve veřejném prostoru prostřednictvím činností, které zde jednotlivé skupiny obyvatel uskutečňují. Tyto činnosti musí mít pro dané skupiny nějaký význam či užitek. Když se najde jiná cesta, jak mohou skupiny své potřeby naplnit, staré formy postupně opustí. Dochází tak k hledání nových funkcí vnitrobloků, kterou se stalo v případě vnitrobloku Flora například parkoviště na úkor rekreační funkce prostoru.

V posledním vyjádření městské části Prahy 3 z roku 2014 se můžeme dozvědět, jaké změny se mají ve vnitrobloku uskutečnit. Bude vybudováno chráněné uzavíratelné stání pro kontejnery na odpad. Bude zvýšena kontrola úklidu. Městská policie zintenzivní kontroly parkování ve vnitrobloku.

Navržená opatření částečně plní přání respondentů a přispějí ke zlepšení funkčnosti prostoru.

4.3.2 Otevřenost a bezpečnost a ostatní lidé, kteří mají přístup do vnitrobloku

Respondenti se sami cítí v prostoru vnitrobloku bezpečně až na respondenta 22, ale to je podmíněno jeho osobním negativním zážitkem. I když se respondenti cítí bezpečně, shodovali se podobně jako v analýze 1. kola rozhovorů, že prostor vnitrobloku obecně moc bezpečný není. Názory na bezpečnost byly dávány do souvislosti s otevřeností prostoru. Někteří z respondentů by preferovali uzavřenost, ta ale není z technických důvodů možná. Nebezpečnost prostoru, vyplývající z jeho otevřenosti by tak mohla být regulována osobou správce nebo kamerovým systémem.

Dle respondentů využívají vnitroblok i lidé, kteří zde nebydlí. Způsob jejich využití je návštěva dětského hřiště a parkování. Parkování ostatních je vesměs vnímáno jako negativní činnost, protože je ostatními lidmi zneužíváno. Jako negativní je také popsán výskyt bezdomovců, narkomanů i adolescentů, pokud dělají nepořádek na hřišti. Využívání dětského hřiště a parku ostatními lidmi rezidentům většinou nevadí.

R 15: *To hřiště ale využívají i cizí, tam nechodí jen z vnitrobloku. Zjistili, že tam je relativně klid. Tam nechodí jen místní. Ale oni se rodí i další a další děti. U nás v baráku přibývají. Tím, že je to veliký, tak by to mohlo být lepší, část pro menší děti, část pro větší. Víc houpaček a prolézaček, každý se rád houpe. I já.*

T: Využívají to místo i lidi odjinud?

R 15: *To jo.*

T: A vnímáte to nějak? Je to rozdílný?

R 16: *Ne, já pozoruju, že si tam děti hrajou, ale vím, že tam nebydlí.*

R 15: *Chodí tam i školka.*

T: A vadí vám to?

R 16: *Ne, určitě ne.*

R 15: *Mně to nevadí. Naopak. Tam by se dalo dělat věci, kdyby byla vůle a kdyby byly peníze.*

4.3.3 Sociální kontakty ve vnitrobloku

Polovina dotázaných není přesvědčena o tom, že by prostor vnitrobloku mohl podporovat lepší sousedské vztahy.

T: Myslíš, že ten prostor může podporovat lepší sousedský vztahy?

R 14: *Jako první co mě napadlo, tak spíš zhoršovat...*

T: Proč myslíš?

R 14: *Protože si tam každé dělá, co chce, protože některý obyvatelé jsou mladší a některý starší a každé má jiný způsob trávení času nebo úklidu nebo starání se o zeleň a tak.*

Jako hlavní důvod pro absenci hlubších sousedských vztahů uváděli dotazovaní kromě rozdílných zájmů i velké množství obyvatel a jejich časté stěhování.

T: Myslíte si, že se dříve lidé znali víc v tom vnitrobloku?

R 16: *To určitě, protože teď jak se to prodalo, tak je tam strašná migrace lidí. V našem domě určitě jedna třetina je úplně mimo. Někdo si to koupil, že to prodá, hodně lidí i zemřelo. Teď se to hodně mění.*

Respondent 19 uvádí, že dříve prostor sousedské vztahy podporoval. Dnes už si to nedokáže představit. Lidé se navzájem více znali, protože se více potřebovali.

T: Myslíte si, že prostor vnitrobloku může podporovat lepší susedský vztahy?

R 19: *Za našich mladejch let to podporovalo, protože my jsme se tam scházeli a znali, ale dneska tam možná ty maminky s těma dětma se tam potkaj, ale ty lidi tam projdou, nadávaj...Ale ta doba, že se tam lidi posadili a bavili se tam, už je pryč, protože jiný možnosti nebyly... Dneska každej maže domů a je rád, že je doma, protože je utahanej z práce a naštvanej a vyflusanej. Dneska ty vztahy... každej znal každýho. Byla to jiná doba.*

Pozitivní názory na susedské vztahy byly spojeny s tím, že existuje mnoho prostoru, kde je navázat. Samozřejmě je to podmíněno tím, že existuje důvod, proč lidé do vnitrobloku chodí, což je často využití dětského hřiště a venčení psa. Společně s respondentem 21 soudím, že lépe navazují vztahy majitelé psů nebo uživatelé hřiště.

T: Myslíš, že ten prostor může podporovat lepší susedské vztahy?

R 21: *Asi jenom pro ty, co mají děti, co tam chodí s dětma na hřiště, jinak víceméně, tak pejskaři se tam potkávají, tak asi jo. Z části jo.*

T: Myslíte si, že tento typ prostoru všeobecně může podporovat lepší susedské vztahy?

R 20: *Je tam spousta míst k setkání a možností setkání kde se dají nějaké susedské věci prodiskutovat.*

4.3.4 Zapojení veřejnosti do revitalizace vnitrobloku

Většina z respondentů se již nějakým způsobem podílela na podobě vnitrobloku, případně by se toho do budoucna ráda aktivně zúčastnila. Zajímavou možností, jak pomoci je např. společný úklid, údržba nebo vlastní návrh prostoru. Třem respondentů se jevila možnost budoucí spolupráce s městskou částí na společném hledání řešení jako zbytečná. Důvody pro tyto názory byly spíše subjektivní a jejich hlavním motivem byl nezájem a nedůvěra. Co se spolurozhodování týče, zmiňovali respondenti jako nejjednodušší způsob anketu a osobní dotazování.

T: Kdybyste měl možnost účastnit se nějakého spolurozhodování o budoucí podobě vnitrobloku, jaká forma dotazování by vám nejvíce vyhovovala?

R 20: *Asi společné setkání a s nějakým koordinátorem, který by vedl tu debatu a dosáhlo by to ne k nějakému povídání, že je to špatně, ale udělal by se záznam a dostalo by se to v nějaké formě na městskou část a ta by se k tomu vyjádřila, jaké jsou možnosti, co za*

to bude požadovat jestli nějaký poplatek měsíční za to, že opravdu budou garantovat, že k tomu dojde.

Mezi rezidenty probíhala anketa, která nabízela několik možností řešení dopravní situace ve vnitrobloku. Anketu považují za příklad dobré praxe. Nedostatkem bylo, že probíhající anketa se týkala pouze problému dopravní situace. Rezidenti nebyli dotazováni na téma celkové spokojenosti s prostorem. Odpovědí na anketu zaznamenala městská část pouze 55. Důvodem nízké účasti může být nedůvěra v městskou část nebo nezájem o věc. Ten může být způsoben tím, že lidé zde žijí pouze přechodně.

Dle zápisů ze zasedání komise Životního prostředí a dle doby vzniku studie proveditelnosti (červen 2013) lze zjistit, že městská část Praha 3 se zabývá situací ve vnitrobloku Flora již od roku 2013. Činnost městské části však nebyla příliš reflektována ve výpovědích respondentů. Pouze respondent 22 projevil pozitivní uznání.

4.3.5 Jiné alternativy bydlení a veřejných prostor

Tři z respondentek měly zkušenost i s polosoukromým typem vnitrobloku. Vyzdvihovaly především úplnou uzavřenost, kterou ocenily, protože byla zdrojem většího soukromí a bezpečnosti. Uzavřenější prostor podléhá větší sociální kontrole a netýkají se ho nežádoucí vlivy z ulice. Respondetka 17 si chválila, že prostor je pro děti mnohem bezpečnější.

Při srovnání typu bydlení v domě s vnitroblokem s dalšími možnostmi se ukázalo, že většina respondentů preferuje byt s vnitroblokem, protože je osobnější.

R 22: *Tak ten vnitroblok je takový osobnější, ty lidi tam znáte v tom jednom prostoru a s tím Černým Mostem? Tady je znáte celou dobu, to je nesrovnatelný. Tady potkáváte ty lidi venčit psy každý ráno. Když se to zprivatizovalo, tak se to začalo hodně měnit. Ty lidi jsou nájemný, tak se míchají víc. Ale zůstaly tam ty starší lidi, tak ty tam po komunismu než se to zprivatizovalo, byli třeba dvacet let. Byla to taková rodinnější atmosféra. Není to vždycky výhoda, ale je to příjemnější, když se znáte. Mně to v tuhle chvíli hrozně vyhovuje. Za pár let to může být jiný. Ten vnitroblok je fajn. Máme velkou výhodu v tom, že máme ten park.*

V tématu srovnání s ostatními veřejnými prostory mě zaujal názor respondenta 23, který vnitroblok přirovnal k podobnému typu prostoru na základě architektonických dispozic. Dokazuje tak, to že vnitroblok vnímá jako specifický poloveřejný prostor, který má svou specifickou formu.

T: A když srovnáš vnitroblok s nějakým místem, kde se dá trávit volný čas, jaký tě napadne jako první?

R 23: *Takový polouzavřený prostory, je třeba já plácnu, Baráčnická rychta. To je takový náměstíčko, který má jednu ulici přístupovou, která je zaslepená, ale na konci má průjezd, který je vstup do Nerudovky do ulice, co vede nahoru k Hradu. A vlastně když tam procházíš, tak přejdeš takový ty stínadla. Kroužíš někde mezi baráčkama... Někde vyskočí zpoza rohu a najednou jakoby zjistíš... Ten přístup k tomu místu je jakoby ojedinělej. Stejně tak, když přijdeš tady do toho vnitrobloku. Tak si vlastně jako říkáš no, dyť to je úplně jinej svět, než ta Flora, který je prostě ohromný nákupní středisko, kvůli kterému vybourali kus hřbitova. Jenom aby to mohli postavit.*

4.3.6 Budoucnost vnitrobloků

Respondenti se většinou shodli na tom, že by mělo smysl budovat blokovou zástavbu i do budoucna, s tím, že někteří připustili, že to dnes již není možné. Tato otázka ukázala další pozitivní vlastnosti vnitrobloků, které rezidenti oceňují: klid, oddech, místo pro trávení dětství, možnost umístění zeleně.

T: Myslíte, že má do budoucna cenu stavět domy, aby vznikaly takové prostory uvnitř?

R 16: *Já myslím, že jo.*

R 15: *Ano, to určitě. Je to taková oáza, ta zeleň, ty je málo. Nejhorší je, že některý vnitrobloky jsou rozdělený, ale tím, že se nechal tady prostor pro všechny, tak je to opravdu oáza.*

T: Myslíš, že je dobrý nápad stavět do budoucna blokovou zástavbu, aby vznikaly prostory?

R 14: *Myslím, že jo.*

T: Proč?

R 14: *Protože jsem to oceňovala hrozně jako dítě, že se o mě rodiče nemuseli úplně bát kde jsem, měli mě v podstatě na dohled a já byla venku se svými kamarádama, blbli jsme, hráli jsme hry, mně to přišlo super.*

5. Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo odpovědět na otázky: Jaká je funkce vnitrobloků? Podporují vnitrobloky kvalitu života ve městě? Jak zapojit veřejnost do procesu revitalizace vnitrobloků? V obecné rovině byly tyto otázky zodpovězeny v teoretické části mé diplomové práce. Nyní se na ně zaměřím v případě konkrétního vnitrobloku Flora, kdy hlavním východiskem pro odpovědi na tyto otázky je míra shody názorů respondentů na danou problematiku.

V centru pozornosti architektů, projektantů, úředníků a dalších osob zabývajících se veřejným prostorem by měl být uživatel, kterému by měl být daný prostor uživatelsky příjemný a měl by ho vybízet k tomu, aby ho navštěvoval. Respondenti využívají vnitroblok Flora v současné době neúplně, protože je prostor neláká. Největší míra shody mezi respondenty se objevovala v jejich negativním hodnocení vnitrobloku. Problémy se týkaly nepořádku a pohybu bezdomovců a narkomanů v těchto místech.

V současné době plní vnitroblok funkci užitkovou (parkování aut, venčení psů, průchod k domu). Integrační, rekreační a sdružovací funkce plní jen částečně. Respondenti se shodovali na tom, že prostor má velké možnosti využití jako rekreační parkové území se zelení a jako prostor sloužící dětem. Mezi opatřeními, která sami navrhli, bylo zvýšit estetickou hodnotu prostoru. Například tím, že se bude prostor častěji uklízet, popelnice se umístí do přístřešku, bude se regulovat automobilová doprava, dovybaví se dětské hřiště a do vnitrobloku se dosadí osoba správce, jenž by mohl dohlížet na chod vnitrobloku, či kamerový systém, který by zvýšil bezpečnost ve vnitrobloku, nebo se využijí obě možnosti. Tím by se zvýšilo využití prostoru lidmi a podpořily by se výše zmíněné funkce integrační, rekreační a užitkové, protože lidé se rádi shromažďují tam, kde jsou další lidé.

Jane Jacobs kritizovala již v 60. let 20. století neosobnost a formálnost urbanismu. Podle jejího názoru je důležité se zaměřit na každodenní události a nejobyčejnější výjevy. A koho jiného bychom se měli na tyto věci zeptat než těch, kteří mají s místem, které se snažíme vylepšit, každodenní zkušenost, tedy lidí, kteří zde žijí. Navrhuji kombinovat při získávání informací od místních obyvatel následující postupy. Dotazník rozeslaný všem rezidentům by umožnil zjistit spokojenost a základní problémy s vnitroblokem. Na základě jeho vyhodnocení lze hledat společnou cestu k uspokojení potřeb co nejvíce dotčených osob. Názory zainteresovaných vyhodnotit na veřejném projednávání, kde je prostor k diskusi, při níž budou probrány silné a slabé stránky místa a podán návrh na řešení problému. Veřejné projednávání je vhodné opakovat. V prvním kole si účastníci uvědomí,

že mohou být aktivními aktéry dění a že o jejich názor mají představitelé místní správy zájem. Současně se vzájemně inspirují svými postoji i návrhy řešení. Následně mají možnost vše promyslet, přesvědčit o účasti další zainteresované osoby a ve druhém kole veřejného slyšení se mnohem kvalifikovaněji zabývat variantami řešení. Návrh na řešení problému pak bude respektovat všechny strany, místní správu, názor odborníka a zkušenosti místních lidí. Člověk je ve svém prostředí spokojený, pokud se v něm orientuje a zároveň se s ním i identifikuje. U většiny respondentů, až na pár výjimek, nebyl patrný pocit identifikace se svým okolím. Situací, která lidem umožňuje lepší ztotožnění s místem, může být spolurozhodnutí o jeho budoucí podobě o podílení se na její realizaci. Na obojím by se chtěla podílet většina respondentů. Vnitroblok Flora je zároveň dobrým příkladem snahy zapojovat rezidenty do rozhodnutí o budoucí podobě vnitrobloku.

I přestože se výsledky některých diskutovaných témat lišily od předpokládaných výsledků, především frekvence využití nebo menší míra sociálních kontaktů, dá se dle mého názoru předpokládat, že vnitroblok Flora je schopen, při odstranění problémů a zavedení některých z výše uvedených doporučení, zlepšovat kvalitu života lidem v okolí ve všech jejích aspektech.

Na základě mého náhledu do chodu a fungování jednoho vnitrobloku a vzhledem ke všem výše zmíněným doporučením v analýze přikládám mnou sestavený dotazník, který by měl městským částem (popř. majitelům vnitrobloku) sloužit k rychlému zjištění situace ve vnitrobloku. Dotazník vychází ze základních témat, na která jsem se ve výzkumu zaměřila. Jeho výsledek může být nápomocen k rychlému zjištění toho, zdali je daný vnitroblok opravdu kvalitním místem pro každodenní život člověka.

Závěrem bych ještě navrhla další možné výzkumné problémy, témata či otázky. Přínosné by bylo navázat na plošný výzkum Ing. Evy Sojkové a srovnat současný stav vnitrobloků v roce 2015 s rokem 2008, kdy Ing. Eva Sojková svůj výzkum prováděla. Toto srovnání by mohlo přinést buď zjištění o zlepšení situace a motivaci pro její další zlepšování nebo zjištění, že k příliš velkým změnám od roku 2008 nedošlo.

Dalším zajímavým počinem by mohlo být srovnání využití vnitrobloků v Praze s jinými městy, ve kterých se vnitrobloky nacházejí. Patří mezi ně například Vídeň a Drážďany, kde se vyskytuje podobný typ blokové zástavby jako v Praze. Z České republiky by mohlo být přínosné srovnání s městem Brno, kde se revitalizací vnitrobloků i veřejných prostorů obecně zabývá Nadace Partnerství.

Rozhodně by bylo také zajímavé vrátit se do vnitrobloku Flora v případě, že zde proběhne revitalizace a zjistit, do jaké míry naplnila očekávání místních, jakým způsobem byla provedena a zdali změnila pohled uživatelů na vnitroblok Flora.

Zkušenost, již jsem získala díky této diplomové práci, se však netýká jen konkrétního vnitrobloku. Při porovnávání svých vlastních výchozích předpokladů a výsledků práce se domnívám, že se mi podařilo zodpovědět všechny tři položené otázky alespoň pro konkrétní zvolený časoprostor. Také svůj druhý záměr jsem do jisté míry naplnila. Předkládám základ dílčího teoretického konceptu pro další kvalitativní i kvantitativní výzkum problematiky vnitrobloku. Sama jsem si v průběhu práce ověřila v různých podobách formulovanou metodologickou poučku, že kvalitativní výzkum je jakýmsi sebeobohacujícím učícím procesem. Proto jsem i já samotným během zkoumání byla donucena provést svůj výzkum ve dvou fázích a vím, že druhá byla hlubší a kvalitnější než první, přičemž použitelné pro vyvození závěrů zůstaly obě společně. Přesvědčila jsem se, že nezbytný dotazník ke zkoumání názorů a postojů obyvatel musí být (pro zajištění vyšší návratnosti) kompromisem mezi rozsahem a obsahem a navrhla jsem jeho podobu, jež je při malém rozsahu otázek relativně plně funkční. Dotazník je důležité doplnit kvalitativním šetřením a dvou- nebo i vícekolovým veřejným slyšením. Veškeré zkušenosti získané v konkrétním vnitrobloku je jistě pro zajištění kontinuity a efektivního rozhodování každé městské části nebo čtvrti promítnout systémově do budoucna formou strategického plánování.

Vlastní práce i všichni respondenti mne velmi inspirovali. Doufám proto, že budu moci na poli urbanistiky a rozhodovacích procesů pokračovat, ať už teoreticky nebo již přímo v praxi.

6. Seznam použité literatury

- Bahrdt, Hans, Paul. 2012. Veřejnost a soukromí jako základní formy městského společenství. In: Kratochvíl, Petr (ed.). 2012. Architektura a veřejný prostor. Praha: Zlatý řez.
- Berg van den, Leo. Drewett, Roy. Klaassen H, Leo. Rossi, Angelo. Vijverberg T. H, Cornelis. 1982. A Study of Growth and Decline. Urban Europe 1. Oxford: Pergamon press.
- Brundtlandová, Gro Harlem. 1991. Naše společná budoucnost. Praha: Academia.
- Burianová, Adéla. 2011. Veřejný prostor ve městě. Sociální aspekty a návrhy pro funkční městské plánování na příkladu Prahy. Diplomová práce na Katedře sociologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.
- Čermák, Ivo. 2002. Myslet narativně (kvalitativní výzkum „on the road“). In: Čermák, Ivo. Miovský, Michal (ed.). 2002. Sborník z konference Kvalitativní výzkum ve vědách o člověku na prahu třetího tisíciletí. Brno: Albert. Dostupné na <http://www.rorschach.cz/?p=189> 10. 9. 2014 14:30.
- Drbal, Ctibor. Bencko, Vladimír. Prostředí, zdraví, jeho determinanry a kvalita života. In: Payne, Jan a kol (ed.). 2005. Kvalita života a zdraví. Praha: Triton.
- Františkán, Luboš. 2004. Městská bloková zástavba a její vybrané aspekty. Disertační práce na Ústavu teorie urbanismu Fakulty architektury Vysokého učení technického v Brně.
- Gehl, Jan. 1996. Život mezi budovami. Brno: Nadace Partnerství.
- Gehl, Jan. 2012. Města pro lidi. Brno: Nadace Partnerství.
- Geist, Bohumil. 1992. Sociologický slovník. Praha: Victoria Publishing.
- Hampl, Martin a kol. 1996. Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice. Praha: Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze.
- Hendl, Jan. 2005. Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace. Praha: Portál.
- Hiršová, Miloslava. 2005. Problematika přístupu k hodnocení kvality života v rámci trvalé udržitelnosti. In: Hejda, Jan (ed.). 2005. Hlediska udržitelnosti a kvality života v manažerském a občanském rozhodování. Praha: Oeconomica.
- Hnilička, Pavel. 2005. Sídlní kaše. Otázky k suburbánní výstavbě kolonií rodinných domů. Brno: Vydavatelství Era.

- Hnilička, Pavel. 2013. Veřejná prostranství v době rozmachu sídelní kaše. In: Novák, Jakub (ed.). 2013. Sub Urbs: Krajina, sídla a lidé. Praha: Academia.
- Horská, Pavla. Maur, Eduard. Musil, Jiří. 2002. Zrod velkoměsta. Urbanizace českých zemí a Evropa. Praha a Litomyšl: Nakladatelství Ladislav Horáček-Paseka.
- Hrubanová Šamšulová, Denisa. 2013. Principy formování zeleně jako součásti městského interiéru. Zkrácená verze Ph.D. thesis. Ústav teorie Fakulty architektury Vysokého učení technického v Brně.
- Hrůza, Jiří. Zajíc, Josef. 2002. Vývoj urbanismu. 1. díl. Praha: Vydavatelství ČVUT.
- Hrůza, Jiří. Zajíc, Josef. 2007. Vývoj urbanismu. 2. díl. Praha: Vydavatelství ČVUT.
- Chenail, J. Roland. 1998. Jak srovnat kvalitativní výzkum do latě? In: Biograf. 1998, Vol.15, 29-37. Dostupné na <http://www.biograf.org/text.html?id=372> 20. 9. 2014 15:00.
- Inglehart, Roland. 1977. The silent revolution-Changing Values and Political Styles among Western Publics. New York: Princeton.
- Jackson, Jiřina. 2002. Urban Sprawl. In: Urbanismus a územní rozvoj. 2002. Vol. 5, No. 6, 21-28.
- Jacobs, Jane. 1975. Smrt a život amerických velkoměst. Praha: Odeon.
- Klimek, Jiří. 2014. Prostor převážně městský. Dostupné na <http://www.jklimek.cz/files/prostor.pdf>. 20. 11. 2014 20:00.
- Kloda, Martin. 2013. Deset důvodů pro městskou blokovou zástavbu. Dostupné na <http://kloda.blog.respekt.ihned.cz/c1-59338370-deset-duvodu-pro-mestskou-blokovou-zastavbu>. 19. 10. 2014 20:00.
- Kol. autorů. 2009. Program realizace strategické koncepce hl. m. Prahy na období 2009-2015. Zpracováno na Útvaru rozvoje hl. m. Prahy a na Odboru strategické koncepce. Dostupné na http://www.iprpraha.cz/uploads/assets/Realizace_komplet_cz.pdf. 20. 10. 2014 20:00.
- Kol. autorů. 2011. Metodika zapojení veřejnosti do revitalizace vnitrobloků v Brně. Brno: Nadace Partnerství. Dostupné na http://sidlistezije.cz/dokums_raw/vnitrobloky-metodika-final-tisk.pdf 15. 11. 2014 12:00.
- Kol. autorů. 2013. Metodika územního plánu, členění území /pracovní verze/. Praha: Kancelář veřejného prostoru. Dostupné na http://www.iprpraha.cz/uploads/assets/dokumenty/mup/mc/lokality_pruvodni_dopis.pdf 8. 12. 2014 20:30.

- Kol. autorů. 2014. Manuál tvorby veřejných prostranství hlavního města Prahy. Praha: Kancelář veřejného prostoru. Dostupné na <http://manual.iprpraha.cz/cs/manual-tvorby-verejnych-prostranstvi>. 8. 9. 2014 10:00.
- Kratochvíl, Petr. 2012. Veřejný prostor jako předmět architektonické teorie a tvorby. In: Kratochvíl, Petr (ed.). 2012. Architektura a veřejný prostor. Praha: Zlatý řez.
- Krier, Léon. 1997. Architektura. Volba nebo osud. Praha: Academia.
- Křížová, Eva. 2005. Kvalita života v kontextu všedního dne. In: Payne, Jan a kol (ed.). 2005. Kvalita života a zdraví. Praha: Triton.
- Linhart, Jiří. Petrušek, Miloslav. Vodáková, Alena. Maříková, Hana. 1996. Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum.
- Lofland, Lyn. 1989. The Morality of Urban Public Life: The Emergence and Continuation of a Debate. In: Places. 1989. Vol. 6, No. 11, 18-23.
- Madanipour, Ali. 2003. Public and Private Space of the City. London: Routledge
- Máchal, Aleš. 2001. Malý ekologický a environmentální slovníček. Brno: Rezekvítek.
- Maier, Karel. Čtyrokový, Jiří. Vorel, Jakub. Franke, Daniel. 2008. Územní plánování a udržitelný rozvoj. Praha: Nakladatelství ARCH.
- Marcus, Peter. 2012. Ohrožení veřejně využívaného prostoru v době stagnace měst. In: Kratochvíl, Petr (ed.). 2012. Architektura a veřejný prostor. Praha: Zlatý řez.
- Melková, Pavla. 2009. Volný čas ve městě a veřejný prostor. In: Stavba. 2009. Vol. 4, 24-27.
- Miovský, Michal. 2006. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Havlíčkův Brod: Grada publishing.
- Musil, Jiří. 1967. Sociologie soudobého města. Praha: Svoboda.
- Nissen, Sylke. 2008. Urban Transformation From Public and Private Space to Spaces of Hybrid Charakter. In: Czech Sociological Review. 2008. Vol. 44, No. 6, 1129-1149.
- Norberg-Schulz, Christian. 1994. Genius loci. K fenomenologii architektury. Praha: Odeon.
- Novotná, Dagmar. 2001. Úvod od pojmosloví v ekologii krajiny. Praha: Ministerstvo životního prostředí.
- Ouředníček, Martin. Posová, Darina. 2006. Suburbánní bydlení v Pražském městském regionu: etapy vývoje a prostorové rozmístění. Dostupné na https://web.natur.cuni.cz/~posova/Ourednicek_Posova_2006.pdf 28. 10. 2014 15:00.

- Ouředníček, Martin; Špačková, Petra. 2013. Teoretické přístupy a současná témata výzkumu suburbanizace. In: Novák, Jakub (ed.). 2013. Sub Urbs: Krajina, sídla a lidé. Praha: Academia.
- Pomališová, Michaela a kol. 2010. Zrcadlo místní udržitelnosti. Hodnocení kvality života ve městech se zapojením veřejnosti. Praha: Aladin Agency.
- Pondělíček, Michael. 2012. Zeleň v urbánním prostoru jako indikátor kvality života města. Doktorská práce (zkrácená verze) na Ústavu Teorie fakulty Architektury Vysokého učení technického v Brně.
- Pospěch, Pavel. 2013. Městský veřejný prostor: interpretativní přístup. In: Sociologický časopis. 2013, Vol. 49, No. 1, 75-100.
- Rynda, Ivan. 2000. Trvale udržitelný rozvoj a vzdělávání. In: Sborník z konference Hledání odpovědí na výzvy současného světa. Praha.
- Selle, Klaus. 2012. Veřejné prostory evropských měst – rozpad a zánik, nebo proměna a oživení? Argumenty a protiargumenty. In: Kratochvíl, Petr (ed.). 2012. Architektura a veřejný prostor. Praha: Zlatý řez.
- Sennett, Richard. 2012. Prostory demokracie. In: Kratochvíl, Petr (ed.). 2012. Architektura a veřejný prostor. Praha: Zlatý řez.
- Schmeidler, Karel a kol. 1997. Sociologie v architektonické a urbanistické tvorbě. Brno: PC-DIR.
- Sitte Camillo. 2012. Stavba měst podle uměleckých zásad. Brno: Ústav územního rozvoje.
- Sládek, Martin. 2013. Rub a líc městského bloku. Potenciál vnitrobloku aneb vesnice ve městě. Diplomová práce na Ústavu urbanismu, Fakulty architektury na ČVUT v Praze.
- Slánský, Karel. 2013. Vnitřní krajina měst a celoměstské systémy zeleně. In: Zahrada-Park-Krajina/Idea. 2013 Dostupné na http://home.czu.cz/storage/59004_001_ZPK%203-2013.pdf 11. 11. 2014 11:00.
- Smolová, Kristýna. 2009. Zelené vdovy jako fenomén současné společnosti. Diplomová práce na Katedře sociologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Dostupné na http://www.suburbanizace.cz/diplomky/Kristyna_Smolova_Zelene_vdovy_jako_fenom_en_soucasne_spolecnosti.pdf 10.10. 2014 12:00.
- Sojková, Eva. Kiesenbauer, Zdeněk. 2008. Metodika regenerace obytného vnitrobloku. Metodika na Výzkumném ústavu Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví v Průhoncích.

- Stake, Robert E. 1995. *The Art of Case Study Research*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Stanilov, Sýkora, Luděk. 2012. Planning, markets and patterns of residential growth in post-socialist metropolitan Prague. In: *Journal of Architectural and Planning Research*. No. 29, Vol. 4, 278-291.
- Staňková, Jaroslava. Štursa, Jiří. Voděra, Svatopluk. 1991. *Pražská architektura*. Praha: Tiskařské závody.
- Sudek, Martin. *Vnitrobloky činžovních domů v Praze z pohledu jejich uživatelů*. Bakalářská práce na Katedře sociologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.
- Svoboda, E. Jan. Noll, Jindřich. Havlová, Ester. 2000. *Praha 1919-1940. Kapitoly o meziválečné architektuře*. Praha: Libri.
- Šilhánková, Vladimíra. 2002. Posuzování úspěšnosti veřejných prostorů města. In: Kol. autorů (ed.). 2002. *Veřejné prostory a život města*. Sborník příspěvků konference. Brno: Fakulta architektury Vysokého učení technického a Občanské sdružení CIVITAS PER POPULI.
- Šilhánková, Vladimíra. Koutný, Jan. Čablová, Markéta. 2002. *Urbanismus a územní plánování*. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta ekonomicko-správní.
- Šilhánková, Vladimíra. 2010. *Urbanismus, územní plánování a udržitelný rozvoj měst. Praktické kompendium udržitelného urbanismu*. Dostupné na http://www.ekoporadnapraha.cz/zdroje/Urbanismus_UP_a_UR_mest.pdf 29. 10. 2014 20:00.
- Štencl, Václav. Souček, Vladimír. Šonský, Drahoslav. 1983. *Architektonické úpravy veřejných prostranství*, Praha: SNTL.
- Uherek, Zdeněk. Beranská, Veronika a kol. 2014. *Analýza uživatelů a užívání veřejného městského prostoru hl. m. Prahy*. Praha: Etnologický ústav AV ČR.
- Wilson, Q. James. Kelling, L. George. 1982. *Broken windows: The police and neighborhood safety*. Boston: The Atlantic Monthly. Dostupné na http://www.manhattan-institute.org/pdf/_atlantic_monthly-broken_windows.pdf 20.11. 2014 15:00
- Yin, K. Robert. 2003. *Case study research: Design and methods*. USA: Sage Publications.
- Zahradníčková, Klára. Grimm, Rudolf. 2011. *Revitalizace vnitrobloků Brno. Urbanisticko-architektonická studie*. Dostupné na https://www.brno.cz/fileadmin/user_upload/sprava_mesta/magistrat_mesta_brna/OUPR

/UPP/Revitalizace_vnitrobloku/Revitalizace_vnitrobloku_obecne_principy.pdf

10. 8. 2014 15:00.

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), paragraf § 34.

Internetové zdroje:

Web 1 <http://www.zizkovske-mezidvorky.cz/intro.html>) 16. 11. 2014 20:00.

Web 2 <http://e-kultura.cz/zizkovske-mezidvorky-umozni-nahlednout-do-unikatnich-prostor/>). 16. 11. 2014 20:05.

Web 3 <http://www.praha3.cz/noviny/nazory-zastupitelu/skapova-0913.html> 17.11. 2014 15:00.

Web 4 <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10116288835-z-metropole/7083-tajemstvi-prazskych-dvorku/> 28. 11. 2014 15:15.

Další zdroje:

M.O.Z. Consult s.r.o. 2013. Studie proveditelnosti: vnitroblok Jičínská – variantní posouzení možností řešení dopravní obsluhy. Praha.

Zápis č. 2/2014 z jednání komise životního prostředí Rady městské části Prahy 3. Dostupné na http://www.praha3.cz/public/d6/97/eb/208161_102719__2.zivotni.pdf 20.12. 2014 15:00.

Zápis č. 4/2014 z jednání komise životního prostředí Rady městské části Prahy 3. Dostupné na http://www.praha3.cz/public/74/f5/ac/220669_108078_kzp20140527_4.pdf 20.12. 2014 15:20.

7. Přílohy

Seznam příloh:

Příloha 1. Scénář kvalitativních rozhovorů prvního kola.

Příloha 2. Scénář kvalitativních rozhovorů druhého kola.

Příloha 3. Ukázka rozhovoru s respondentem 1.

Příloha 4. Ukázka rozhovoru s respondentem 22.

Příloha 5. Anketa městské části Prahy 3.

Příloha 6. Navrhovaný dotazník sloužící k rychlému zjištění situace ve vnitrobloku.

Příloha 7. Zadání projektu diplomové práce.

Příloha 1. Scénář kvalitativních rozhovorů prvního kola.

Vstupní informace: věk, pohlaví, doba, po kterou vnitroblok navštěvují

Etika: Respondenti byli seznámeni s účelem rozhovorů, i s tím, že pokud budou v práci citováni, budou jejich příspěvky anonymní.

Současné využití vnitrobloku

Využíváte prostory vnitrobloku?

Jak často?

K jakému účelu?

Jak dlouho vnitroblok navštěvujete?

Současná podoba

Jste spokojený se současnou podobou?

Cítíte se tu bezpečně?

Platí zde nějaký provozní řád a je dodržován?

Udržuje někdo prostor?

Změna ve vnitrobloku

Myslíte si, že je ve vnitrobloku nutné něco změnit nebo zde existuje něco, co byste nechal jak je?

Proč?

Byl byste ochoten se nějakým způsobem podílet, kdyby zde probíhala nějaká změna k lepšímu?

Vnímání prostoru

Myslíte si, že je něco, co je pro toto místo charakteristické?

Máte k místu nějaký osobní vztah?

Vnímáte to místo nějak jinak ve srovnání s dalšími veřejnými místy ve městě?

Co se uzavřenosti týče, myslíte, že dává místu nějaké zvláštní kouzlo?

Sousedské vztahy

Znáte se s některými dalšími uživateli vnitrobloku?

Myslíte, že takový typ prostoru vede k navazování lepších sousedských vztahů?

Příloha 2. Scénář kvalitativních rozhovorů druhého kola.

Vstupní informace: věk, pohlaví, zaměstnání, vzdělání.

Etika: Respondenti byli seznámeni s účelem rozhovorů, i s tím, že pokud budou v práci citováni, budou jejich příspěvky anonymní.

Jak dlouho obýváte tento dům s vnitroblokem?

Kde jste bydlel předtím?

Můžete to porovnat?

Současná podoba a využívání

Využíváte prostory vnitrobloku?

Jak často?

K jakému účelu?

K jakému účelu by měl prostor sloužit?

Myslíte, že by měl sloužit k rekreaci?

Myslíte, že má sloužit k parkování aut?

Přál/a byste se si, aby se zde pořádaly kulturní akce?

O jaké vybavení byste měl/a zájem?

Platí zde nějaká pravidla a jsou dodržována?

Oficiální nebo smluvená?

Co si myslíte o zdejší zeleni?

Je dostatečná?

Stará se někdo o prostor?

Jak?

Je péče dostatečná?

Jste spokojen/a s úpravou vnitrobloku?

Myslíte, že by stačila drobná úprava nebo celková revitalizace?

Chtěl/a byste se podílet na budoucí podobě vnitrobloku?

Jakým způsobem?

Osobně?

Spolurozhodováním o podobě?

Snažil jste se sám někdy aktivně o to, aby zde došlo k nějaké změně?

Zajímá Vás, co se bude dít s prostorem do budoucna?

Bezpečnost

Myslíte si, že je prostor bezpečný?

Vy sám se tu cítíte bezpečně?

Dostal jste se někdy do problémů?

Slyšel jste o někom, kdo ano?

Přejete si, aby byl prostor uzavřený?

Ostatní lidé

Myslíte si, že tento prostor může podporovat lepší sousedské vztahy?

Seznámil jste se tu s někým?

Znáte někoho, kdo prostor využívá?

Využívají toto místo i lidé odjinud?

Vadí vám to?

Odlišujete je nějakým způsobem od místních, vnímáte, že sem nepatří?

Myslíte si, že se lidé dříve znali v rámci jednoho obytného bloku?

Čím to může být způsobené?

Cítíte se tu v soukromí?

Jiné alternativy

Jaká možnost bydlení ve městě by vám byla nejpříjemnější, kdybyste si mohl vybrat?

Kdybyste srovnal vnitroblok s nějakým jiným místem, kde se dá trávit volný čas, jaké Vás napadne jako první?

Proč?

V čem se liší?

Navštěvujete i jiné vnitrobloky?

Myslíte si, že je něco, co je pro zdejší vnitroblok charakteristické?

Máte na výběr byt v činžovním domě s krásným upraveným vnitroblokem a byt v řadovém domku, před kterým je rušná ulice. Byl byste ochoten/a si připlatit za možnost bydlet v domě s vnitroblokem?

Otázky závěrem

Myslíte si, že je dobrý nápad stavět do budoucna blokovou zástavbu, aby byl umožněn vznik prostorů, jako je tento?

Dovedete si představit, že by se dvorek rozdělil na parcely a každý by si mohl koupit jeho část?

Dodal/a byste ještě něco k tématu?

Příloha 3. Ukázka rozhovoru s respondentem 1.

T: Využíváte prostory vnitrobloku?

R 1: *Využíváme prostory tak, že tady je využíváme proto, že tu máme jediný vchod do domu. Tadleťta část (ukazuje levou část vnitrobloku) má vchody i zvnějška, my ne. Pak je využíváme na venčení. Jsme nešťastný z toho, že tu máme popelnice před vchodem. Což to je šílený, protože bezdomovci. Jinak děti nemáme, takže dětský hřiště nepoužíváme, no. Občas tady parkujem, i když máme garáž jinde, a to je všechno, co používáme.*

T: Dále, jak často prostor využíváte. Předpokládám tedy, že každý den, když tu venčíte pejska.

R 1: *No chodíme na procházky, samozřejmě večer a ráno tady.*

T: Jak dlouho tady bydlíte, jak dlouho tento prostor využíváte?

R 1: *Čtrnáct let, čtrnáct let. Muž tady bydlí od narození. To znamená kolik? Šedesát šest let.*

T: Ty jo, to je dlouhá doba. No a jak jste spokojená se současnou podobou vnitrobloku?

R 1: *Ne, protože jsme si mysleli, tady byla dříve stanice zaštitěná (ukazuje směrem do levé části vnitrobloku k Čáslavské ulici). Tu zbourali a slibovali, že nám tam dají kontejnery. Udělají prostě, zakrytou, zakrytý, jak bych to řekla, dům. Nebo něco takovýho a tam daj popelnice, aby bezdomovci se tam nemohli hrabat. Zatím se nic nestaví. Takže tadyhle jsme velmi nespokojený, no. Pak jsme nespokojený s tím, že tady je spousta majitelů psů. Jestli vám to k něčemu bude. Nesbírají po svých psech výkaly a to mě vytáčí úplně do nejvyšších obrátek, jo. A to je asi tak všechno.*

T: A cítíte se tady bezpečně, když jste zmiňovala, že sem...

R 1: *Ne, tady v našem ve stojedničce a ve stotrojce to jsou vstupy do domu, vy to vidíte, že to je trochu chráněný. Tam jsou feťáci, píchají si drogy. Takže jsem několikrát volala stopadesátšestku, protože, když chcete vyjít z domu, tak jim musíte říct, jestli by vám uhli. To nevíte, jestli se náhodou nevhodne a nedá vám jehlou.*

T: Já jsem se dozvěděla, že se tu vlastně nezavírá, takže sem asi může vlastně kdokoliv?

R 1: *Měla jste na mysli jaké zavírání?*

T: Že je to tu průchozí jsem myslela.

R 1: *Průchozí no, pro některý domy právě jedinej vstup. Takže to se nezavírá, takže se tady stahují bezdomovci a narkomani. A to je velmi nebezpečné, ty narkomani.*

T: A udržuje to někdo ten prostor, město?

R 1: *Vypadalo to hůře, pak jsme si hodně hodně stěžovali. Tak se to trošku zlepšilo, ale mohli by chodit častěji. Teda co dělají pravidelně a často, že uklízí dětský hřiště. A tady ten venek (kroutí hlavou).*

T: A je tady nějaký provozní řád nebo jsou tu nějaká pravidla?

R 1: *Pravidla jsou, že tam nesmí psi, to jsem taky zjistila, že to někdo nedodrží. Ale jinak tady žádný pravidla nejsou no.*

T: A co ty projíždějící auta nevadí vám?

R 1: *No helejte, když jede slušně a nesnaží se někoho přeject, tak mi to nevadí. Todleto jsou placený stání, to vidíte. Takže to mi samozřejmě vadit nemůže. Horší je když tu noví nájemníci rekonstruují byty. Tak si sem postaví auta na celý den, tady to musí být průjezdný, pro strážníky.*

T: Myslíte si, že je něco nutného tu změnit nebo byste tu nechala něco, jak to je?

R 1: *Nechala bych tu to dětské hřiště. To mi absolutně nevadí. A změnit skutečně ty popelnice, protože musíte neustále. Je vidíte, říkat jim ať to uklidí po sobě. Často slyšíte vulgární narážky, nebo že dostanu pěstí. Tak opravdu zlikvidovat ty popelnice, dát to do nějakýho přístřešku. Jsem se dočetla, že se o tom bude jednat příští rok. A pak jako bych výhrady neměla jo. Jo popelnice a město ať se to snaží častěji čistit.*

T: Já jsem taky četla, že se tu plánuje nějaká revitalizace.

R 1: *To právě mělo být támhle (ukazuje do levé části prostoru vnitrobloku, směrem k Čáslavské ulici).*

T: Byla byste ochotna se nějakým způsobem podílet, kdyby zde probíhala změna k lepšímu?

R 1: *Samozřejmě, to jako není problém no.*

T: Teď tu mám pár otázek k tomu, jak vnímáte tento prostor. Myslíte si, že je tu něco, co je pro toto místo charakteristické?

R 1: *Jako vyloženě teda ten vnitroblok? Normál.*

T: Vnímáte ten to prostor jinak ve srovnání s jinými veřejnými prostory ve městě, jako jsou ulice, parky, náměstí?

R 1: *Stín, děti si tu permanentně musejí hrát ve stínu.*

T: Co se uzavřenosti týče, myslíte, že dává místu nějaké zvláštní kouzlo?

R 1: *Ano, určitě dává.*

T: Znáte se s některými dalšími uživateli vnitrobloku?

R 1: *Tak normálně sousedské vztahy jako ve městě.*

T: Myslíte, že takový typ prostoru vede k navazování lepších sousedských vztahů?

R 1: *No, vídáme se na společných schůzích, kde řešíme tyto problémy.*

Příloha 4. Ukázka rozhovoru s respondentem 22.

T: Jak dlouho u vnitrobloku bydlíte?

R 22: *To bude skoro odjakživa, já jsem se tam narodil, byl jsem nějakou dobu na Černým Mostě a pak jsem se tam vrátil zpátky.*

T: Můžete to nějak srovnat s místem, kde jste bydlel, jestli by to šlo?

R 22: *Tak ten vnitroblok je takový osobnější, ty lidi tam znáte v tom jednom prostoru a s tím Černým Mostem? Tady je znáte celou dobu, to je nesrovnatelný. Tady potkáváte ty lidi venčit psy každý ráno. Když se to zprivatizovalo, tak se to začalo hodně měnit. Ty lidi jsou nájemný, tak se míchají víc. Ale zůstali tam ty starší lidi, tak ty tam po komunismu než se to zprivatizovalo, byly třeba dvacet let. Byla to taková rodinnější atmosféra. Není to vždycky výhoda, ale je to příjemnější, když se znáte. Mně to v tuhle chvíli hrozně vyhovuje. Za pár let to může být jiný. Ten vnitroblok je fajn. Máme velkou výhodu v tom, že máme ten park, nemáme tam žádný garáže nebo něco takovýho. To většinou bejvá. To je vždycky úplně zničený, ty baráky.*

T: Dost často je to zastavěný.

R 22: *Zase na druhou stranu, tam nemůžeme udělat žádný mříž, tam ty divný existence u těch průchodů u těch vnitrobloků. To je jedna z největších nevýhod... je bordel kolem popelnice, ty odpadky, že v noci se tam člověk necítí úplně bezpečně po cestě domů, protože do toho baráku se nedá dostat jinak.*

T: Jak sám využíváte ten prostor?

R 22: *Parkoval jsem tam dřív, teď už tam neparkuju, protože je to šíleně drahý. Nedělám procházky, dokonce mě překvapilo, jak okolo toho, jednou jsem šel z auta a šel jsem tou druhou stranou a došlo mě, že úhlopříčně jsem šel tak dvakrát v životě a na druhou stranu mám výhled do toho vnitrobloku a jestli to nějak využívám, tak tam neustále koukám z té kuchyně a je to takový hrozně příjemný, uklidňující. A když tam v létě roste nějaký strom, tak je to pěkný, z jedné strany máte výhled na celou Prahu a z druhé strany máte park. To je pro mne zásadní využití toho vnitrobloku. A na ten park v tuhle chvíli nechodím, když jsem byl malý, tak jsem chodil na pískoviště. Jestli budu mít nějaký děti, tak si tam budou chodit hrát. Potom to začne mít jinej význam. To jsme měli třeba, tak jsme ho nevyužili v tom vnitrobloku, protože tam jsou kočičí hlavy. To mi přijde... tam jsme měli kus trávy jinde.*

T: K jakému účelu by to podle vás mělo sloužit?

R 22: *Já si myslím, že to hřiště je dobrý nápad. Nikde kolem nejsou, kdyžtak v nějakých školkách, tam se děti nedostanou. Já souhlasím, aby to bylo otevřený pro*

všechny. Vůbec mi to nevadí. Víím, že si spousta sousedů stěžuje, že ty děti řvou třeba přes prázdniny. Mě je to fakt jedno, já tam nejsem přes den. Já mám kuchyň na tý straně a přijde mi to fajn, když tam něco vařím a ty děti tam hulákaj. Já bych s tím souhlasil, když se udělá nějaký lepší, hezčí. To bych podpořil všema deseti. Na druhou stranu, když by tam bylo hřiště, tak by se mělo zamezit, ty feťáci a bezdomovci nějakýma dveřma v tom průchodu. Plánujou se nějaký čipový karty. I to by se dalo udělat. Pár lidí co by chtěli chodit na hřiště, tak by si ty karty zařídili. Ale to je všechno daleko, je tam spousta právních problémů. Rozhodně by to nemělo být parkoviště. Ted' se v tom vnitrobloku parkuje, tak kdyby tam ty auta zmizely, tak by mě to asi nevadilo. Je to trochu hnusný. Když tam pak někdo parkuje naštorc a vy se pořádně nemůžete dostat do průchodu, tak je to takový nepříjemný. Nebo kdyby se to omezilo.

T: Někaké další využití?

R 22: Rozhodně ne garáže, rozhodně ne zastavět, neudělat tam takový ty protažení těch vchodů. To se díky bohu u nás ted' nestane. Ten park je našťestí chráněnej hodně. Pochybuju, že by to někomu prošlo. Souhlasím s tím hřištěm, nic jinýho mě nenapadá. No, to jsou baráky asi z roku dvacetdva, takže na něm podstatě nemůžete udělat nic. Okna nepřipadají v úvahu, i když spousta lidí je udělaných má, ale mají to udělaný hodně citlivě, že vypadají jako ty předchozí. Ale cokoliv výraznějšího, nějak balkony předělávat, to je těžký.

T: Co si myslíte o zeleni, je tam dostatečná?

R 22: Přijde mi, že ty stromy jsou dost velký, to si představuju u tý cesty, že kdyby byla nějaká bouřka, tak tam spadne větev, ale bez tý zeleně by to bylo hrozný. Je dobrý, že tam ty stromy jsou. Neměnil bych to. Je to v pořádku, ty stromy jsou velký, ale není to, že by se člověk měl bát. Ted' tam jeden sundali, ale kvůli tomu, že jsme tam měli postavenou trafačku. Tu tam ted'ka zbourali a to je super. To jsme hodně vděčný tomu pánovi na zastupitelstvu, že to s náma vyjednal. Jednoznačně ty stromy prostoru přispívaj.

T: A stará se tam někdo o to?

R 22: Jo, musím říct, že mě to docela překvapilo. Nevím, kdy to začalo, asi tak tři roky zpátky, tak jsem si všiml, že tam jsou hodně metaři, asi tak čtyřikrát do roka uklidí celý ten prostor a dvakrát možná třikrát se starají o ten park, seberou tam listí, upraví pískoviště. Tohle dělaj. Tam je velký problém s čistotou popelnic, třeba dnes ráno byly vyházený kolem průchodu. To je hrozný, ale chápu, že to město nemůže každý den uklízet. Navíc ten prostor? Ta silnice sice je města, ale s těma popelnicema, neplatíme za ně nájem, zatím, ted' se to dohaduje. Tyhle věci chvíli trvaj, takže na kom by to uklízení bylo

nebo nebylo. To je problém s tímhle úklidem, ale to není záležitost města. My jsme si to uklízeli, že jsme se vždycky skládali na nějakou paní, která to vždycky uklidila zpátky dovnitř, ale už byla hodně stará a už to dělat nechce, nemá čas, takže to asi nebude. Ale teď je tam velká iniciativa, která by tomu měla přispět, že místo ty trafačky se vybourá díra a do té díry se dají všechny popelnice. To by bylo fakt dobrý, bude to trvat rok, dva, ale pak si myslím, že ten vnitroblok bude úžasnej. Že tam nebude žádný problém, že tam ty bufetáři nebudou chodit. Jinak o ty baráky se starají... někde to vypadá dobře, někde hrozně, spadáný zvonky, omítka, že se o to nestarají, lidi tam venčí psi. Nesbírají to, je to nechutný, ale to se teď hodně zlepšilo, jak jsou všude ty pytlíky. Bylo to hrozný, teď už jen minimálně.

T: Jak jste spokojený s úpravou vnitrobloku?

R 22: *Teď musím říct, že moc, protože zbourali tu bednu. Ten krásnej prostor narušovala krabice akorát naproti našemu vchodu. Jste vylezla a před sebou jste měla krabici a neviděla jste do toho parku. To mi udělalo radost. To trvalo deset let. Ale zas to není tak úplně domyšlený, protože oni to sundali, celý to zasypali, udělali tam ten plot zpátky se vším všudy a za rok to budou vybourávat a budou se tam dělat ty popelnice. Uklízet se tam uklízí, nic jinýho se tam asi dělat nedá, co se úpravy týče, možná hezčí prolézačky, ale to mě teďka netrápí. Jsem spokojenej, je to tam pěkný.*

T: Chtěl byste se na tom podílet, kdyby tam probíhala nějaká změna?

R 22: *Jako, že bych tam měl brigádu... Já bych se na tom jako chtěl podílet, protože jsme v tom výboru a snažíme se něco dělat, takže když nás něco napadne, prostě píšem. Třeba za tu bednu jsme lobovali strašně, takže já už nad ním trávím něco času. Nechci říkat, že to mám odpracovaný, ale na druhou stranu hodně intenzivně pracuji, takže i kdybych chtěl, tak by nebylo moc místa, jak se tomu věnovat. Líbilo by se mi zajistit někoho, kdo bude uklízet bordel okolo popelnic, ale on to nikdo nechce dělat. Tomu se nemůžete divit. Ale určitě se chci angažovat v tom, postavit tam tu ohrádku na popelnice. To je můj úkol číslo jedna. Tak nějak to parkování... teď mě napadá, že tam jsou ošklivý ty parkovací zábrany. Ty by se daly udělat nějak líp, každá je jiná... Na druhou stranu vím jak to tam je s tím parkováním, jak si to různě rozbíjí, strkají si do toho sirky... V tom se angažovat nebudu, já tam místo na parkování nemám a ani nikdo z baráku nepřišel, že by chtěl, aby se s tím něco dělo. Třeba na tu bednu spoustu lidí reagovalo. My tam máme snad jedno parkovací místo z celýho domu, takže nás to nějak netrápí. Pokud by šlo o nějakou iniciativu typu pojďme to tam zvelebit, tak to organizovat nebudu, protože jsem tam s tím spokojenej.*

T: Kdybyste se mohl vyjádřit k budoucí podobě, jakým způsobem by vám to bylo nejpříjemnější, nějakou anketou...

R 22: *To už teďka anketa byla, takže jsme v kontaktu, oni se dost angažují na ty Praze tři. Když se tam to hřiště udělá nový, hezký, upraví se ta tráva, udělají se tam nový prolézačky, který nejsou z mého pohledu nutný, ale určitě se tam vymyslí něco lepšího. To hřiště je tam prostě takový vypadaný hodně do okolí, takže by se to nějak celý rozkopalo a dalo se to zpátky, udělalo se to pěknější, tak jo. Ten plot je v pohodě, tam občas jsou tam rozpadlý takový hrany, to by se vyspravovaly, to by bylo fajn. Mně se tam hrozně líbí ty kočičí hlavy, to bych tam nechal, to bych neměnil. A s tím se pak nic většího, lepšího udělat nedá. Jak jsem říkal, kdyby zmizely ty parkovací místa, tak by to bylo hezký, ale je to neprůchodný. To se nemusíme bát, že by to někdo zařídil. To je asi tak všechno, baráky jsou natřeny všechny stejně. Ošklivou barvou, to nevádí, ale jsou stejný.... Jiný využití než je to hřiště bych nechtěl. To se plánovalo, že se to hřiště zúží a udělá se tam malej parčík a rozšíří se zóny parkování, to v žádným případě. Uvidíme, co se stane za pět let až budu mít rodinu, možná budu chtít úplně něco jinýho. Jak jste se ptala na tu anketu, tak anketa je určitě dobrá, nevím, jak to zafungovalo, právě se vyjadřovalo, kde bylo pět druhů možných využití, z nichž byly dvě tak nějak stejný, další jestli dát dohromady to hřiště a zmenšit to parkování, že tam budou ty vyhrazený místa, tak to by mě vyhovovalo, to by se mi líbilo, proto já jsem hlasoval a pak tam byly ty popelnice, jako ta změna, to se nějak hejbá a to se pak zapustí dovnitř. To je jedna z věcí, ten park je velkej hezkej a ty popelnice z toho trochu ukousnou, ale zase ne takovej a stejně je tam jenom tráva. To je takový rozumný využití. Jo a vyjádřit se, tak určitě anketa a anketa nějak medializovaná, protože jak jsou ty schůze těch výborů a těch shromáždění, tak jako je dobrý..., teď to bylo fajn, že jsme to dostali těsně před shromážděním, takže jsme přišli s tou anketou a je dobrý se k tomu vyjádřit jednotně... Co si o tom myslíte a fotky přiložený, že jsme jim to ukázali a i ti problémoví jedinci se shodli. Anketa je určitě dobrá, těžko říct jestli se to dá dělat nějak jinak než tou anketou, protože ty lidi vám nikam nepůjdou, oni jsou maximálně schopní poslat mejla. To je tak všechno. Tam to bylo dokonce písemně, že se to mělo zaškrtnout a poslat, tak to snižuje množství odpovědí, které dostanete. Asi internetová anketa by byla ideální. Kdyby lidi nahlásili mejly.*

T: Myslíte, že je ten prostor bezpečný?

R 22: *Myslím si, že ne. Mojí matku tam napadli fyzicky, ta už tam teda nebydlí, teďka bydlí jinde. To byl takovej jeden schizofrenik a někdo zatroubil a on se lekl a začal s ní mlátit o zed'. Naštěstí se jí nic nestalo. Nejhorší je, že třeba městská policie to tam čas od času objede. Ale já vidím, že si tam chodí píchat, tak zavolám na policii, že tady lidi fetujou*

a že jsou tam děti na hřišti a oni řeknou jo a tak tam třeba i přijedou a narkomani jsou dost často i někde jinde. Rozhodně to není bezpečný, v noci to není bezpečný. Tím jak je to schovaný. A ty vchody jsou zapuštěný do baráku a máte sloupky a za nima jsou dveře asi metr a půl dovnitř domu, takže vy jdete do uzavřeného prostoru, do kterýho není vidět z ulice, a pak lezete do prostoru, do kterýho není vidět ani z vnitrobloku. Třeba vedle nás si tam udělali mříž na stěnu toho domu, takže se tam nedostanete bez klíče, i na ten kousek metr a půl, tam občas spí nějaký bezdomovec a to je nepříjemný. Stávalo se, že tam lidi byli napadení, právě lidma co se tam hrabou v popelnicích. Daly by se dát mříže do obou těch vchodů, což je podle mne jediný správný řešení a ta mříž by musela být na čip, aby se to jako zámek nedalo zničit. Ty policajti tam můžou jezdit častěji, ale to asi ničemu nepomůže, se obávám. U těch popelnic se provozuje od čtyř odpoledne do jedenácti večer bezdomovci. To je nechutný a bezpečný to rozhodně není. Ty popelnice, to je jedinej důvod, proč to tam není bezpečný. Pochybuju, že by tam byl někdo jiný, kdo by to tam ohrožoval.

T: A vy byste chtěl, aby to bylo uzavřený?

R 22: *Pokud by se tam udělaly mříže, tak rozhodně jo. Já věřím, že je to v rozporu s ideou volného města, já vím, že chce jít každě do parku, ale já vím, jak to tam vypadá. Dokážu si představit, že maminky s dětma a kdokoliv, kdo by si chtěl jít sednout do toho parku, tak by se vybavili čipama. Je to blbý, stálo by to třeba kilo, ale byli by jsme všichni spokojený. Bylo by to napsaný na kartičkách, po nějaký osobní schůzce, aby člověk věděl, že to není nějaký narkoman. No, všichni by jsme to chtěli uzavřený, protože už jsme tam dlouho a víme, že to není legrace a primárně hájíme ty co tam bydlí. Problém je s hasičema a policajtama, kdyby se něco stalo. To máme správcovou službu dvacet čtyři hodin na nějaký průsery, tak by někdo musel seběhnout, ale to se snad nějak řešit dá. Třeba hasiči v bankách mají univerzální klíče na bezpečnostní dveře.*

T: Myslíte, že ten prostor může podporovat lepší sousedské vztahy?

R 22: *Určitě jo, ty lidi znáte. Dokáže je podporovat i tak, což je absurdní, my tam máme pár problémových lidí a vždycky máme velký shromáždění jednou za rok a tam se vždycky dost pohádáme s některýma lidma. Člověk něco chce a pak jsou tam dvě, tři rodiny, které jsou proti a tím jak se potkáváme v tom vnitrobloku, tak ten pocit z toho shromáždění ustupuje. Zdravíme se a všechno, ale zjistíme, že se nedokážeme bavit, že máme odlišný názory. Třeba kolik peněz dávat do toho domu, lidi razí úplně nesmyslný minimální částky. S některými se dokážete bavit, takže jo, určitě to přispívá. I že se s těma lidma vidíte v oknech, vidíte je na tom dvoře, v těch oknech. Já už ten vnitroblok beru jako součást svého bytu, to už k tomu patří. Ten výhled na ty stromy je fantastickéj.*

T: A využívají ten vnitroblok i jiní lidé?

R 22: *Tam chodí maminky s dětma a řvou tam. To některým lidem vadí. To by asi byl problém, kdybychom to chtěli uzavřít. To ale zase vyváží to, že se tam každý den bojím, jestli tam někdo nevyleze s nožem, kdyby to bylo zavřený a čistý. Drtivá většina vnitrobloků v Praze je uzavřených.*

T: Nebo aspoň v noci.

R 22: *To je pravda, aspoň na tu noc. Tam by ale byl problém, že by se tam bezdomovci stáhli a někdo by je musel vyhnat ven, což by musel být policajt a to byste musela každý den volat, protože vy nemůžete. Ani u těch popelnic.*

T: Odlišujete nějak ty ostatní lidi od místních?

R 22: *Nedokážu říct, protože tam je v těch našich dvou domkách třicet šest partají a kolem dokola to bude ke dvou stovkám, takže to je tisíc lidí. Neodlišíte, která ta maminka... Poznam ty naše. Poznáte ty okolo popelnic a mám pocit, že se tam prodávají drogy... Lidi používají vnitroblok jako průchod, že vylezou z metra, což je v pořádku. Nevím, která skupina by to mohla využívat, maminky s dětma hodně, vevnitř se prochází.*

T: Cítíte se tam v soukromí?

R 22: *Já se cítím soukromě v našem domě. Ty lidi tam znám, v našem vchodu máme úžasný vztahy se všema. V tom vnitrobloku ani nemám potřebu cítit se v soukromí, tam jako vyležám na ulici v podstatě. Jestli někdo uvidí, v čem jdu do práce v tom vnitrobloku nebo až na ulici, to je mi jedno. Nebo že jdu opilej pozdě domů. Je mi jedno jestli se to stane tam nebo tam. Já ani neberu ten vnitroblok jako soukromej osobní prostor.*

T: Jaká možnost bydlení by vám byla nejpříjemnější, kdybyste si mohl vybrat?

R 22: *V tuhle chvíli... jediný co mě vadí, že tam není vejtah v tom baráku, že jsem úplně nahoře, ale teďka mně to nevadí, že jsem mladej. Ale teď bych neměnil. Jsem v centru, přímo na metru, kousek od Václaváku, je to fajn a ten vnitroblok je pro mě velký pozitivum. I přes ty problémy, který tam jsou.*

T: Kdybyste měl bydlet v činžovním domě s hezkým vnitroblokem nebo v řadovém domku, kde by byla ulice před tím, jestli byste si byl ochotný připlatit za tu možnost s vnitroblokem?

R 22: *Tyhle možnosti jsou takový, že to vám nedokážu říct. Záleží na strašně moc věcech. Za možnost vnitrobloku bych si určitě dokázal připlatit, kdyby vypadal jako ten náš. Kdyby tam byl park a nebyly tam garáže, a kdyby to byla dobrá lokalita. Kdybych měl být v podobných činžácích ve stejné lokalitě, tak bych ten vnitroblok určitě chtěl mít. Záleží*

na lokalitě, na ceně, na všem. V tuhle chvíli netoužím bydlet v domečku. Zvažoval jsem i to, ale domeček je většinou dál od centra a to pro mě teď není zajímavý. Už kvůli práci, dojíždění vlakem znám.

T: Kdybyste měl vnitroblok porovnat s nějakým jiným místem, kde se dá trávit volný čas?

R 22: *Tak já teď v tom vnitrobloku netrávim čas, pro mě je lepší ten park, je to prostranství těch maminek, což já respektuju, nikdy jsem si tam nešel sednout a jen se koukat, protože jsem neměl tu potřebu, i když na tom hřišti jsem párkrát byl, ale z jiných důvodů, ale do parku třeba bych šel. Posadit se do klidného parku, kde není to hřiště. Neříkám, že bych preferoval, třeba za tři roky to bude jinak. V ten moment tam třeba budu chodit a trávit hodně času. Kdybych si měl vybrat místo na trávení volného času, tak ten vnitroblok to nebude. Spíš do budoucnosti.*

T: Spíš kdybyste to mohl porovnat s tím parkem?

R 22: *Tak ten park má výhodu, že jste tam dál od těch lidí, většinou. Podle toho kam jdete. Zase tam nepotkáváte ty lidi, který znáte. Necítíte se jako doma.*

T: Co si myslíte, že je pro ten vnitroblok charakteristický?

R 22: *To, že není zničený, jako většina téma garážemi a téma zástavbama vnitřními strašnými. To je velká výhoda a je to poměrně unikátní charakteristika na těch Vinohradech. Našla jste takový nějaký domy jiný, který by měli uvnitř park? Mě by to strašně zajímalo, já bych se tam šel i podívat.*

T: Tam, kde je to otevřený, tak je to ulice Baranova, tam by mělo být taky nějaký hřiště.

R 22: *Já jedinej znám ten náš na celých Vinohradech. Já si myslím, že tam jiný takhle veřejný není. Možná pak někde na Smíchově. I známý, co jdou k nám, tak říkají, že jinde takový není. To je unikátní charakteristika, že je otevřenej, že je nezastavěnej, že je tam ten park, to hřiště. To je hřiště v širokém okolí. Nejbližší je někde na Lobkovičáku, to je pět bloků nebo kolik. To je tak všechno. A pak tím bordelem, to je bohužel taky charakteristický. Když tam přijdete ze špatný strany, jakoby od nás, to je obludný občas okolo těch popelnic. To je taková smutná charakteristika. A i tím, že ty domy jsou strašně krásný, ty vršky domů, to je nádhernej činžák, zevnitř i z venku. Ten se strašně poved, ty čtyři patra natřeny a ten zděnej vršek, hrozně to sedí dohromady.*

T: Dovedete si představit, že by se ten dvorek rozdělil na části a každý by si mohl část koupit?

R 22: *To je zajímavá otázka. Jako, že by se srovnalo to hřiště a každý z toho domu by dostal... V žádném případě si to nedokážu představit. Přestavit si to dokážu, protože to vidím všude, ale to by to nejhezčí na tom vnitrobloku zničili. Nehledě na tom, že ten náš vnitroblok by se na to nedal moc využít, protože jak máme ten vchod zevnitř, tak by to nešlo udělat. To by bylo špatně. Chápu to jako naše domovní soukromí, víceméně společný. Ne, nedokážu. Tam by to neprošlo.*

T: Myslíte si, že je dobrý nápad, stavět do budoucna blokovou zástavbu? Aby vznikaly ty prostory.

R 22: *S vnitroblokama? Záleží jak by vypadaly, protože dneska to není moc žádoucí, protože vy ten prostor dáte úplně vniveč a kdyby jste to dala do řad, tak tam uděláte o hodně víc bytů, ale mně se to líbí. Třeba v Holešovicích jsem viděl úplně nový byty s hezkýma vnitroblokama, takovýma polovnitroblokama, že tam máte řeku, je to do účka, to je fakt pěkný, i když tam ten barák potom spadnul, jak se to posouvalo. Ale já bych to podporoval, líbí se mi to, pokud bude mít někdo odvahu takový baráky stavět. Je to dobrá cesta, ne to všechno narvat k sobě a co nejvíc vysoký. Ty vnitrobloky jo, ale nevím, jestli veřejný jako máme my.*

Příloha 5. Anketa městské části Prahy 3.

MĚSTSKÁ ČÁST PRAHA 3
ZÁSTUPCE STAROSTKY MĚSTSKÉ ČÁSTI
Mgr. Ondřej Rut

Úpravy vnitrobloku na Floře

Vážený pane,
vážená paní,

obracím se na Vás jménem městské části Praha 3 s prosbou o pomoc při řešení situace s dopravní obsluhou a parkujícími vozy ve vnitrobloku, jehož přílehlé nemovitosti vlastníte či užíváte. Radnice dostává řadu stížností, že nelegálně parkující vozidla blokují příjezd a přístup k domům a znemožňují parkovat těm, kteří platí za pronájem vymezených parkovacích míst.

Nechceme rozhodovat bez Vás, tedy těch, kterých se to nejvíce týká, radnice proto nechala zpracovat studii, která navrhuje několik variant, z nichž bychom Vám rádi dali vybrat. Zúčastněte se prosím naší ankety a pomozte nám najít odpověď na otázku, kolik vozidel může ve vnitrobloku parkovat a za jakých podmínek? Myslete přitom prosím nejen na parkování svých automobilů, ale také na ostatní obyvatele a uživatele vnitrobloku.

Děkuji a srdečně zdravím,

Ondřej Rut
zástupce starostky MČ Praha 3

V Praze, dne 5. února 2014

Situace ve vnitrobloku na Floře

Vnitroblok mezi ulicemi Jičínská, Slezská, Čáslavská a Vinohradská na území MČ Praha 3 je v podmínkách hl. m. Prahy poměrně unikátní, a to s ohledem na ucelenou vlastnickou strukturu, veřejnou přístupnost a architektonické řešení, kdy některé domy nejsou přístupné z ulice, ale pouze z vnitrobloku. Dominantní část vnitrobloku tvoří pozemky vlastněné hl. m. Prahou, které jsou svěřeny městské části Praha 3. Střední část vnitrobloku tvoří zelená plocha s herními prvky, obvod vnitrobloku slouží dopravní obsluze, zajištění přístupu k domům a parkování.

Parkovací kapacita je omezená a MČ Praha 3 ji pronajímá konkrétním uživatelům. S ohledem na prostorové dispozice však nastávají konflikty mezi platícími uživateli a ostatními parkujícími vozidly, která často blokují placená stání. Je proto třeba najít řešení, jak zajistit potřebnou dopravní obsluhu všech objektů, posílit oddychovou funkci vnitrobloku a respektovat přitom jeho unikátnost.

Hlavní problémy nynějšího stavu a limity jeho řešení:

- parkování vozidel mimo vyznačená parkovací místa, jež omezuje průjezd vnitroblokem;
- ocelové parkovací sloupky jsou náchylné k poškození, správce vnitrobloku je musí velice často nákladně opravovat,
- dodržování režimu dopravní obsluhy lze jen obtížně vymáhat, protože stísněný prostor neumožňuje využít odtahového vozidla,
- platící klienti si oprávněně stěžují na ty, kteří brání bezproblémovému užívání zaplaceného místa,
- některé domy jsou přístupné pouze z vnitrobloku a je nutné zajistit přístup nejen pro pěší, ale i pro „dopravní obsluhu“ = možnost přivezení nákladu před vchod do domu a jeho následný odnos do bytu.

O tom, jak to zde bude dále vypadat, můžete rozhodnout i VY!

Na následujících listech je popsáno pět variant řešení, na posledním pak anketní lístek. Vybrat můžete i více variant. Své odpovědi zašlete prosím na adresu:

zástupce starostky městské části Praha 3 Ondřej Rut
ÚMČ Praha 3, Havlíčkovo nám. 9, 130 85 Praha 3

nejpozději **do 28. února 2014**, nebo je vhodte do schránky, která bude umístěna v lékárně na rohu ulic Vinohradská a Jičínská.

S výsledky Vašich návrhů a s rozhodnutím, co bude dál, Vás seznámíme na webových stránkách MČ Praha 3 v dubnu 2014, případně prostřednictvím elektronické pošty (zanechte nám prosím svoji e-mailovou adresu). Děkujeme za Váš čas.

Varianta 1: Zachování stávajícího stavu s dílčími modifikacemi

1

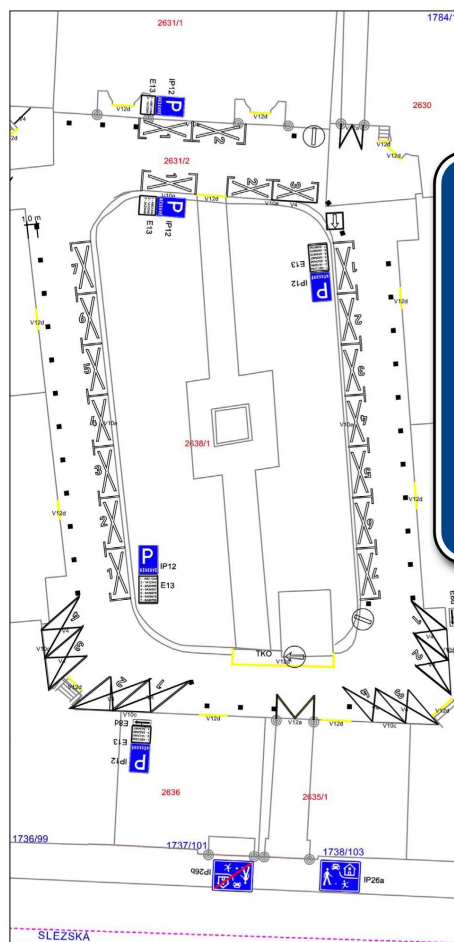
Nevýhodou nynějšího řešení je jeho nedokonalost a provedení. Nejsou vytvořené podmínky pro postih řidičů vozidel, kteří znemožní využívat zaplacená parkovací stání.

V případě zachování současného stavu (pronajímání všech parkovacích stání), bude MČ Praha 3 investovat do realizace nového dopravního značení tak, aby byly vytvořeny lepší podmínky pro postih neoprávněně parkujících řidičů. Celá plocha účelové komunikace ve vnitrobloku bude vyznačena jako pěší zóna, v níž budou lépe vyznačena parkovací stání.

Současně bude nezbytné zvýšit cenu pronájmu vyhrazených parkovacích míst alespoň na 1 000 Kč měsíčně tak, aby byly pokryty alespoň náklady spojené s údržbou dopravního značení a oprav parkovacích sloupků.

Součástí řešení bude i vytvoření několika parkovacích stání, která nebudou zpoplatněná, avšak bude zde povoleno pouze časově omezené stání tak, abychom umožnili dopravní obsluhu, to je možnost příjezdu a vyložení nákladu, či vystoupení přepravovaných osob.

Navržené dopravní značení pak dává volnost pohybu pěším v celém území vnitrobloku a naopak omezuje možnost parkování pouze na vyznačená parkovací stání.

Varianta 2:

Neomezený vjezd a zrušení pronájmů parkovacích stání

2

Budou odstraněny všechny dopravní značky vyhražující parkování a také všechny parkovací sloupky. Zůstanou zde pouze sloupky vymezující prostor pro pěší. Poté již bude na zde bydlících občanech, jak se ve vnitrobloku dohodnou. Do vnitrobloku bude moci vjet kdokoliv a bude zde moci i kdokoliv parkovat, pokud dodrží pravidla silničního provozu.

Rizikem tohoto řešení je možné zahlcení celého vnitrobloku parkujícími vozidly. Je možné, že se do vnitrobloku přesunou i vozidla rezidentů, kteří nebydlí v okolních ne-movitostech.

Varianta 3:

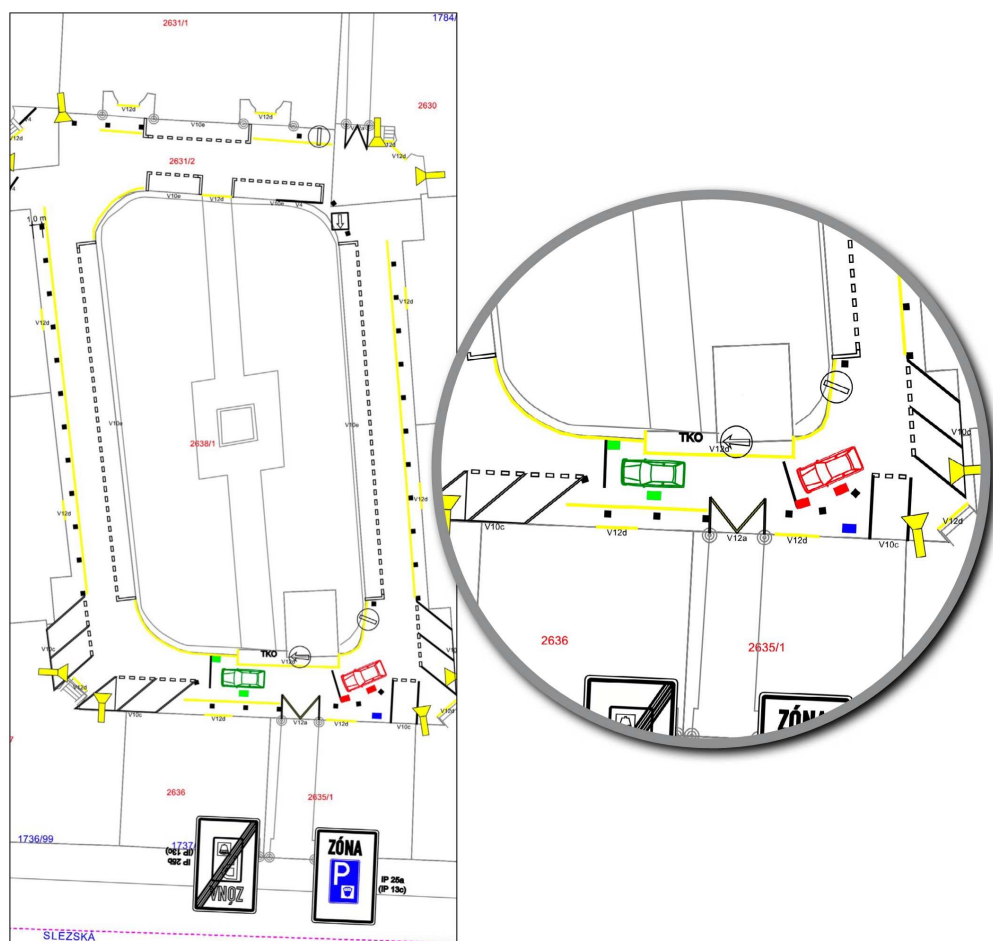
Neomezený vjezd a omezení doby parkování ve vnitrobloku

3

Ochrana opatření před vjezdem „cizích“ vozidel jsou zcela běžná, neboť omezení dopravním značením ne vždy funguje. Pokud bychom chtěli zachovat možnost výhodného parkování „pod okny“ a současně chtěli udržet průjezdnost vnitrobloku a možnost dovozu nákupu ke dveřím domů, můžeme použít parkovací technologie.

Vnitroblok se stane za použití parkovacích technologií „placeným parkovištěm“, kde je možné si parkování zaplatit za tržní cenu, nebo využít možnost bezplatného parkování po dobu 15 minut. Po uplynutí této doby bude při výjezdu z vnitrobloku účtována běžná částka za parkování. Parkovací technologie zajistí, že do prostoru nebude vpuštěno více vozidel, než je kapacita prostoru. Součástí tohoto řešení musí být i automatická pokladna pro úhradu parkovného.

MČ Praha 3 by musela v tomto případě investovat několik milionů Kč do pořízení parkovacích technologií a dohledového kamerového systému.

Varianta 4:

Komplexní řešení = parkování zdarma 15 minut pro všechny

4

Tato varianta předpokládá rovnoprávný přístup všech uživatelů a pro všechny platí stejná pravidla. Je zrušena možnost vyhrazení, či „předplacení“ parkovacího stání. Prostor a pojezdná plocha bude komplexně stavebně přeuspořádána. Počet krátkodobých parkovacích míst je omezen a plochy pro pěší jsou zvýšené a oddělené sloupky pro zamezení vjezdu vozidel. Šířka komunikace neumožňuje zastavení vozidla mimo parkoviště. Celý prostor dozná zřetelných změn.

Každý, kdo do vnitrobloku vjede, jej musí do 15 minut opustit, jinak může odjet až po zaplacení parkovného. Nastavený režim parkování je zajištěn pomocí parkovacího systému a dohledového kamerového systému. Parkovací systém je řešen obdobně jako v případě 3. varianty.

I v tomto případě by MČ Praha 3 musela investovat několik milionů Kč do pořízení parkovacích technologií a dohledového kamerového systému a navíc i do úprav povrchů ploch.

Varianta 5: Prodej pozemků vnitrobloku jeho obyvatelům

5

Jde o nejméně pravděpodobnou, nejvíce komplikovanou, přesto možnou variantu. Je závislá na kladném vyjádření naprosté většiny vlastníků sousedních objektů. Vnitroblok je obklopen objekty, ve kterých je více než 200 bytů. Přes veškeré budoucí možné peripetie Vám nyní nabízíme možnost prodeje komunikace i prostoru uvnitř ve vnitrobloku. Případní noví vlastníci by poté odpovídali za dopravní režim a údržbu vnitrobloku sami, museli by přitom nadále strpět podmínky zajištění příjezdu ke vchodům do domů, záchranné a hasičské služby.

ANKETNÍ LÍSTEK

Své odpovědi zašlete **do pátku 28. února 2014** na adresu: zástupce starostky městské části Ondřej Rut, ÚMČ Praha 3, Havlíčkovo nám. 9, 130 85 Praha 3, nebo je v té době vhodte do schránky, která bude umístěna v lékárně na rohu ulic Vínohradská a Jičínská. **Zde prosím zaškrtněte variantu, kterou upřednostňujete, vybrat můžete i více možností:**

1	Zachování stávajícího stavu s dílčími modifikacemi	4	Komplexní řešení = parkování zdarma 15 minut pro všechny
2	Neomezený vjezd a zrušení pronájmů parkovacích stání	5	Prodej pozemků vnitrobloku jeho obyvatelům
3	Neomezený vjezd a omezení doby parkování ve vnitrobloku		

Vyplnil (zde prosím doplňte své jméno/svá jména a napište, jestli jste vlastníkem nemovitosti ve vnitrobloku):

e-mail:

Prostor pro Vaše komentáře a doporučení:

.....
.....

Informační leták a anketní lístek – vnitroblok Jičínská
připravila v únoru 2014 městská část Praha 3, Havlíčkovo náměstí 9, 130 00 Praha 3
www.praha3.cz

Příloha 6. Navrhovaný dotazník sloužící k rychlému zjištění situace ve vnitrobloku.

1. Pohlaví:

- a) muž
- b) žena

2. Nejvyšší dosažené vzdělání:

- a) základní
- b) vyučen/a
- c) středoškolské
- d) vysokoškolské

3. Věková kategorie:

- a) méně než 15
- b) 15–25
- c) 26–40
- d) 41–60
- e) nad 60

4. Jste:

- a) student
- b) zaměstnaný
- c) nezaměstnaný
- d) důchodce

5. Žijete:

- a) sám
- b) s rodinou

6. Využíváte prostor vnitrobloku?

a) ano Pokud ano, jakým způsobem?.....
.....

b) ne Pokud ne, z jakého důvodu?.....
.....

7. Jste spokojen/a se současnou podobou vnitrobloku?

- a) jsem spokojen/a
- b) jsem částečně spokojen/a
- c) vnitroblok by potřeboval dílčí změny
- d) vnitroblok by měl projít celkovou revitalizací

8. O jaké vybavení vnitrobloku byste měl/a zájem?

- a) lavičky
- b) altán
- c) více herních prvků
- d) jiné.....

9. O jaké aktivity, které by se mohly odehrávat v prostoru vnitrobloku, byste měl/a zájem?

- a) kulturní akce
- b) sportovní akce
- c) zahradničení
- d) parkování
- e) jiné.....

10. Cítíte se zde bezpečně?

- a) ano
- b) ne Z jakého důvodu?.....
.....

11. Chtěl/a byste se vyjádřit k budoucí podobě?

- a) ano
- b) ne

Pokud ano, jakým způsobem?

- a) anketou s nabízenými možnostmi
- b) osobním rozhovorem
- c) veřejným projednáváním

12. Chtěli byste se podílet na budoucí podobě vnitrobloku?

- a) ne
- b) finančně
- c) fyzicky

13. Znáte se s ostatními uživateli vnitrobloku?

- a) neznám
- b) pouze od vidění
- c) znám je osobně
- d) nemám zájem o seznámení

14. Jaký konkrétní návrh na změnu vnitrobloku byste doporučil/a?

.....

.....

.....

.....

.....

Příloha 7. Zadání projektu diplomové práce.

Fakulta humanitních studií UK

katedra magisterského oboru

Sociální a kulturní ekologie

U Kříže 8/661, 158 00 Praha 5-Jinonice

Projekt diplomové práce (DP) oboru sociální a kulturní ekologie

1. Jméno studenta, tituly: Bc. Markéta Jahnová
2. Osobní číslo (UKČO): 13337275
3. Rok imatrikulace na FHS UK (bak. studium, jinak mag. studium): 2011
4. Datum zápisu na katedru sociální a kulturní ekologie FHS UK (alespoň měsíc, rok): září 2011
5. Názvy všech předchozích bakalářských (magisterských) prací, škola, obor a rok, kde a kdy byly obhájeny:
Tradiční formy transportu dřeva na řece Otavě, Západočeská univerzita v Plzni, Filozofická fakulta, Sociální a kulturní antropologie, bakalářská práce, obhájeno v roce 2010.
6. Předběžný název DP:
Vnitrobloky jako specificky utvářený městský prostor
7. Obecný kontext (souvvislosti tématu, širší rámec [zasazení „do světa“]):
Počet lidí žijící ve městech ve 21. století se neustále zvyšuje. Jsou kladeny vyšší nároky na efektivnější využívání prostoru města. Dle urbanisty Jana Gehla se veřejný městský prostor stává funkčním, pokud naplňuje určité lidské potřeby, umožňuje lidem, aby vstupovali do sociálních interakcí, či jim dovoluje aktivní nebo pasivní formu rekreace. A také umožňuje, aby se v něm lidé cítili bezpečně, jak po fyzické, tak po psychické stránce. Za jeden z těchto prostorů ve městech mohou být považovány vnitrobloky. V současné době jsme dle mého názoru svědky dvou trendů. Jednak uniformního rozrůstání satelitních městeček v oblasti větších měst a jednak revitalizace již stávajících historických městských center a snahy o zapojení lidského měřítka do funkční podoby měst (jež usiluje o zlepšení kvality života ve městech). Prostor vnitrobloků domů tvoří velký potenciál pro lepší kvalitu života ve městech, proto je jejich detailní výzkum bezpochyby cenný.
8. Předmět zkoumání (vlastní předmět práce [zasazení „do vědy“]):
Předmětem zkoumání je fenomén vnitrobloků v Praze. Vnitrobloky, jak už sám název napovídá, jsou vnitřní prostory ve městech ohraničené blokem budov, které je vymezují vůči vnějšímu prostoru ulice. Vnitrobloky budou pojímány jako specifický městský polouzavřený prostor. Problematika prostoru a městského prostředí je rozsáhlá a je nutné ji chápat z pohledu více věd. Diplomová práce se tak bude pohybovat na pomezí urbanistiky, sociologie, kulturně historické ekologie a architektury.
9. Hlavní vstupní hypotéza nebo hypotézy (2–4 na výběr); pro práci 1–2, možno však formulovat výzkumné otázky, event. jen výzkumný problém:
Práce si klade za cíl odpovědět na tyto výzkumné otázky:
Jaká je funkce vnitrobloků? Podporují vnitrobloky kvalitu života ve městě? Jak zapojují veřejnost do procesu revitalizace či zakládání vnitrobloků? Jak se účast veřejnosti může projevit na kvalitě vnitrobloku? Jak fungují v tomto případě rozhodovací procesy? Jak jsou nastaveny? Kdo bývá hybatelem revitalizace nebo zakládání vnitrobloků? Jaká je spokojenost mezi uživateli vnitrobloku?

10. Metodologický postup: metody a techniky, které budou v práci použity:
V práci budou využity metody kvalitativního výzkumu, bude mít podobu případové studie. Techniky výzkumu budou zvoleny tak, aby výzkum mohl být realizován a zároveň pokrýl co největší spektrum respondentů. Na základě určitých kritérií (pravděpodobně na základě okolností, za kterých se vnitroblok rozvíjí, či na základě místa, kde se nachází) bude vybrán konkrétní vnitroblok na území Prahy. Respondenti budou vybráni dle významu pro daný vnitroblok. S klíčovými respondenty budou provedeny polostrukturované rozhovory.
11. Cíl DP (kromě ověření hypotéz a teoretického přínosu např. praktický přínos, vypracování metodologie, základ pro řešení problémů v praxi atd.):
Diplomová práce by mohla aspirovat na praktický návod zapojení veřejnosti do procesu utváření podoby vnitrobloků. Bude sondou o tom, jak mohou vnitrobloky vylepšit kvalitu života v Praze, a bude usilovat o shrnutí funkcí vnitrobloků. Práce se také bude zabývat typy vnitrobloků v Praze a naznačí jejich možné využívání a rozvoj do budoucna.
12. Čím budou rozšířeny dosavadní znalosti (vědecká „přidaná hodnota DP“):
V práci budou shrnuty funkce vnitrobloků. Budou prozkoumány vazby, vztahy a souvislosti, které stojí v pozadí vnitrobloků.
13. Jaké bude (bude-li) jejich teoretické zobecnění a přínos:
Teoretický přínos práce spočívá v interdisciplinárním přístupu. Bude poukazovat na to, jak něco hmotného, jako je zástavba, ovlivňuje sociálně (sociální interakce, spokojenost s kvalitou života). Poznatky z případové studie vnitrobloku v Praze by mohly být zobecnitelné na další vnitrobloky a stát se základem pro jejich plošný kvalitativní i kvantitativní výzkum.
14. Struktura DP (předběžný obsah – názvy oddílů a kapitol):
 1. Úvod
 2. Teoretická část
 - 2.1. Město a rozvoj urbanismu
 - 2.2. Veřejný prostor ve městě
 - 2.3. Vývoj vnitrobloků
 - 2.3.1 Vývoj vnitrobloků na území Prahy
 - 2.3.2. Současný stav vnitrobloků v Praze
 3. Praktická část
 - 3.1. Metodologie výzkumu
 - 3.2. Objekt případové studie
 - 3.3. Průběh a výsledky případové studie
 - 3.4. Shrnutí výsledků případové studie
 4. Závěr
15. Předběžná bibliografie k tématu:
Burianová A.: Veřejný prostor ve městě. Sociální aspekty a návrhy pro funkční městské plánování na příkladu Prahy: diplomová práce, Praha: Univerzita Karlova, Fakulta filosofická, 2011, Vedoucí diplomové práce: PhDr. Jana Duffková CSc.
Gehl J.: Města pro lidi, Praha: Partnerství, 2012.
Gehl J.: Život mezi budovami, Praha: Partnerství, 2000.
Halík P., Kratochvíl P., Nový O.: Architektura a město, Praha: Academia, 1996.
Hendl J.: Kvalitativní výzkum – Základní metody a aplikace, Praha: Portál, 2005.
Horská P., Maur E., Musil J.: Zrod velkoměsta, Praha - Litomyšl: Paseka, 2002.
Jacobs J.: Smrt a život amerických velkoměst, Praha: Odeon, 1975.
Janák, P.: Sto let obytného domu nájemného v Praze, Praha: Knihovna Styly, 1933.
Maier K.: Udržitelný rozvoj území, Praha: Grada, 2012.
Musil J.: Sociologie soudobého města, Praha: Svoboda, 1967.
Schmeidler K.: Sociologie v architektonické a urbanistické tvorbě, Brno: PC-DIR,

1997.

Sitte C.: Stavba měst podle uměleckých zásad, Praha: Nakladatelství ARCH, 1995.

Sojková E., Kiesenbauer Z.: Metodika regenerace obytného vnitrobloku, Půhonice: Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, 2008.

Stake R. E.: The Art of Case Study Research, Thousand Oaks: Sage Publications, 1995.

Štencl V., Souček V., Šonský D.: Architektonické úpravy veřejných prostranství, Praha: SNTL, 1983.

16. Předpokládaný vedoucí DP: PhDr. Ivan Rynda

Jinonice, 30. dubna 2013

Jalimová
diplomant

Ivan Rynda
vedoucí DP

Ivan Rynda
vedoucí katedry SKE